

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**SOSYAL HİZMET AKADEMİSYENLERİNİN ORDUDA
SOSYAL HİZMETE İLİŞKİN GÖRÜŞ VE DÜŞÜNCELERİNİN
İNCELENMESİ**

HAZIRLAYAN: HAKAN SAKARYA
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI

DANIŞMAN

Prof. Dr. FATİH ŞAHİN

MANİSA-2018

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**SOSYAL HİZMET AKADEMİSYENLERİNİN ORDUDA
SOSYAL HİZMETE İLİŞKİN GÖRÜŞ VE DÜŞÜNCELERİNİN
İNCELENMESİ**

HAZIRLAYAN: HAKAN SAKARYA
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI

PROF. DR. FATİH ŞAHİN

(Tez Danışmanı)

DOÇ. DR. DERYA ŞAŞMAN KAYLI

(Jüri Üyesi)

DR. ÖĞR. ÜYESİ HADİYE KÜÇÜKKARAGÖZ

(Jüri Üyesi)

MANİSA-2018

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından, veri toplanması ve yazımına kadar bütün safhalarda etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynaklar listesine aldığımı, yine bu tezin çalışılması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını beyan ederim.

Hakan SAKARYA

TEŞEKKÜR

Öncelikle, bugün bağımsız bir ulus olarak varlığımızı sürdürmemizi sağlayarak bu çalışmaları yapabilmeye muktedir olmamızı borçlu olduğumuz başta Başkomutan Mustafa Kemal Atatürk ve İstiklâl Harbi'nin değerli vatansever komutanları ile canlarını ortaya koyarak mücadele eden atalara minnettarlığımı dile getirmeliyim. Bu çabalar, yalnızca hayatta kalma mücadelesi ile sınırlı kalmayıp toplumsal alanda gerçekleştirilen inkılaplarla fırsat eşitliği sağlanmış ve Cumhuriyet bilhassa kimsesizlerin kimsesi olmuştur. Bugün atalarımızın fedakârlıkları sayesinde sahip olduğum olanaklara gelecek nesillerin de sahip olması ve toplumun daha müreffeh bir yaşama kavuşması için çabalamayı ebediyen sürdüreceğim.

Bu tezin ortaya çıkmasında büyük bir emeği olan, birlikte çalışmaya başladığım günden bugüne kadar bilgisi ve deneyimi ile beni daima destekleyen, kendisini tanımaktan ve birlikte çalışmaktan büyük bir onur ve mutluluk duyduğum değerli danışmanım Prof. Dr. Fatih ŞAHİN'e minnettarım.

Eğitim hayatım boyunca gelişimime katkı sağlayan tüm hocalarıma ve özellikle de kendilerini tanımaktan dolayı şeref duyduğum Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü'nün değerli akademisyenleri, hocalarım Doç. Dr. Hakan BAYDUR, Doç. Dr. Derya ŞAŞMAN KAYLI, Doç. Dr. Gülten UÇAN, Dr. Öğrt. Üyesi Şeyda YILDIRIM, Dr. Öğrt. Üyesi Buğra YILDIRIM ve sevgili dostlarım Arş. Gör. Cemre BOLGÜN ve Arş. Gör. Güler DOYMAZ'a teşekkürlerimi sunarım.

Tez savunma jürimde yer almayı kabul eden ve değerli vakitlerini ayırarak büyük bir emekle bu çalışmayı okuyan hocalarım Dr. Öğrt. Üyesi Hadiye KÜÇÜKKARAGÖZ ve Dr. Öğrt. Üyesi Melike TEKİNDAL'a teşekkür ederim.

Bu araştırmaya gönüllü olarak katılan ve yoğun çalışma tempolarına rağmen bilgilerini, deneyimlerini ve düşüncelerini paylaşan hocalarım, meslektaşlarım sosyal hizmet akademisyenlerine teşekkür etmeliyim. Araştırma sürecinde yaşadığım son derece keyifli ve verimli sohbetler kuşkusuz araştırmanın kalitesini artırmıştır.

Son olarak, çalışmamın başından sonuna kadar gösterdiği hoşgörü ve duygusal destek ile varlığını daima yanımda hissettiğim, hayatımın her alanında en büyük güç

kaynađım olan ve bundan dolayı bana büyük bir řansa sahip olduđumu dűşündüren sevgilim, hayat eřim Aslıhan ÖZTÜRK'e müteřekkirim.

İÇİNDEKİLER

ÇİZELGE LİSTESİ.....	v
ŞEKİL LİSTESİ.....	vii
KISALTMA LİSTESİ	viii
1.ÖZET.....	1
2.SUMMARY	2
3.GİRİŞ ve AMAÇ	3
4. GENEL BİLGİLER.....	8
4.1. GÜVENLİK İHTİYACI, SOSYAL DARWİNİZM VE ORDU	8
4.2. MESLEK VE DİSİPLİN OLARAK SOSYAL HİZMET VE ORDU	12
4.3. ORDUDA SOSYAL HİZMETİN KÖKENLERİ VE GELİŞİMİ	13
4.4. ORDUDA SOSYAL HİZMETİN İŞLEVLERİ.....	21
4.5. ORDUDA SOSYAL HİZMETE İLİŞKİN ETİK TARTIŞMALAR	25
4.6. TÜRKİYE’DE ORDUDA SOSYAL HİZMET.....	28
4.6.1. Osmanlı Devleti’nde Orduda Sosyal hizmete İlişkin Uygulamalar	29
4.6.2. Türkiye Cumhuriyeti’nin İlk Yıllarında Orduda Sosyal Hizmet	37
4.6.3. 1938 - 1970 Yılları Arasında Orduda Sosyal Hizmet	41
4.6.4. Yakın Geçmişte Orduda Sosyal Hizmet	43
4.6.5. Günümüzde Orduda Sosyal Hizmet.....	47
4.7. SOSYAL HİZMET EĞİTİMİNDE ORDUDA SOSYAL HİZMET	49
5. GEREÇ VE YÖNTEM.....	55
5.1. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	55
5.2. ARAŞTIRMANIN SORULARI	55
5.3. ARAŞTIRMANIN TİPİ.....	58
5.4. ARAŞTIRMANIN YERİ VE ZAMANI	58
5.5. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ.....	58
5.6. ARAŞTIRMANIN VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	59
5.7. ARAŞTIRMANIN VERİ TOPLAMA YÖNTEMİ	59
5.8. ARAŞTIRMA VERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	59
5.9. ARAŞTIRMANIN ETİK YÖNÜ	60
6. BULGULAR.....	61

6.1. TANIMLAYICI BULGULAR	61
6.1.1. Katılımcılara İlişkin Sosyo-Demografik Bulgular	61
6.1.2. Sosyal Hizmet Eğitiminde Orduda Sosyal Hizmet Alanına İlişkin Bulgular ..	67
6.1.3. Katılımcıların Ordu Kurumuna ve Orduda Sosyal Hizmet Alanına İlişkin Görüşlerine Ait Bulgular.....	71
7. TARTIŞMA	78
8. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	98
9. KAYNAKLAR	100
10. EKLER.....	109
10.1. EK 1: ANKET FORMU	109
10.2. EK 2: ETİK KOMİSYON İZİNİ.....	115
10.3. EK 3: BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU.....	117
10.4. EK 4: İNTİHAL TESPİT RAPORU.....	118
10.5. EK 5: TEZ ÖNERİSİ ONAY FORMU	119
10.6. EK 6: ÖZGEÇMİŞ.....	120

ÇİZELGE LİSTESİ

Çizelge 1: Katılımcıların Yaşlarına Göre Dağılımları	61
Çizelge 2: Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımları	61
Çizelge 3: Katılımcıların Medeni Durumlarına Göre Dağılımları	62
Çizelge 4: Katılımcıların Çocuk Sahibi Olma Durumlarına Göre Dağılımları.....	62
Çizelge 5: Katılımcıların Kardeşe Sahip Olma Durumlarına Göre Dağılımları	62
Çizelge 6: Katılımcıların Askerlik Hizmeti Gerçekleştirme Durumlarına Göre Dağılımları	63
Çizelge 7: Katılımcıların Kendi Askerlik Süreçlerini Tanımlama Durumlarına Göre Dağılımları	63
Çizelge 8: Katılımcıların Görev Yaptıkları Üniversitelerin Kamu ya da Vakıf Üniversitesi Oluşuna Göre Dağılımları.....	64
Çizelge 9: Katılımcıların Görev Sürelerine Göre Dağılımları	65
Çizelge 10: Katılımcıların Akademik Unvanlarına Göre Dağılımları	65
Çizelge 11: Katılımcıların İdari Göreve Sahip Olma Durumlarına Göre Dağılımları.....	66
Çizelge 12: Katılımcıların Kendi Lisans ve Lisansüstü Eğitim Durumlarına Göre Dağılımları	67
Çizelge 13: Katılımcıların Kendi Eğitim Süreçlerinde Orduda Sosyal Hizmete İlişkin Ders Bulunması Durumu	68
Çizelge 14: Katılımcıların Kendi Eğitim Süreçlerinde Orduda Sosyal Hizmete İlişkin Ders Yüklenme Durumu	68
Çizelge 15: Katılımcıların Orduda Sosyal Hizmet Alanının Sosyal Hizmet Eğitiminde Yer Almasına İlişkin Görüşleri	69
Çizelge 16: Katılımcıların Görev Yaptıkları Bölümlerde Orduda Sosyal Hizmete İlişkin Ders Bulunması Durumu	69
Çizelge 17: Katılımcıların Görev Yaptıkları Bölümlerde Orduda Sosyal Hizmete İlişkin Ders Ekleme Durumu	70
Çizelge 18: Katılımcıların Ordu Kurumunun Gerekliliğine İlişkin Görüşleri.....	71
Çizelge 19: Katılımcıların Ordu Kurumunun Türkiye'nin Toplumsal Yapısına Etkisine İlişkin Görüşleri	71

Çizelge 20: Katılımcıların Orduda Sosyal Hizmetin Temel Müdahale Alanlarına İlişkin Görüşleri	72
Çizelge 21: Katılımcıların Ordu Kurumu İçerisinde Mesleki Rol ve İşlevlerinin Etkinliğine İlişkin Görüşleri.....	73
Çizelge 22: Katılımcıların Ordu Kurumu İçerisinde Mesleki Uygulamada Etik Sorunlarla Karşılaşma Durumuna İlişkin Görüşleri.....	74
Çizelge 23: Katılımcıların Askeri Kültür, Değerler ve İç Dinamikler Hakkında Bilgi Sahibi Olma Gerekliliğine İlişkin Görüşleri	75
Çizelge 24: Katılımcıların Orduda Sosyal Hizmet Alanına İlişkin Bilgi Düzeyleri ..	75
Çizelge 25: Katılımcıların Orduda Sosyal Hizmet Alanında Çalışma Durumu	76
Çizelge 26: Katılımcıların Orduda Sosyal Hizmeti Önemli Bir Alan Olarak Görme Durumu	76

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi..... 9

KISALTMA LİSTESİ

Amerika Birleşik Devletleri	ABD
Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	AÇSHB
Sosyal Hizmet Eğitim Konseyi (Council on Social Work Education)	CSWE
Uluslararası Sosyal Hizmet Okulları Birliği (International Association of Schools of Social Work)	IASSW
Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu (International Federation of Social Workers)	IFSW
Ulusal Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği (National Associations of Social Workers)	NASW
Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu	SHÇEK
Türk Silahlı Kuvvetleri	TSK
Amerikan Savaş Gazileri İşleri Bakanlığı (United States Department of Veterans Affairs)	VA

Tezin Başlığı: Sosyal Hizmet Akademisyenlerinin Orduda Sosyal Hizmete İlişkin Görüş ve Düşüncelerinin İncelenmesi

Öğrencinin adı: Hakan SAKARYA

Danışmanı: Prof. Dr. Fatih ŞAHİN

Anabilim Dalı: Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

1.ÖZET

Amaç: Bu çalışmada sosyal hizmet akademisyenlerinin orduda sosyal hizmete ilişkin görüş ve düşüncelerinin incelenmesi amaçlanmaktadır.

Gereç ve Yöntem: Bu çalışma, Yükseköğretim Kurumu'na bağlı olarak en az lisans düzeyinde sosyal hizmet eğitimi veren üniversitelerde görev yapan sosyal hizmet akademisyenleri ile tam sayım yöntemiyle yapılandırılmış nicel yöntem araştırmasıdır. Katılımcılar gönüllülük esası ile araştırmaya katılmayı kabul eden 131 kişiden oluşmakta olup veriler araştırmacı tarafından yapılandırılmış bir anket aracılığıyla toplanmıştır. Bu kapsamda, katılımcıların sosyo-demografik bilgilerinin yanı sıra orduda sosyal hizmet alanına ilişkin düşüncelerini ölçmeye yönelik sorular sorulmuştur. Araştırmanın verileri 15 Mart - 15 Haziran 2018 tarihleri arasında elde edilmiş olup veri işleme ve çözümlenme aşaması SPSS 22.0 aracılığıyla yapılmıştır.

Bulgular: Katılımcıların önemli bir bölümünün orduda sosyal hizmet alanına ilişkin bazı etik kaygıları olsa da %93,1 ile büyük çoğunluğu bu alanı önemli olarak nitelendirmiştir. Bununla birlikte, katılımcıların %89,9'unun orduda sosyal hizmet alanına ilişkin kendi bilgi düzeylerini yetersiz ve az yeterli olarak tanımladığı anlaşılmaktadır. Katılımcıların %87,8'i orduda sosyal hizmet alanının sosyal hizmet eğitiminde yer almasına ilişkin olumlu bir tutuma sahiptir.

Sonuç: Sosyal hizmet disiplini, insanın iyilik halini geliştirmeyi amaçlar ve bu nedenle insanın olduğu her yerde olmalıdır. Orduda sosyal hizmetin var olması ve gelişmesi için sosyal hizmet akademisyenlerinin harekete geçmesi ve orduda sosyal hizmet alanının sosyal hizmet eğitimi içerisinde yer alması önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Orduda Sosyal Hizmet, Sosyal Hizmet Tarihi, Sosyal Hizmet Eğitimi, Sosyal Hizmet Etiği

Thesis Title: Examination of Social Work Academicians Views and Opinions about Military Social Work

Student Name: Hakan SAKARYA

Supervisor: Prof. Dr. Fatih ŞAHİN

Department: Social Work Department

2.SUMMARY

Purpose: The purpose of this study to examine the social work academicians views and opinions about military social work.

Materials and Methods: This study is a quantitative method research which is structured with full counting method with social work academicians working in universities which provide social work education at least undergraduate level depend on Council on Higher Education. Participants consisted of 131 participants who agreed to participate in the study on a voluntary basis and the data were collected through a survey that was structured by researcher. In this context, in addition to socio-demographic information of participants, questions were asked to measure the opinions of military social work. The data of the study was obtained between March 15 - June 15 and the data processing and analysis phase was done by SPSS 22.0.

Findings: Although a significant portion of the participants had some ethical concerns regarding the military social work, the majority of those with 93% described this field as important. However, it is understood that 89% of the participants defined their level of knowledge about military social work as inadequate and under-sufficient. 87% of the participants have a positive attitude to military social work play a part of social work education.

Result: The discipline of social work aims to improve the well-being of the human being and therefore should be wherever it is. For the existence and development of military social work, it is important that the social work academicians take action and military social work take part of social work education.

Keywords: Military Social Work, Social Work History, Social Work Education, Social Work Ethics

3.GİRİŞ ve AMAÇ

İnsanların varoluşlarını sürdürebilmek için başvurduğu en temel ihtiyaçlardan biri olan güvenlik ihtiyacı, farklı şekillerde de olsa ilk çağlardan günümüze kadar daima var olmuştur. Bu ihtiyaç, ilk çağlarda kişisel bir düşmana ya da doğaya karşı girişilen mücadelede bireyin kendisini, ailesini ve yaşamsal kaynaklarını koruması için taş, sopa ve mızrak gibi ilkel silahlarla sağlanırken zaman içerisinde insani gelişime paralel olarak sürekli gelişmiştir. Günümüzde ise güvenlik ihtiyacı, her ülkenin sahip olduğu modern ordular aracılığıyla hem bireyin kendisini, ailesini ve yaşamsal kaynaklarını korumakta hem de siyasal birliktelik içerisinde olduğu topluluğu ve ortak yaşam alanı olan coğrafyayı koruma işlevini yerine getirmektedir.

İnsanoğlunun ilk çağlardan bugüne kadar çevresini algılama tarzından yaşam biçimine, doğaya egemen olma çabasından bilimsel ve teknolojik gelişmeleri sürdürmeye kadar birçok konuda değişim ve gelişim yaşadığı ancak güvenlik ihtiyacının daima varlığını sürdürdüğü önemli bir gerçekliktir. Bu bağlamda, ordu kurumu kaynağını insanoğlunun varoluşundan alan önemli bir kurum olarak değerlendirilmelidir.

İnsanlık tarihinin daima bir mücadele, çatışma ya da savaş durumu içerdiği, hatta bazı yorumlara göre insanlık tarihinin savaşlar tarihi olarak da yorumlanabilmesi, güvenlik ihtiyacının önemli kanıtlarından birini oluştururken aynı zamanda ordu kurumu ile sosyal hizmet disiplini arasındaki etkileşimi de ortaya koymaktadır. Sosyal hizmet, Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği (IFSW) -*International Federation of Social Workers*- tarafından temel dayanakları insan hakları ve sosyal adalet olan ve insanların iyilik halini geliştirmeye yönelik çaba sergileyen mesleki ve bilimsel bir disiplin olarak ifade edilmektedir (IFSW, 2014). Bu çerçevede, odağı insan olan sosyal hizmet disiplininin, temellerini insanın varoluş kaygılarından alan ve insanlık tarihi boyunca farklı şekillerde de olsa daima varlığını sürdüren askerlik olgusu, çatışma ve savaş durumları ve ordu kurumu karşısında kayıtsız kalması mümkün değildir.

Bununla birlikte, sosyal hizmet eğitimi ve sosyal hizmet mesleki etik ilke ve değerleri, içinde bulunulan dünya koşulları sosyal hizmetin temel değerleri ile çelişen

bir yapıda olsa dahi insanların iyilik halini sağlamak ve geliştirmek için mesleki çaba göstermeyi zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle, ordu kurumu ile sosyal hizmet disiplini arasında oldukça farklı özellikler olsa da birlikte ele alınmalarını gerektirecek önemli durumların mevcut olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Örneğin; sivil yaşamda tıbbi tedavi ihtiyacı olan hastalar için tedavinin belirli aşamalarında gerekli olduğu savunulan sosyal hizmet uygulamalarının tıbbi tedavi ihtiyacı olan hasta askerler için gerekli olmadığı söylenebilir mi? Benzer şekilde, sivil yaşamda cezaevlerinde yer alan bireylerin psikososyal ihtiyaçları ve rehabilitasyonu için önemli katkılar sağlayan sosyal hizmet uygulamalarının askeri cezaevlerinde yer alan askerler için gerekli olmadığı savunulabilir mi? Öte yandan, savaş gibi olağanüstü bir durumdan etkilenen gazilerin ya da şehit yakınlarının sosyal hizmet ihtiyacı göz ardı edilebilir mi? Bu örnekler ve çoğaltılabilecek benzerleri ile insanın olduğu her yerde var olması beklenen sosyal hizmetin orduda yer almasının aslında doğal bir sonuç olduğu savunulmaktadır. Bu çerçevede, savaşlarla dolu olan insanlık tarihi boyunca kuşkusuz birçok uygulama orduda sosyal hizmet uygulamaları ile ilişkilendirilebilir. Ancak bu tez kapsamında ele alınan orduda sosyal hizmet, uygulamaların profesyonel olarak sunulmaya başlandığı ve ordu kurumu içerisinde kurumsal bir yapının oluşmaya başladığı Birinci Dünya Savaşı ile birlikte değerlendirilecektir.

Profesyonel olarak gerçekleştirilen ilk orduda sosyal hizmet uygulamaları, tüm dünyayı etkisi altına alan Birinci Dünya Savaşı sırasında Amerikalı sosyal hizmet uzmanlarının gerçekleştirdiği etkili uygulamalar ile ortaya çıkmıştır ve bu sayede orduda sosyal hizmetin önemi fark edilmiştir. İlerleyen yıllarda ise İkinci Dünya Savaşı, Kore Savaşı, Vietnam Savaşı, Afganistan ve Irak Müdahaleleri gibi önemli olaylara paralel olarak da sürekli gelişmiş ve büyük ölçüde şekillenmiştir. Bahsedildiği üzere, dünyada yüz yıla yakın süredir önemli bir uygulama alanı olarak var olan orduda sosyal hizmet, ne yazık ki Türkiye’de günümüze kadar ne sosyal hizmet uzmanları ne de sosyal hizmet akademisyenleri tarafından yeterli ilgiyi görmemiştir. Türkiye’de orduda sosyal hizmet konusunda yeterli çalışmanın olmaması yüz yıl önceki koşullar dikkate alındığında anlaşılabilir olsa da özellikle 1965 yılında profesyonel eğitim almış ilk sosyal hizmet uzmanlarının göreve hazır hale gelmesinden itibaren günümüze kadar orduda sosyal hizmet alanında etkili bir girişimin yaşanmamış olması önemli bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır.

Oysa tarihi geçmişi içerisinde Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı, İstiklâl Harbi, Kore Savaşı ve Kıbrıs Barış Harekâtı gibi aktif konvansiyonel savaşların yaşandığı, aktif olarak yer alınmasa da İkinci Dünya Savaşı, 1991 Körfez Savaşı, 2003 Irak Müdahalesi gibi etkilerinin derinden hissedildiği savaş durumları ve 1984 yılından beri süregelen PKK terörü ile 2011 yılında Suriye Arap Cumhuriyeti'nde başlayan ve günümüzde halen devam etmekte olan iç savaşın etkileri ile ortaya çıkan milli güvenlik tehditlerini bertaraf etmek amacıyla gerçekleştirilen Fırat Kalkanı ve Zeytin Dalı Harekâtları gibi çeşitli çatışma durumlarının yaşandığı Türkiye'de, orduda sosyal hizmet uygulamalarına ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir. Bahsi geçen savaş ve çatışma durumlarının yanı sıra Türkiye'de hâlihazırda uygulanmakta olan ve sağlık problemi olmayan tüm erkek vatandaşların gerçekleştirmekle yükümlü olduğu zorunlu askerlik hizmeti nedeniyle toplumun yarısı doğrudan ve diğer yarısı da eş, anne-baba, kardeş, çocuk gibi çeşitli rollerle dolaylı olarak askerlik olgusu ve ordu kurumundan etkilenmektedir. Bu çerçevede, savaş ve çatışma kaynaklı etkenlerin dışında ordu kurumunun Türkiye'de sosyal hizmet uzmanlarının kayıtsız kalamayacağı ölçüde toplumu etkileyen bir dinamik olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Dolayısıyla Türkiye'de zaten günümüze kadar yeterli düzeyde ele alınmamış olduğu düşünülen orduda sosyal hizmet alanının toplumsal yapıya etkisi nedeniyle çok daha etkili şekilde ele alınması gerektiği düşünülmektedir.

Dünyada ortaya çıkışı ile paralel olarak Türkiye'de de orduda sosyal hizmet alanının askeri hastanelerde görev yapan sosyal hizmet uzmanları ile başladığı bilinse de ne yazık ki bu uygulamaların bireysel çabalar ile sınırlı kaldığı ve akademik araştırmalarla ya da uygulamaların kurumsallaşmasına ilişkin bir çaba ile desteklenmediği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, her ne kadar kurumsal bir yapıdan söz edilemese de bu bireysel çabaların etkisinin değeri ve önemi gözden kaçırılmamalıdır. Öyle ki, iç güvenlik gazilerinin anılarını yazdığı bazı kitaplarda Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) Rehabilitasyon Merkezi (günümüzdeki adı ile T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Bilimleri Üniversitesi Gaziler Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Eğitim ve Araştırma Hastanesi)'nde görevli sosyal hizmet uzmanlarına teşekkür edildiği görülmektedir (Yücel, 2007). Bu ve benzeri örneklerin, orduda sosyal hizmet uygulamalarının önemini ve müracaatçı gruplarının

sosyal hizmet uygulamalarına duyduğu ihtiyacı göstermesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Orduda sosyal hizmet alanında Türkiye’de sistematik ve kurumsal bir yapı olmamasına rağmen söz konusu uygulamaların başarılı olarak yorumlanabilmesinin TSK bünyesinde görev yapmakta olan özverili sosyal hizmet uzmanları sayesinde mümkün olduğu ifade edilebilir. Ancak bu bireysel çabaların da 15 Temmuz 2016 tarihinde yaşanan darbe girişiminin ardından askeri hastanelerin Sağlık Bakanlığı’na devredilmesi ile kesintiye uğradığı ve sosyal hizmet uzmanlarının TSK bünyesinde en etkin şekilde görev yaptığı tıbbi ve psikiyatrik hizmetlerin gelişimi önünde önemli bir engel oluşturduğu değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, olağanüstü koşullara bağlı olarak yaşanan bu değişimin ilerleyen süreçte tekrar ele alınarak düzenlenmesi beklenmektedir.

Türkiye’de orduda sosyal hizmet alanında bu ölçüde bir eksikliğin var olmasının nedenlerinin bütüncül bir bakış ile ele alınması gerektiği düşünülmektedir. Bu çerçevede, söz konusu eksikliğin var olmasının ardında uygulama alanında kurumsal bir yapının oluşturulamamasının yanı sıra sosyal hizmet alanındaki akademik araştırmalarda orduda sosyal hizmet alanına yeterince ilgi gösterilmemiş olmasının ve sosyal hizmet eğitiminde orduda sosyal hizmet alanına yeterince yer verilmemiş olmasının etkili olduğu düşünülmektedir. Öyle ki, Türkiye’de 1961 yılından itibaren sosyal hizmet lisans eğitimi var olmasına rağmen orduda sosyal hizmet alanının oldukça kısıtlı bir şekilde eğitim müfredatında yer aldığı bilinmekte ve günümüzde de aktif olarak lisans eğitimi veren elli üç sosyal hizmet bölümünden yalnızca üçünün eğitim müfredatında seçmeli ders olarak yer aldığı görülmektedir.

Profesyonel bir meslek olarak sosyal hizmetin bilgi, beceri ve değer temellerinin bütüncül yapısı gözden kaçırılmamalıdır. Uygulama alanında sosyal hizmet uzmanlarının sergilediği mesleki becerilerin kaynağını bilgi temelinden aldığı ve bu kaynaktan devamlı olarak beslenmesi gerektiği unutulmamalıdır. Bu bağlamda, sosyal hizmetin diğer tüm alanlarında olduğu gibi son derece önemli bir alan olan orduda sosyal hizmet uygulamalarının yürütülmesi ve gelişmesi için de alandaki uygulamaların akademik çalışmalarla desteklenmesi gerektiği düşünülmektedir. Bununla birlikte, orduda sosyal hizmet alanının sosyal hizmet eğitimi içerisinde de

etkin şekilde yer alması gerektiği düşünölmektedir. Bu çerçevede, araştırmanın amacı; Türkiye'deki sosyal hizmet eğitim müfredatının belirleyicileri konumunda yer alan ve orduda sosyal hizmetin bilgi temelinin gelişimi açısından önemli katkılar sağlayabilecek olan sosyal hizmet akademisyenlerinin orduda sosyal hizmete ilişkin görüş ve düşöncelerinin incelenmesidir.

4. GENEL BİLGİLER

Bu bölümde öncelikle Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi -*Maslow's Hierarchy of Needs*- ile Sosyal Darwinizm -*Social Darwinism*- temelinde insanın güvenlik ihtiyacı ve bu ihtiyacı karşılamak üzere günümüzde somutlaşmış bir yapı olan ordu kurumu ele alınacaktır. Daha sonra ise sosyal hizmet disiplini ile ordu kurumu arasındaki etkileşimden bahsedilerek bu çalışmanın konusunu oluşturan orduda sosyal hizmetin tarihine ve gelişimine değinilecektir. Buna ek olarak, orduda sosyal hizmetin işlevleri ile orduda sosyal hizmete ilişkin etik tartışmalara da yer verilecektir. Bu çerçevede, orduda sosyal hizmetin ortaya çıktığı ve günümüzde en gelişmiş durumda olduğu Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'ndeki uygulamalar ve akademik çalışmalar başta olmak üzere yurt dışındaki çalışmalar kapsamlı bir şekilde ele alınacaktır.

Öte yandan, bu çalışmanın bilimsel birikime getirdiği en önemli yeniliklerden biri olan orduda sosyal hizmetin Türkiye'deki tarihi gelişimi, kökenleri ve önemli bazı örnekleri itibariyle Osmanlı Devleti döneminden başlayarak çeşitli dönemler içerisinde günümüze kadar ele alınacaktır. Son olarak ise sosyal hizmet eğitiminde orduda sosyal hizmet alanının yeri ve önemine ilişkin durum dünyadaki örnekleri ile birlikte Türkiye'deki sosyal hizmet eğitimi odaklı olarak ele alınacaktır.

4.1. GÜVENLİK İHTİYACI, SOSYAL DARWİNİZM VE ORDU

Güvenlik ihtiyacı, kaynağını insanın varoluşundan alan ve insanın ayrılmaz bir parçası olarak yorumlanabilecek içgüdüsel bir ihtiyaçtır. Nitekim yaygın bir kabule sahip olan Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi'nde de bu ihtiyaç; nefes almak, uyumak ve beslenmek gibi yaşamın devam ettirilmesi için gerekli temel fiziksel ihtiyaçların hemen ardından güvenlik ihtiyacı -*safety needs*- olarak önemli bir konumda yer almaktadır (Maslow, 1943). Maslow'un kuramına göre, yaşam içerisinde insanın motivasyonunu oluşturan bazı güdüler vardır ve bu güdüler kendi içerisinde sistemli bir yapıya sahiptir. Maslow'un; fizyolojik ihtiyaçlar, güvenlik ihtiyaçları, ait olma ve sevgi ihtiyaçları, saygı ihtiyacı ve kendini gerçekleştirme ihtiyacı olarak beş gruba ayırdığı bu güdülerin arasındaki hiyerarşik yapıyı göstermek adına Şekil 1'de yer alan piramit içerisindeki basamaklar imgesi kullanılmaktadır.

Şekil 1: Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi

Kaynak: Maslow, 1943.

Maslow'a (1943) göre, her ihtiyaç grubunun insan yaşamı içerisinde ayrı bir önem sırası bulunmaktadır ve dolayısıyla bu ihtiyaç grupları arasında hiyerarşik bir durum söz konusudur. Bu çerçevede, bireyin ancak alt düzeydeki ihtiyaçlarını belirli oranda karşıladıktan sonra üst düzeydeki ihtiyaçlarını fark ederek bunları gidermek için çaba göstereceği varsayımında bulunulur. Yani bireyin ancak birinci basamakta yer alan yaşamsal faaliyetlerin sürdürülebilmesi için gerekli fizyolojik ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra ikinci basamakta yer alan güvenlik ihtiyaçlarını gözetmeye başlayacağı savunulmaktadır. Bu savunuya, beslenme ihtiyacını karşılayamayan bir bireyin bu ihtiyacını karşılayabilmek amacıyla kişisel güvenliğini tehlikeye atacak eylemlerde bulunabiliyor olması somut bir örnek olarak gösterilebilir.

Gelişen yaşam standartları ve buna paralel olarak yeni insan ihtiyaçlarının var olduğu düşüncesi, Maslow'un kuramına eklenti yapılması gerektiği yönünde eleştirilere yol açsa da en önemli eleştirinin, doğrudan kuramın hiyerarşik yapısına yönelik Dahlgaard ve Kondo (2000) tarafından gerçekleştirildiği düşünülmektedir. Maslow'a göre, birey alt basamaktaki ihtiyaçlarını karşılamadan üst basamaktaki ihtiyaçlarının farkında olamayacakken; Dahlgaard ve Kondo (2000), bireyin bütün basamaklardaki ihtiyaçlara aynı anda sahip olabileceğini ancak bu ihtiyaçlara ilişkin görece önemlerin bireylerin yaşam koşullarına göre değişebileceğini ifade etmektedir. Bu görüşün daha insani bir bakış açısına sahip olduğu ve sosyal hizmet disiplini ile

daha uyumlu olduğu savunulabilir. Bu çerçevede, insanların ihtiyaçları arasında keskin bir hiyerarşinin bulunmadığı ve aslında bu ihtiyaçların birbirleri ile iç içe geçmiş durumda olduğu düşüncesi konunun odak noktası güvenlik ihtiyacı için de geçerlidir. Yukarıda ele alınan beslenme ihtiyacını karşılamak amacıyla kişisel güvenliğini tehlikeye atacak eylemler sergileyen birey örneklemesini yeniden değerlendirmek gerekirse, bu bireyin aslında tüm ihtiyaçlara sahip olabileceği ancak bir kriz durumunda kişisel tercihine bağılı olarak beslenme ihtiyacını karşılayabilmek amacıyla güvenlik ihtiyacını göz ardı ettiğı ifade edilebilir.

Son tahlilde, Maslow'un kuramında ikinci basamakta yer alan ancak her insanın en temel hakkı olan yaşam hakkının sürdürülebilmesi açısından hayati öneme sahip olan güvenlik ihtiyaçları, insanın tüm yaşantısı boyunca farkında olduğu ve gözettiğı bir ihtiyaç olarak değerlendirilmelidir. Varoluşsal kaygılarla ortaya çıkan bu ihtiyaç; mikro düzeyde bireyin kendi güvenliğini sağlaması, mezo düzeyde ailesinin ve çevresinin güvenliğinin sağlanması ile gerçekleşmekte iken makro düzeyde bunları da kapsayan ve içerisinde bulunan coğrafya ile o coğrafyada yaşamakta olan insanlar ile kaynakların güvenliğinin sağlanması konusunda görev yapan ordu kurumu aracılığıyla sağlanmaktadır. Bu çerçevede, yeniden ifade etmek gerekirse ordu kurumunun mevcut durumda insanın varoluşsal kaygılarından biri olan güvenlik ihtiyacını karşıladığı savunulabilir.

Bu noktada, her ne kadar sosyal hizmet disiplininin bazı temel değerleri ile çelişse de Sosyal Darwinizm düşüncesi ile ordu kurumu arasında önemli bir bağı olduğu düşünülmektedir. Teori ile ismi özdeşleşmiş olan Darwin (1859), biyolojik olarak türlerin doğal seçilimini ifade etmekte iken Claeys (2000), doğal seçim ya da en güçlü olanın yaşamını sürdürmesi *-survival of the fittest-* ilkesini ilk kullanan kişinin, Darwin'den tam sekiz yıl önce *Social Statics* isimli bir kitap ile evrim düşüncesini sosyal alana uygulayan Herbert Spencer (1851) olduğunu savunmaktadır. Yani on dokuzuncu yüzyılda etkili bir şekilde ortaya çıkan Sosyal Darwinizm; doğal seçim, hayatta kalma ve adaptasyon gibi süreçlerin aynı biyolojik organizmalarda olduğu gibi toplumlar için de geçerli olduğunu savunarak Darwinizm'in temel referansları olan 'en güçlü olanın yaşamını sürdürme ilkesi' ve 'yaşam için mücadele ilkesi'nin sosyal alanda da geçerli olduğunu savunmaktadır.

Ortaya çıktığı dönemin liberal anlayışı ile örtüşmesinin de katkısı ile oldukça kapsamlı bir etkiye sahip olan Sosyal Darwinizm, zamanla emperyalist düşüncelerin gerçekleştirilmesi amacıyla bir araç olarak kullanıldığı düşüncesi ve özellikle de dezavantajlı gruplara yönelik kabul edilemez savunuları nedeni ile hümanist yaklaşımlar tarafından endişe ile karşılanmıştır. Günümüzde bu savunular her ne kadar kabul görmüyorsa da Sosyal Darwinizm düşüncesinin etkisinin, bu çalışmanın odak noktasını oluşturan ordu kurumunun da içerisinde yer aldığı bazı alanlarda halen varlığını sürdürdüğü düşünülmektedir. Ancak unutulmaması gerekir ki, insanın tarih boyunca var olan savaşlarda hayatta kalabilmek için bu savaşları kazanabilme becerisine sahip olma ihtiyacı ile ortaya çıkan yaşam için mücadele ve güçlü olma anlayışı, güvenlik ihtiyacını karşılayabilmek için Sosyal Darwinizm olmasa da bir şekilde ordunun daima var olacağını göstermektedir. Dolayısıyla bu kuramı yalnızca mevcut durumu somut kavramlarla sistematik olarak ifade etmesi açısından bir katkı sağlayıcı olarak görmek yeterli olacaktır. Nitekim Roma İmparatorluğu'nda yaşamış Vegetius'un “Barış istiyorsanız savaşa hazır olun.” sözü (Yalçınkaya, 2008) de, bu düşünce ile paralellik göstermektedir.

Son olarak, bu bölümde güvenlik ihtiyacı ve Sosyal Darwinizm ekseninde ele alınan ordu kurumunun var olması, beraberinde mutlaka savaş ya da çatışma durumlarını getirmeyecektir. İnsanlık tarihinin uzunca bir döneminde Carl von Clausewitz'in ünlü *Savaş Üzerine* isimli eserinde olduğu gibi “politikanın başka araçlarla devamı” ve “düşmanlarımıza isteklerimizi şiddet kullanarak zorla kabul ettirme” eylemi olan savaşı (Clausewitz, 2015) yürütmek amacıyla var olan ordu kurumu, savaşın yıkıcı etkileri ve buna bağlı olarak değişen niteliği ile birlikte artık ilk olarak savaşa hazır durumda bulunarak caydırıcılık sağlama amacını taşımaktadır. Nitekim bu durum TSK tarafından da kullanılmakta olan “Etkin, Caydırıcı, Saygın” düsturu ile ifade edilmekte iken (TSK Genelkurmay Başkanlığı, 2018); TSK İç Hizmet Kanunu'nun 35. Maddesinde de “Silahlı Kuvvetlerin vazifesi; yurt dışından gelecek tehdit ve tehlikelere karşı Türk vatanını savunmak, caydırıcılık sağlayacak şekilde askeri gücün muhafazasını ve güçlendirilmesini sağlamak, ..” şeklinde belirtilmektedir (Türkiye Büyük Millet Meclisi, 1961).

Caydırıcılık ilkesinin işlevli olduğuna ilişkin farklı görüşler bulunmakla birlikte, bu görüşler savaşın nedenleri olarak görülen güç ilişkilerinden bağımsız olarak düşünülemez. Bu çerçevede, tek kutuplu dünya düzeninin savaşa daha çok neden olduğu ya da çift kutuplu veya çok kutuplu düzenin savaşa daha çok neden olduğuna ilişkin çeşitli düşünceler vardır. Savaş konusunda oldukça kapsamlı çalışmalar gerçekleştirmiş olan Quincy Wright, *A Study of War* isimli eserinde tarih boyunca savaş dönemlerinin savaşa yatkın devletlerin uluslararası sistemde baskın olduğu dönemlerde gerçekleştiğini ifade etmektedir (Wright, 1983). Bununla birlikte, Organski (1968) ise uluslararası sistemde baskın olan devlete meydan okuyabilecek bir rakip olmadıkça savaş durumunun yaşanmayacağını ve savaşın aslında güç dengelerindeki değişimden kaynaklandığını savunmaktadır. Greg Cashman ise *What Causes War* isimli eserinde savaşın her sistemde meydana gelebileceğini ifade ederken var olan güç dengesizliğinin dengeye ulaşma gayretleri ile gerilime ve çatışmaya neden olabileceğini ancak geleneksel güç dengesi sistemine göre dengenin var olmasının barışı sağlayacağını ifade etmektedir (Cashman, 1993).

4.2. MESLEK VE DİSİPLİN OLARAK SOSYAL HİZMET VE ORDU

Öz şekilde sosyal hizmet; toplumda var olan engelleri, eşitsizlikleri ve adaletsizlikleri ele alarak bunların giderilmesine yönelik etkin bir çaba sergileyen mesleki ve akademik disiplin olarak ifade edilebilir. Bu çabayı da; özgün sosyal hizmet kuram ve yöntemlerinin yanında psikoloji, sosyoloji, felsefe, kamu yönetimi ve sosyal politika gibi çeşitli disiplinlerden de etkili şekilde faydalanarak ortaya koyduğu belirtilmektedir (Thompson, 2009).

Sosyal hizmetin karmaşık bir yapıya ve geniş bir uygulama alanına sahip olması nedeniyle birbirinden farklı birçok tanımının var olduğu söylenebilir ancak bu tanımların bazı temel kavramların çevresinde şekillendiği gözden kaçırılmamalıdır. Nitekim bu durum Şahin (1999) tarafından ele alınmış olup tanımların aynı öğeleri içerdiği ve sosyal hizmetin; bilgi temeline dayalı, yöntemleri olan ve sosyal refah sistemlerinin kaynaklarından yararlanan sosyal olarak tanınmış bir meslek olduğu belirtilmiştir.

Bununla birlikte, sosyal hizmetin tanımlanması sürecinde aslında böyle bir tanımın varlığına ihtiyaç olmadığı ve sosyal hizmetin ne olduğunu sosyal hizmet uzmanlarının gerçekleştirdiği uygulamaların ortaya koyduğu görüşü de ifade edilmiştir (Thompson, 2009). Ancak bu görüşün, mesleki ve akademik bir disiplinin genel kabule sahip bir tanımının olması gerekliliğini gözden kaçırmış olduğu düşünülmektedir. Nitekim bu durum 2000’li yılların başında fark edilmiş ve sosyal hizmet uzmanları için iki önemli kuruluş olan IFSW ve Uluslararası Sosyal Hizmet Okulları Birliği (IASSW) -*International Association of Schools of Social Work*- ortak bir tanım ortaya koymak düşüncesinde uzlaşmıştır. Bu tanımların ilki 2001 yılında kabul edilmiş olup hissedilen ihtiyaçlar üzerine öncelikle 2012 yılında ve daha sonra da 2014 yılında olmak üzere iki kez üzerinde düzenleme gerçekleştirilmiştir. Söz konusu tanımlar incelendiğinde ise kullanılan ortak kavramların; insan hakları, sosyal adalet ve insanların iyilik halini sağlamak ve geliştirmek olduğu görülmektedir.

Bu çerçevede, sosyal hizmetin insan hakları ve sosyal adalet kavramları temelinde hiçbir ayırım gözetmeksizin tüm insanlar için var olduğu ve onların iyilik halinin geliştirilmesi amacıyla mesleki uygulamalar yürüttüğü ifade edilebilir. Dolayısıyla insanın var olduğu her ortamda sosyal hizmetin de var olması doğal bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır ve ordu kurumu ile sosyal hizmet disiplininin ilişkisi de bu bağlamda ele alınmalıdır. Orduda sosyal hizmet uygulamaları; ordu kurumundan ve bağlantılı sorunlardan doğrudan etkilenen bireylere ve dolaylı olarak etkilenen ailelerine ya da topluma yönelik uygulamaları içermekle birlikte bu uygulamaların temel amacı, yaşanabilecek olumsuz yaşam deneyimleri karşısında bireylere ve çevrelerine etkili profesyonel yardım sağlamak ve bireylerin iyilik hallerini geliştirmektir.

4.3. ORDUDA SOSYAL HİZMETİN KÖKENLERİ VE GELİŞİMİ

İnsanlık tarihinin birçok savaşa sahne olması ve hemen hemen bütün toplumların da yaşanan savaşların ardından savaş mağduru insanların ihtiyaçlarına yönelik asgari çabayı sergilemesi nedeniyle orduda sosyal hizmet uygulamalarının kökeni oldukça eski tarihler ile ilişkilendirilebilir. Örneğin; Amerikan Savaş Gazileri İşleri Bakanlığı

(VA) -*United States Department of Veterans Affairs*- kurumsal tarihçesinde orduda sosyal hizmet uygulamalarını, 1636 tarihinde Plymouth kolonisinin gazilerin bakım hizmetlerinden sorumlu olarak belirlendiği kanun ile ilişkilendirerek uygulamaların varlığını on yedinci yüzyıla kadar dayandırmaktadır (VA, 2017). Bu konuda başka bir örnek ise 1881 yılında Amerikan Kızıl Haç -*American Red Cross*-'ını kuran Clara Barton'un henüz Amerikan İç Savaşı (1861-1865) sırasında savaş alanındaki yaralı askerlere yardım çabası ile 'Savaş Alanının Meleği -*Angel of the Battlefield*-' olarak isimlendirilmesi ve savaş sonrası yıllarda da kayıp asker aileleri ile gerçekleştirdiği çalışmalarıdır (American Red Cross, 2018). İnsanlık tarihi incelenerek benzer birçok örnek elde etmek ve bunları orduda sosyal hizmet uygulamaları ile ilişkilendirmek mümkün olsa da bu çalışma kapsamında orduda sosyal hizmetin tarihi, kurumsal bir yapı kazanmaya başladığı Birinci Dünya Savaşı ve İkinci Dünya Savaşı yılları ile birlikte ele alınmaya başlanacaktır.

Sosyal hizmet uzmanlarının profesyonel olarak orduda gerçekleştirdiği ilk uygulamalar Birinci Dünya Savaşı sırasında Amerikan Kızıl Haç'ına bağlı olarak faaliyet gösteren sivil sosyal hizmet uzmanları tarafından gerçekleştirilmiştir (Daley, 2003). Birinci Dünya Savaşı yıllarında henüz orduda görevli sosyal hizmet uzmanı olmamasına rağmen Kızıl Haç görevlisi sosyal hizmet uzmanlarının 1 Eylül 1918'de nörotik hastalıklar ve nevrozlar ile ilgili New York Plattsburgh Askeri Hastanesi'nde başarıyla gerçekleştirdikleri proje sayesinde sosyal hizmet uzmanlarının ordu kurumu için önemi anlaşılmıştır (Harris, 2000). Bununla birlikte, Birinci Dünya Savaşı'nın bitiş dönemine denk gelen 1 Nisan 1917 ile 31 Aralık 1919 tarihleri arasındaki 33 aylık dönemde ABD'de 97 bin 650 askerin nöropsikiyatrik bozukluk şikayeti ile hastanelere başvurması orduda sosyal hizmet uygulamalarına ihtiyaç duyulduğunun önemli kanıtlarından biri olarak görülmektedir (Freedman, 1944). Ayrıca Birinci Dünya Savaşı yıllarında sosyal hizmet uzmanlarının özellikle 'shell shock' adıyla bilinen ağır savaş travması yaşayan bireylerle klinik çalışma konusunda eğitilmeleri de orduda sosyal hizmet uygulamalarına duyulan ihtiyacın önemli göstergelerinden biri olarak kabul edilmektedir (CSWE, 2010).

Bu çerçevede, orduda sosyal hizmet uygulamalarına duyulan ihtiyaç önemli örneklerle ele alınsa da ordu kurumu ile sosyal hizmet disiplini arasında var olan ve

daha önce bahsedilen çatışmalı konulardan ötürü Sosyal Hizmet Eğitim Konseyi (CSWE) -*Council on Social Work Education*- bu uygulamalara ilişkin bir açıklama yapma zorunluluğu duymuştur. Söz konusu açıklamada; orduda sosyal hizmet uygulamalarının var olmasının nedeninin sosyal hizmet uzmanlarının savaşı ya da saldırganlığı desteklediği anlamına gelmediği, yalnızca savaş koşullarından etkilenen bireylere daha etkili yardım sağlama çabası olduğu ifade edilmiştir (CSWE, 2010).

Belirtildiği üzere, temel dayanak noktası savaş koşullarından etkilenen bireylere daha etkili yardım sağlama çabası olan orduda sosyal hizmetin Birinci Dünya Savaşı yıllarında gerçekleştirilen etkili uygulamalarla önemi fark edilse de 1945 yılına kadar ABD Ordusu içinde ayrı bir bölüm olarak yer almamıştır. Ancak Amerikan Kızıl Haç görevlisi sosyal hizmet uzmanları tarafından bu süreçte de nöroloji ya da psikoloji bölümlerine bağlı olarak sosyal hizmet uygulamalarının sürdürüldüğü bilinmektedir (Washington, 1957).

Şubat 1942'de New Jersey'deki Zihinsel Sağlık Danışma Merkezi -*Mental Hygiene Consultation Service*-'nde profesyonel olarak sosyal hizmet eğitimi almış altı ordu personelinin göreve başlaması ile ordu içerisinde ilk kez sivil olmayan/asker sosyal hizmet uzmanları görevlendirilmiştir (Harris, 2000). Bu merkezin İkinci Dünya Savaşı sırasındaki temel amacı, askeri görevler için engel oluşturabilecek ya da tehlike yaratabilecek zihinsel sağlık sorunlarının giderilmesi ve askeri personelin zihinsel sağlık durumlarının iyileştirilmesidir. 1942 yılında orduda ilk kez sosyal hizmet uzmanlarının görevlendirilmesinin ardından sosyal hizmetin ordu içerisinde ayrı bir bölüm olarak kurulacağı 1945 yılına kadar Amerikan Kızıl Haç'ına bağlı olarak görev yapan bin psikiyatrik sosyal hizmet uzmanının ABD'deki ve diğer ülkelerdeki askeri hastanelerde görev yaptığı bilinmektedir (NASW, 1965). Görüldüğü üzere, İkinci Dünya Savaşı yıllarında sosyal hizmet uzmanları, insanların iyilik halinin geliştirilmesi amacıyla savaş koşulları içerisinde olunmasına rağmen zaman ve mekan farklılığı gözetmeksizin uygulama gerçekleştirme çabası içerisindeydi.

Bu gelişmeler esnasında, Amerikan Savaş Bakanlığı -*United States Department of War*- 18 Ocak 1943 tarihinde 263 seri numaralı Askeri Meslek Uzmanlığı -*Military Occupational Speciality 263 for Psychiatric Social Work Technicians*- adlı

bir belge yayımlayarak psikiyatrik sosyal hizmet uzmanının niteliklerini ve görevlerini şu şekilde tanımlamıştır:

- Psikiyatrist süpervizyonu altında, psikiyatrik rehberliğe ihtiyaç duyan askerlerin tanı ve tedavisini kolaylaştırmak için psikiyatrik vaka çalışması yapar,
- Psikiyatrik vakaların ilk görüşmelerini yönetir ve psikiyatrik hastalıklarla ilgili faktörleri vurgulayan vaka incelemesi yazar,
- Zihinsel sağlık talimatlarını yerine getirir ve eksiksiz vaka öyküsü ortaya koymak için kayıt tutar,
- Olası taburcu ve terhis işlemlerini kolaylaştırmak için Kızıl Haç ya da diğer kurumlar vasıtasıyla askerlerin aile ortamı hakkında ek bilgiler edinebilir,
- Kişilik yapısı, gelişim dinamikleri ve duygusal uyumsuzluk nedenleri hakkında bilgi sahibi olmalıdır (Harris, 2000).

Bu tanımlama ile sosyal hizmet uzmanlarının ordudaki görevlerinin sosyal kişisel çalışma *-social case work-* çerçevesinde şekillendiği görülmektedir. Richmond'a (1922) göre sosyal kişisel çalışma, daha çok birey ve sosyal çevresi ile gerçekleştirilen uygulamaları içeren bir kavramdır. Bu bağlamda, henüz ordu içerisinde ayrı bir bölüm olarak var olmayan sosyal hizmet uygulamalarının, başka bölümlere bağlı olarak psikiyatrik vakalarda birey ve bireyin yakın çevresi ile çalışma üzerine planlandığı görülmektedir.

Orduda sosyal hizmetin kurumsallaşma sürecindeki en önemli gelişmelerden biri olan ordu içerisinde psikiyatrik sosyal hizmet bölümünün kurulması 1945 yılının Haziran ayında gerçekleşmiştir ve bu bölümün ilk başkanı Binbaşı Daniel E. O'Keefe olmuştur (Washington, 1957). Ancak Eylül 1945'te savaşın bitmesi ile birlikte O'Keefe ve kendisi gibi eğitilmiş sosyal hizmet uzmanlarının neredeyse tamamı terhis olmuştur ve bu nedenle de söz konusu dönemde beklenen aksine önemli bir gelişme kaydedilememiştir (Harris, 2000).

Sonraki yıllarda ise Elizabeth H. Ross ordu içerisinde sosyal hizmet uygulamalarına duyulan ihtiyacı hissederek ordu içerisinde sosyal hizmet bölümünü

yeniden kurmak için ‘Ordu Sağlık Bölümü Psikiyatrik Sosyal Hizmet Uzmanlarını Arıyor’ -*Army Medical Department Seeks Psychiatric Social Workers*- başlığı ile ulusal reklam kampanyaları yayınlamaya başlamıştır ve bu dönemde sosyal hizmet uzmanlarında aranan özellikler ise sertifikalı bir sosyal hizmet okulunda en az bir yıl eğitim almış olmak ya da sağlık veya sosyal refah alanında bir yıllık sosyal kişisel çalışma deneyimine sahip olmak şeklinde ifade edilmiştir (Harris, 2000).

1947 yılının Nisan ayında başkanlık görevine gelen Yarbay Elwood W. Camp ise profesyonel sosyal hizmet uzmanlarına destek elemanı yetiştirmek amacıyla ‘vaka yardımcısı’ -*case aid*- planını ortaya koymuş ve en az iki yıllık üniversite eğitimine sahip askerleri Sahra Sıhhiye Hizmeti Okulu tarafından sunulan kapsamlı bir kursa göndererek sosyal hizmet teknisyeni unvanı ile mezun olmalarını sağlamıştır (Washington, 1957).

Bahsedilen bu çabaların, ordu içerisinde sosyal hizmet uygulamalarına duyulan yoğun ihtiyacın önemli kanıtlarından birini oluşturduğu düşünülmektedir. Öte yandan, savaş gibi olağanüstü bir durumda gerçekleştirilen mesleki uygulamalar ile ordu içerisinde sosyal hizmetin değer ve öneminin anlaşıldığı ve bu nedenle savaş sonrası dönemde de savaştan etkilenen bireylere daha etkili yardım sağlamak amacıyla orduda sosyal hizmet uygulamalarının sürdürülmesi için çaba gösterildiği ifade edilebilir. Nitekim 1950’li yıllarda yaşanan Kore Savaşı ve Vietnam Savaşı ile orduda görev yapan sosyal hizmet uzmanlarının vakaları çeşitlenmiş ve özellikle de Vietnam Savaşı sonrasındaki süreçte Amerikan askerlerinin savaş sırasında yaşamış oldukları özel deneyimler, onların sivil yaşama adaptasyon sürecinde önemli sorunlara neden olmuştur. Bu süreçte özellikle madde bağımlılığı, aile içi şiddet ve intihar gibi önemli sosyal işlev bozuklukları orduda sosyal hizmet vakalarının olguları haline gelmiştir. Daha sonraki süreçte ise küresel terör olayları, Afganistan Müdahalesi ve Irak Müdahalesi ile birlikte orduda sosyal hizmet uygulamaları da gelişimini sürdürmüştür.

Kızıl Haç görevlisi sosyal hizmet uzmanlarının henüz 1918 yılında Plattsburgh Askeri Hastanesi’nde tıbbi alanda hizmet veriyor olmasına ve o dönemde sosyal hizmet uzmanlarının tıbbi alanda kırk yıllık çalışma deneyimine sahip olmasına rağmen Amerikan Ordusu 1950’li yılların başına kadar tıbbi alanda hastalara sosyal

hizmet uygulamaları sunma sorumluluğunu kabul etmemiş durumdaydı (Harris, 2000). Sosyal hizmetin ordu içerisinde ayrı bir bölüm olarak kurulmasına kadar ki süreçte de bu durumun sürdüğü ve sosyal hizmet uzmanlarının farklı bölümlerin çatısı altında uygulama gerçekleştirdikleri bilinmektedir.

1966 yılında ise Amerikan Sağlık Bakanlığı sosyal hizmetin farklı bir alan olduğunu ve ikinci sınıf -*Class II*- hastanelerde ayrı bir hizmet yürütmesi gerektiğini belirtmiştir. Söz konusu tarihte hastane bünyesinde görev yapmakta olan sosyal hizmet uzmanı Fergus T. Monahan bu durumu nasıl fırsat olarak değerlendirdiklerini şu şekilde aktarmaktadır: “İkinci sınıf hastanelerde ayrı bir hizmet olarak sosyal hizmeti bir kez daha kurduk. Sosyal hizmet uygulamalarının ayrı bir hizmet olduğu yeniden onaylandı. Biz, bunu hastanelerde sosyal hizmet servisinin değerini göstermek için bir fırsat olarak gördük. Böylece katkımızın benzersiz olduğu diğer profesyonel disiplinlerden farklı olarak daha açık şekilde anlaşılabilirdi.” (Harris, 2000).

Ordu kurumu içerisinde uygulama gerçekleştiren sosyal hizmet uzmanlarının çalışmaları uzun bir süre boyunca tıbbi ve psikiyatrik uygulamalar ile sınırlı kalmış olsa da ortaya çıkan ihtiyaçlarla birlikte hizmet alanları da genişlemiş ve gelişmiştir. Bu çerçevede, özellikle haklarında psikiyatrik tedavi için müdahalede geç kalındığı düşünülen askerlerin askeri cezaevlerindeki rehabilitasyon süreçlerinde sosyal hizmet uzmanlarının önemli bir işlevi olduğu bilinmektedir. Cezaevi, toplumun tamamında olduğu gibi ordu kurumu içerisinde de kendine özel dinamiklere sahip olan, özel kuramsal bilgi ve beceriler gerektiren ve sahip olduğu zor koşullardan ötürü de uygulama gerçekleştirilmesi bazı zorluklar içeren bir ortamdır. Harris’e (2000) göre, cezaevlerinin sosyal hizmet açısından işlevleri konusundaki tartışmalar en temelde cezaevlerinde bireylere izolasyon mu yoksa rehabilitasyon mu uygulandığı yönünde gerçekleşmektedir. Bu tartışmaya ilişkin olarak ise Amerikan Ordusu’nda dönemin nöropsikiyatri ve nöroloji bölümü başkanı olan Albay William C. Menninger şöyle bir açıklamada bulunmuştur: “Kurtarılamaz olarak nitelendirilenleri gruptan ayırarak askeri suçluların rehabilite edilmesi ilk odağımız olmalıdır. İlk adım, gelen hastanın psikiyatrik ve sosyal değerlendirmesini yaparak rehabilitasyon sürecine başlamaktır. Bu görevi yerine getirmek için komutandan korumaya kadar her asker zihinsel sağlık

ilkelerini bilmeli ve uygulamalıdır.” (Menninger, 1945). Bu açıklama doğrultusunda, ordu kurumu içerisinde zihinsel sağlığın korunmasına ve geliştirilmesine önem verildiği ve bireyin cezaevi sürecini yaşamadan önce teşhis ve tedavinin sağlanması konusunda farkındalığa sahip olunduğu düşünülmektedir. Öte yandan, söz konusu koruyucu-önleyici hizmetlerin yeterli olmadığı ve cezaevi sürecinin başladığı durumlarda da müdahalenin sosyal boyutuna da vurgu yapıldığı gözden kaçırılmamalıdır.

Cezaevlerinin işlevleri konusundaki temel tartışmaya dönecek olursak; Eylül 1957’de AR 210-181 kodlu Askeri Cezaevi İzleme Programı -*Army Stockade Screening Program*- ile askeri sistem açısından uyumsuz olarak nitelendirilen askerlerin erken teşhis edilmesi sağlanarak sistem için onları işlevli hale getirmek amaçlanmış ve aslında Gibbs’e (1961) göre, bu program ile askeri cezaevleri uyumsuz olarak nitelendirilen askerleri izole etmek ve ücretsiz iş gücü sağlamak yerine bir rehabilitasyon merkezi haline gelmiştir. D’Oronzio ise sosyal hizmet uzmanlarının askeri cezaevlerinde oldukça önemli bir role sahip olduğunu ifade ederek genel olarak klasik birebir psikoterapi ya da grup terapisi yapıldığını aktarmış ve rehabilitasyon sürecinde sosyal hizmetin temel kuramlarından biri olan sistem yaklaşımının kullanılmasını önermiştir (Harris, 2000). Kansas’ta kurulan Düzeltici Eğitim Tesisi -*Correctional Training Facility*- ise uyumsuz olarak nitelendirilen askerlerin görevlerine dönmeleri ve onurlu bir şekilde terhis olmaları için eğitim ve yardım programları geliştirmeyi sağlamak amacıyla faaliyet gösteren bir askeri tesis olup Kisel (1963), sosyal hizmet uzmanlarının bu tesiste aktif olarak yer aldıklarını ve bu tesisin gelişiminde önemli roller üstlendiklerini belirtmektedir.

Sosyal hizmet uzmanlarının gaziler ile gerçekleştirdikleri uygulamalar da orduda sosyal hizmet alanının tarihi açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Savaş mağduru olan bu bireylerin birbirinden farklı ve son derece özel deneyimler yaşadıkları göz önünde bulundurulursa tıbbi, psikiyatrik, sosyal ve tinsel açıdan etkili bir sosyal hizmet müdahalesine ihtiyaç duydukları ifade edilebilir. Bu çerçevede, VA 1926 yılında Gaziler Bürosu’nda ilk sosyal hizmet bölümünü kurmuştur ve bu bölümün ABD’de 2012 yılına kadar master düzeyindeki sosyal hizmet uzmanlarının

istihdamının en yoğun olduğu kurum olarak var olduğu bilinmektedir (NASW, 2012).

Gaziler ile gerçekleştirilen sosyal hizmet uygulamalarının temel hedefi, savaş koşullarında özel deneyimler yaşamış olan bu bireylerin tıbbi, psikolojik, sosyal ve tinsel ihtiyaçlarını karşılamak ve savaş sonrası ortaya çıkabilecek travma sonrası stres bozukluğu, madde bağımlılığı, şiddet ve intihar gibi sosyal işlev bozukluklarını ortadan kaldırarak bireyin sivil yaşantıya, ailesine ve topluma uyumunu sağlamaya yardımcı olmaktır. Son iki yüzyıl içerisinde iki büyük dünya savaşı ve bunların haricinde de birçok savaşın yaşanmış olması ya da yaşanmaya devam ediyor olması nedeniyle gazilere yönelik sosyal hizmet uygulamaları tüm dünyada dikkate alınması gereken önemli bir alan olarak değerlendirilmelidir.

Gelişen ihtiyaçlar doğrultusunda 1965 yılında ortaya çıkan Ordu Toplum Hizmeti Merkezi -*Army Community Service*- temel olarak, askeri personelin büyük sorunlarının kronik hastalığa sahip ya da zeka gelişimi geriliği yaşayan çocuklar ve kronik finansal zorluklar gibi aile sisteminden kaynaklı olduğunun fark edilmesi ile Yarbay Marie Baird ve ordu kurumuna sosyal hizmet danışmanlığı yapan Yarbay William Rooney tarafından geliştirilmiştir (Harris, 2000). Bu ihtiyacın ortaya çıkmasında ise İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Amerikan Ordusu'nun sosyo-demografik özelliklerinin hızlı bir şekilde değişmesi etkili olmuştur. Krise, Amerikan askerlerinin 1940'lı yıllarda evlenebilmek için komutanlarından izin alma zorunluluğu olmasından dolayı 67 bin asker ailesi olduğunu ancak bu kısıtlamanın kaldırılması ile 1965 yılında 450 bin asker ailesi ve toplamda 1 milyon 300 bin bağımlı nüfus oluştuğunu aktarmaktadır (Harris, 2000).

Uygulama alanına olan katkısı haricinde Ordu Toplum Hizmeti Merkezi'nin orduda sosyal hizmet alanının tarihi açısından başka bir önemi daha vardır. Bu merkez ile birlikte, sosyal hizmet uzmanlarının bilgi ve becerileri ordu kurumu içerisinde ilk kez sağlık alanının dışında kullanılmıştır. Harris (2000), Kasım 1966'da dünya genelinde 90 adet Ordu Toplum Hizmeti Merkezi açıldığını ve 132 binden fazla insanın bu merkezlerden yararlanmakta olduğunu belirtmektedir. Aynı zamanda, bu merkezlerin sosyal hizmetin bütüncül yaklaşımını ve sistem yaklaşımını etkin olarak içerdiği görülmektedir ve bu merkezlerde gerçekleştirilen uygulamalar,

ordu kurumu içerisinde sosyal hizmet uzmanlarının ortaya koyduğu en iyi politika geliştirici hamle olarak yorumlanmaktadır.

4.4. ORDUDA SOSYAL HİZMETİN İŞLEVLERİ

Ordu kurumu, içerisinde bulunduğu toplumun adeta küçük bir örneği gibi toplumda bulunan kurumların benzerlerini bünyesinde bulundurmaktadır. Bu çerçevede, sosyal hizmet mesleğinin toplumda var olan bütün sorunlara ilişkin müdahale çabasının ordu kurumu içerisinde de geçerli ve gerekli olduğu gözden kaçırılmamalıdır. CSWE (2010) orduda sosyal hizmeti, doğrudan uygulamayı içeren ve aynı zamanda politika üretme faaliyetleri ve idari faaliyetler ile askerlere, gazilere, onların ailelerine ve topluluklarına yönelik koruyucu-önleyici, tedavi edici ve rehabilite edici hizmetler geliştirilmesine katkı sağlayarak hizmetten yararlanacak bireylerin yaşam kalitelerini artırmayı amaçlayan bir disiplin olarak ifade etmektedir.

IFSW (2014), sosyal hizmet tanımında insanların güçlendirilmesini teşvik eden uygulamaya dayalı mesleki ve akademik disiplin ifadesini kullanmaktadır. Bununla birlikte, sosyal hizmet uzmanları olarak kendimizi ‘çakışan menfaatler arasında’ tanımlamaktayız (IFSW, 2012) ve bu tanım çerçevesinde insan hakları ve sosyal adalet kavramlarına dayalı mesleki uygulamamızı, bu değerler ile çatışabilecek bir ortam olan ordu kurumu içerisinde yalnızca bireylere daha etkili yardım sağlamak amacıyla gerçekleştirme çabamız anlaşılabilir bir çabadır.

Sheafor ve Horejsi’ye (2014) göre, sosyal hizmet mesleği çevresi içinde birey bakışı ile diğer yardım odaklı mesleklerden farklı bir odağa sahiptir. Bu bağlamda, orduda sosyal hizmet uygulamalarının da yalnızca asker birey ile gerçekleştirilen bireysel çalışma ile sınırlı olmadığı, aynı zamanda asker ailelerinin, yakın çevrenin ve içerisinde bulunulan toplumun göz önüne alındığı ve bunlar arasındaki etkileşimin de değerlendirildiği bütüncül bir mesleki uygulamayı ortaya koyduğu ifade edilebilir. Bu durum Olson (2015) tarafından da ele alınmış olup ordu kurumundan en çok asker bireyin etkilendiği ancak onların ailelerinin, çevrelerinin ve toplumun da kayıtsız kalmayacak düzeyde etkilendiği vurgulanmaktadır. Dolayısıyla sosyal hizmet mesleğinin çevresi içinde birey perspektifi ile birlikte orduda sosyal hizmet uygulamasında askeri organizasyondan dolayı olarak etkilenen bireyler, gruplar ve

toplumla çalışma pratiği kendiliğinden ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede, sosyal hizmet uygulamasının mikro, mezo ve makro boyuttaki müdahaleleri ile orduda sosyal hizmet uygulamalarının işlevlerinin önceki başlıkta yer alan tarihi gelişime paralel olarak ele almanın faydalı olacağı düşünülmektedir.

Orduda sosyal hizmet uygulamaları, Birinci Dünya Savaşı gibi ağır travmatik yaşantılara neden olan bir olay ile ortaya çıktığından sosyal hizmet uzmanları ordu içerisinde ilk olarak psikiyatrik odaklı uygulamalar gerçekleştirmek üzere yer almıştır. Nitekim Harris (2000), ordu içerisinde görevli sosyal hizmet uzmanlarının ilk görevlerinin savaş nedeniyle ortaya çıkan savaş stresi *-combat stress-*, travma sonrası stres bozukluğu *-post traumatic stress disorder-*, depresyon ve madde bağımlılığı *-substance abuse-* gibi sosyal işlev bozukluklarının tedavisinde psikiyatrik odaklı çalışmalar yapmak olduğunu aktarmaktadır. Ancak Birinci Dünya Savaşı'nın sona ermesi ile birlikte, terhis olan askerlerin sivil yaşantıya, ailelerine, çevrelerine ve topluma uyum sağlamaları konusunda sergilenen çabanın da orduda sosyal hizmet uygulamalarının içerisinde yer aldığı gözden kaçırılmamalıdır. Daha sonra ise gelişen ihtiyaçlara bağlı olarak sosyal hizmet uzmanlarının ordu içerisinde görev aldığı kurumların çeşitlendiği ve buna bağlı olarak da üstlendikleri rol ve işlevlerin de arttığı ifade edilebilir.

Birinci Dünya Savaşı yıllarında başarı ile gerçekleştirilen psikiyatrik odaklı sosyal hizmet uygulamaları sayesinde sosyal hizmet mesleğinin ordu kurumu içerisindeki önemi ve değeri anlaşılmıştır. Buna bağlı olarak, tarihi gelişimde de bahsedildiği üzere sonraki süreçte ordu kurumu içerisinde tıbbi alanda da sosyal hizmet uzmanları görevlendirilmiştir. Bu çerçevede, orduda görev yapan sosyal hizmet uzmanları hasta ve çevresi ile teşhis, tedavi öncesi, tedavi aşaması ve tedavi sonrasında mesleki uygulamalar gerçekleştirmekte ve bu uygulamalarda da doğal olarak mesleki rol ve işlevlerinin tamamından faydalanmaktadır. Örneğin; teşhis sonrası bireyin sahip olduğu hastalık hakkında bilgi düzeyini geliştirmek ve tedavi süreci hakkında bilinçlenmesini sağlamak için danışmanlık ve eğitici rolü kullanılabilirdiği gibi tüm süreç boyunca bireyin sağlık sisteminden kaynaklı olarak karşılaşılabileceği sorunlara ilişkin savunuculuk rolü de etkin şekilde kullanılabilir. Ordu kurumu içerisinde tıbbi alanda sosyal hizmet uzmanlarının gerçekleştireceği

uygulamaların temel amacı, hastanın iyilik halini geliştirmektedir. Bu amaç sayesinde de ordu kurumunun sosyal hizmet uzmanından beklentisi olduğu üzere, hastanın ordu ile yeniden uyumunun sağlandığı ve hastanın askeri görevler için hazır hale gelmesine katkıda bulunulduğu da ifade edilebilir.

Askeri cezaevleri ise tarihi gelişimde bahsedildiği gibi, 1957 Eylül ayında gerçekleştirilen Askeri Cezaevi İzleme Programı örneğinde görüldüğü üzere uyumsuz davranışlar sergileyen askerlerin izolasyonu ve ücretsiz iş gücü olarak kullanılması yerine rehabilitasyon işlevini yerine getiren ve bireylerin ordu ile yeniden uyumunu sağlamakta yardımcı olan bir kurum işlevi görmektedir. Bu çerçevede, ordu kurumu sosyal hizmet uzmanından bireylerin orduya yeniden uyumunu sağlamasını beklemekte iken sosyal hizmet uzmanı bunun yanı sıra danışmanlık rolü ile bireye askeri cezaevi süreci ile ilgili bilgi vermek, hakları ile ilgili savunuculuk yapmak ve vaka yöneticisi olarak birebir ya da grup psikoterapi uygulamaları gerçekleştirerek rehabilitasyon sürecini planlamak ve yürütmek gibi çeşitli rol ve işlevleri yerine getirebilir.

Orduda sosyal hizmet alanının en önemli müracaatçı gruplarından biri gazilerdir. Gazilerle gerçekleştirilen sosyal hizmet uygulamalarının temel amacı, savaş ya da çatışma gibi olağanüstü bir durumdan birincil derecede etkilenerek çeşitli zararlar gören bireylerin tıbbi, psikolojik, sosyal ve tinsel ihtiyaçlarını karşılayarak güçlenmelerine yardımcı olmak ve ailesine, çevresine ve topluma uyumuna katkı sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda sosyal hizmet uzmanı; gazilere sivil yaşantı ile ilgili danışmanlık yapmak, gazilerin haklarının savunuculuğu yapmak, bireyin var olan ihtiyaçlarını karşılayabileceği kurumlarla bağlantısını sağlamak ve politika yapma süreçlerine katılarak gazilerin ihtiyaçlarına ve haklarına yönelik iyileştirmelerin gerçekleşmesine katkı sağlamak gibi rol ve işlevleri vardır.

Bununla birlikte, gazilere yönelik sosyal hizmet uygulamalarının toplum açısından da oldukça önemli ve özel bir konuma sahip olduğu ifade edilebilir. Savaş ya da çatışma durumlarına doğrudan müdahil olmaları nedeniyle birbirinden özel deneyimler yaşayan ve fiziki ya da psikolojik rahatsızlıkları, sosyal ve tinsel birbirinden farklı ihtiyaçları bulunan bu bireyler, gazi olmalarının ardından artık ordu içerisinde aktif görev yapmasalar da genellikle ordu kurumunun içerisinde yer

almaya devam etmekte ve neredeyse her ülkede de içerisinde buldukları toplum tarafından büyük bir saygı görmektedirler. Özellikle Türkiye gibi gazilik kavramının dini temelli özel anlamlara sahip olduğu ülkelerde gazilere yönelik saygı ve minnettarlık duyguları ile bu uygulamaların mesleki boyutun ötesinde bazı anlamlara gelebileceği ve bunun da mesleki uygulamada kolaylaştırıcı ya da katkı sağlayıcı bir role sahip olabileceği gözden kaçırılmamalıdır.

Öte yandan, yukarıda bahsedildiği üzere sosyal hizmet uygulamalarına askerler kadar asker aileleri de ihtiyaç duymaktadır. Çünkü en temel düşünce ile asker aileleri, aile üyelerinden birini sürekli tehlike arz eden bir görev içerisinde olması nedeniyle çeşitli psikososyal ihtiyaçlara sahip olabilecektir. Bu ihtiyaçlara yönelik olarak sosyal hizmet uzmanı; ailenin asker olan bireyi ile ilgili yaşanabilecek herhangi bir sorun durumunda baş etme mekanizmaları geliştirmede aile bireylerine danışmanlık yapmak, ailenin ihtiyaçları doğrultusunda çeşitli kurumlarla bağlantılarını sağlamak, asker ailelerinin haklarının savunuculuğunu yapmak ya da politika yapıcı işlev ile toplumun huzurunu ve güvenliğini sağlamak adına can güvenliğini riske atarak bir meslek icra eden askerlerin ve ailelerinin sosyo-ekonomik hakları konusunda iyileştirmeler sağlanmasına katkıda bulunmak gibi çeşitli rol ve işlevlere sahiptir.

Son tahlilde, daha önce bahsedildiği gibi toplumun küçük bir örneği olarak ele alınabilecek ordu kurumunun içerisinde sosyal hizmet uzmanı; sivil yaşamdaki sosyal hizmet uzmanının gerçekleştirdiği tüm mesleki rol ve işlevleri kullanabilecek fırsatlara sahiptir. Üstelik Harris (2000), orduda sosyal hizmet uygulamalarında savaş ya da çatışma gibi olağanüstü etkenlerin varlığından ötürü sivil yaşantıda elde edilemeyecek bazı değerli deneyimler bulunduğunu ifade ederek orduda sosyal hizmet alanını eşsiz ve önemli kılan faktörlerden birinin bu olduğunu savunmaktadır. Orduda sosyal hizmet alanında dikkat edilmesi gereken noktalardan bir tanesi de sosyal hizmet uzmanlarının kendi mesleki bilgi ve becerileri kadar askeri kültür, değerler ve iç dinamikler hakkında bilgi sahibi olması gerektiğidir. Çünkü; nasıl ki her sosyal hizmet uzmanı içerisinde bulunduğu toplumdaki bireylerin ya da grupların güçlü ve zayıf yönlerini ya da fırsatlarını ve sınırlılıklarını bilerek uygun bir sosyal hizmet uygulaması planlıyor ve gerçekleştiriyorsa, ordu kurumu içerisinde de sosyal

hizmet uzmanının askeri kültür ve değerleri tanınması ve ordu kurumunun iç dinamikleri hakkında bilgi sahibi olması ve uygulamalarını bu çerçevede gerçekleştirmesi gerekmektedir. Bu durum, sosyal hizmet uzmanının etkili bir sosyal hizmet uygulaması gerçekleştirmesi için bir ön koşul olarak değerlendirilebilir ve kuşkusuz bunun başarılı olup olmaması orduda sosyal hizmet uygulamalarının niteliğine de etki edecektir.

4.5. ORDUDA SOSYAL HİZMETE İLİŞKİN ETİK TARTIŞMALAR

Orduda sosyal hizmet alanına ilişkin tartışmalar genel itibariyle etik kavramı kapsamında değerlendirilebilir. Etik kavramı; temellerini Yunan felsefesinden alan, ‘iyi’ ya da ‘kötü’ veya ‘doğru’ ya da ‘yanlış’ı birbirinden ayırt edebilmek için ölçüler belirleyen kurallar çerçevesi olarak yorumlanabilir. Bu bağlamda, sosyal hizmet etik ilke ve değerleri de uygulamada gerçekleştirilecek iyi veya kötüyü tanımlayarak mesleki tutum ve davranışları belirleyen bir kurallar bütünü olarak ifade edilebilir (Cılga, 2004). Bu tanımlama, sosyal hizmet uygulamasının gerçekleştirildiği diğer tüm alanlarda olduğu gibi orduda sosyal hizmet alanında da bazı etik ikilemler ile karşılaşılmasının doğal olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu başlık altında orduda sosyal hizmete ilişkin ele alınacak etik ikilemlerin ilki, ve belki de en önemlisi, müracaatçının doğrudan asker birey mi yoksa ordu kurumunun kendisi mi olduğu tartışmasıdır (Daley, Carlson ve Evans, 2015). Orduda görev yapan sosyal hizmet uzmanından kurumsal olarak beklenen uygulama; askeri kültür ve değerlere bağlı olarak, ordu kurumunun faydasını aktif olarak gözeterek, askeri disiplin ve hiyerarşik yapıya uygun şekilde sosyal hizmet uygulamasının gerçekleştirilmesidir. Ancak sosyal hizmet etik ilke ve değerleri, öncelikli olarak müracaatçının iyilik halini gözeterek uygulama gerçekleştirmeyi savunmaktadır (NASW, 2008). Bu tartışma çerçevesinde; kurumsal ve mesleki önceliklerin çatıştığı ve bir etik sorun ile karşılaşıldığı düşüncesi oluşsa da esasen her iki durumda da sosyal hizmet uzmanının bireylerin iyilik halinin geliştirilmesi amacıyla mesleki uygulamaları gerçekleştirdiği düşünülmektedir. Burada ortaya çıkan etik sorunun yalnızca orduda sosyal hizmet uygulamalarının bir araç mı yoksa amaç mı olarak görülmesi konusunda kavramsal bir çatışma nedeniyle var olduğu düşünülmektedir.

Örneğin; ordu kurumunun askeri cezaevinde görev yapan sosyal hizmet uzmanından beklentisi, uyumsuz olarak nitelendirilen bireyin rehabilitasyon sürecini yürüterek ordu kurumuna uyumlu bir birey olarak görevine dönmesini ve kısa sürede askeri görevlere hazır hale gelmesini sağlamasıdır. Ancak sosyal hizmet uzmanı, mesleki etik ilke ve değerleri gereği birincil olarak müracaatçının iyilik halini sağlamaya odaklanmaktadır. Bu konuda bir diğer örnek ise asker aileleri ile gerçekleştirilen sosyal hizmet uygulamalarının ortaya çıkışı düşüncesidir. Ordu kurumu, temel olarak bu uygulamaları bireyin askeri görevlere daha iyi odaklanmasını sağlamak amacıyla aile kaynaklı problemlerin çözümünün sağlanması için araç olarak değerlendirirken sosyal hizmet uzmanı, mesleki etik ilke ve değerleri gereği birincil olarak bireylerin ve bir sistem olarak ailenin iyilik halini sağlamaya odaklanmaktadır. Bu farklılıklara rağmen araç olarak da amaç olarak da müracaatçının iyilik halinin sağlandığı değerlendirilmektedir. Var olan etik sorunun ise aslında iki disiplin arasındaki odak farklılığından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Ordu kurumu içerisinde sosyal hizmet uzmanının yaşayabileceği başka bir etik sorun ise aktif savaş durumlarında ortaya çıkmaktadır. Loewenberg, Çöl Kalkanı Operasyonu'nda görev yapan İsraili sosyal hizmet uzmanları ile gerçekleştirdiği çalışmada beş etik ikilem örneği sunarak savaş zamanında karar verme aciliyeti içerisindeki sosyal hizmet uzmanına yardımcı olmak amacıyla üç etik karar önermiştir: hayatın korunması, bağımsızlığı geliştirme ve en az zarar - en fazla geri dönüş (Loewenberg, 1992). Tallant ve Ryberg ise, Loewenberg'in hayatın korunması ilkesine atıfta bulunarak bazı durumlarda bu kararın askeri operasyonun amacını oluşturduğunu, yani amacın insanlık için hayatın korunması olduğunu savunmaktadır (Simmons ve Rycraft, 2010).

Orduda sosyal hizmet alanına ilişkin diğer bir etik sorun ise gizliliktir. Simmons ve Rycraft'ın orduda görev yapan sosyal hizmet uzmanları ile gerçekleştirdikleri nitel bir çalışmada gizlilikle ilgili problem şöyle ifade edilmektedir: “Çok az gizlilik var. Bir hastanın sorunları kısa sürede birimi ve üstleri tarafından biliniyor. Burası, müracaatçının gizlilik hakkı ile komutanların ‘bilmesi gereken şeyler’ arasında ince bir çizgidir.” (Simmons ve Rycraft, 2010). Meslek olarak askerliğin doğası gereği komutanlar, olabileceğini düşündükleri tehlikeli olaylara dair senaryolarda askeri

birlik içerisindeki her askerin ne tepki verebileceğini, birlikteki diğer bireylerin hayatını riske atacaktır olumsuz bir davranış sergileyip sergilemeyeceklerini bilmek ve buna göre tedbir almak zorunluluğundadır. Çünkü bazen bir askerin yapacağı bir hata ile bütün askeri birlik olumsuz etkilenebilir, mağlup olabilir ya da hayatlarını kaybedebilir. Böyle bir durum var olsa da gizlilik ilkesine riayet edilmesi sosyal hizmet uygulaması açısından oldukça önemli bir konudur. Böyle durumlarda ortaya çıkabilecek etik sorunu sosyal hizmet uzmanının insani ilişkiler konusundaki becerilerini kullanarak hem komutan açısından yeterli bilgi sağlayarak hem de gizlilik ilkesini ihlal etmeyecek düzeyde bilgiyi komutana vererek ortadan kaldırması beklenmektedir.

Başka bir önemli etik sorun ise ordudaki muvazzaf sosyal hizmet uzmanının iki hizmet kimliğinin var olmasıdır. Muvazzaf sosyal hizmet uzmanı, bir sivil olarak ordu kurumu içerisinde görev yapan sosyal hizmet uzmanına göre farklı bir durumla, yani “Önce bir subay, daha sonra ise sosyal hizmet uzmanısınız.” düşüncesi ile karşılaşmaktadır (Daley, Carlson ve Evans, 2015). Askeri kültür, her ne kadar hiyerarşik yapısı ve baskın ideolojisi aracılığıyla bu görüşü savunuyor olsa da muvazzaf sosyal hizmet uzmanının böyle durumlarda bu iki hizmet kimliği arasındaki hassas dengeyi sağlayarak mesleki sorumluluklarını gözetmesi ve etkili bir şekilde mesleki uygulamalarını gerçekleştirmesi beklenmektedir.

Bir diğer önemli etik sorun ise ordu içerisinde hiyerarşik yapının terapötik ilişkide dezavantajlı bir duruma yol açması durumunda yaşanmaktadır. Bu konuda oldukça etkileyici bir örnek olarak Antwone Fisher (Washington, 2002) adlı filmde, üst rütbeli bir psikiyatrist subayın terapötik görüşme esnasında saygısız tavırları olan bir teğmene, karşısında kendisinden üst rütbeli bir subay olduğunu hatırlatarak dikkatini görüşmeye vermesini emrettiği ve bunun ardından terapötik ilişkinin beklenmedik bir hale büründüğü sahne gösterilebilir. Bu örnekteki hiyerarşik baskı durumunun hem terapötik ilişkinin başarılı olma ihtimalini azalttığı hem de müracaatçının terapötik ilişkiye katılım tercihini olumsuz etkileyebileceği gözden kaçırılmamalıdır. Benzer şekilde, kendisinden üst rütbeli bir müracaatçısı bulunan sosyal hizmet uzmanı da terapötik ilişkinin niteliği açısından yalnızca terapötik görüşmenin içeriğine odaklanmalı ve hiyerarşik baskı unsuru hissetmemelidir.

Bu başlık altında ele alınan tüm etik tartışmalar aslında yalnızca orduda sosyal hizmet alanı için değil, sosyal hizmet uygulamalarının yer aldığı tüm alanlar için geçerlidir. Yukarıda bahsedildiği üzere, mesleki uygulamaların gerçekleştirildiği süreçte çakışan menfaatlerin tam da ortasında yer alan sosyal hizmet uzmanının bu etik sorunlarla başa çıkma konusunda başarılı olabilecek yeterli donanıma sahip olduğu düşünülmektedir. Çünkü sosyal hizmet uzmanı, mesleğin bir parçası olarak karar verme becerisini öğrenerek yetişmektedir (Çifçi ve Gönen, 2011).

4.6. TÜRKİYE'DE ORDUDA SOSYAL HİZMET

Tarihi gelişim başlığında ele alındığı üzere, orduda sosyal hizmetin ilk olarak Birinci Dünya Savaşı yıllarında savaşın yıkıcı etkilerini ortadan kaldırmaya yönelik uygulama gerçekleştiren meslekler arasında sosyal hizmet disiplinin değer ve öneminin fark edilmesi ile ortaya çıktığı ifade edilebilir. Türkiye'de orduda sosyal hizmetin ortaya çıkışının ise ancak 1970'li yıllarda sivil sosyal hizmet uzmanlarının askeri hastanelerde görev yapmaya başlaması ile sağlandığı bilinmektedir. Orduda sosyal hizmet konusunda Türkiye'de yaşanan bu gecikmenin Türkiye'nin tarihi geçmişi düşünüldüğünde anlaşılabilir nedenlerden dolayı ortaya çıktığı savunulabilir.

ABD'de orduda sosyal hizmet uygulamalarının ortaya çıktığı ve gelişmeye başladığı 1918 yılında birçok ülkenin aksine Türkiye coğrafyasında savaş halen devam etmektedir. Birinci Dünya Savaşı'nın mağlup devletleri arasında yer alan ve egemenliğini kaybeden Osmanlı İmparatorluğu'nun ardından bağımsız bir devlet kurma arzusu neticesinde gerçekleştirilen İstiklal Harbi ile birlikte 1923 yılında bugün halen varlığını sürdürmekte olan Türkiye Cumhuriyeti kurulmuştur. Dolayısıyla savaş koşullarının devam ettiği ve varoluş mücadelesi içerisindeki bir halktan, aydınlardan ya da yönetici sınıftan savaşın galip devletlerinde olduğu gibi orduda sosyal hizmetin tıbbi ve psikiyatrik boyutunu, değerini ve önemini fark etmesini beklemek mümkün değildir. Bununla birlikte, bu uygulamaların öneminin ancak 1970'li yıllarda fark edilmesinin de oldukça eleştirilebilir bir gecikme olduğu ifade edilmelidir.

Savaş kavramı, tarih boyunca birçok değişim yaşamasına rağmen ordu kurumu ve ordu kurumu ile ilişkili konularda en önemli belirleyici unsur olarak karşımıza

çıkılmaktadır. Bu çerçevede, tarih içerisinde orduda sosyal hizmet ile ilişkilendirilebilecek örnek uygulamaları genel itibariyle savaş sırasında ve sonrasında toplumun iyilik halini sağlamak amacıyla gerçekleştirilen çabalarda takip etmek mümkündür. Bu çabaların büyük çoğunluğu da savaş dul ve yetimlerine yönelik uygulamalar, savaş gazilerine yönelik uygulamalar ve savaş sonrasında özellikle ekonomik temelli sosyal sorunları ortadan kaldırarak sosyal refahı artırma çabasına yönelik uygulamalardan oluşmaktadır.

Orduda sosyal hizmet uygulamalarının Türkiye’de yeni sayılabilecek kadar yakın geçmişte başlamış olması ve uygulamalara ilişkin kaynaklar ile bilimsel bilgi birikiminin henüz yeterli düzeye erişememiş olması nedeniyle bu bölümün bazı sınırlılıklara sahip olduğu belirtilmelidir. Ancak literatür taraması ile birlikte henüz orduda sosyal hizmet uygulamalarının var olmadığı dönemlerde de bu alanda uygulanan hizmetlere dair faaliyetlerin ele alınması ve bu sayede bölümün zenginleştirilmesi amaçlanmıştır. Söz konusu uygulamaların çeşitli dönemler içerisinde örnekleri ile birlikte ele alınması planlanmış olup orduda sosyal hizmetin Türkiye’deki tarihi gelişiminin sistematik şekilde ortaya konması açısından fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

4.6.1. Osmanlı Devleti’nde Orduda Sosyal Hizmete İlişkin Uygulamalar

Osmanlı Devleti, Türk devlet geleneği ve birikimi üzerine kurulan ve dünya tarihini önemli ölçüde etkileyen bir devlet olarak tarihinin hiçbir döneminde savaş koşullarından etkilenen bireylere karşı kayıtsız kalmamıştır. Örneğin; henüz klasik dönem Osmanlı askeri sisteminde dahi savaşta şehit olan kapıkulu askerlerinin aileleri doğrudan devlet koruması altına alınmaktadır ve şehit askerin erkek çocukları Acemi Ocağı’na girmeye hak kazanmaktadırlar (Uyar ve Erickson, 2017). Ayrıca Osmanlı Devleti’nin şehit asker ailelerine ve malul durumda bulunan gazilere yönelik uygulamaları Yrd. Doç. Dr. Yunus Özger’in Askeri Tekaüd Sandığı isimli eserinde detaylı şekilde ele alınmaktadır (Özger, 2011). Söz konusu araştırmada; Osmanlı askeri sisteminin sosyal güvenlik yapısı ele alınmış olup özellikle 1866’da kurulan ve Tanzimat ile birlikte modernize edilen Askeri Tekaüd Sandığı’nın işlevi ve yapısı aktarılmıştır. Bu araştırmanın kapsamı, Sultan Abdülaziz döneminde 1865

yılında Eytam Maaş Sandığı adıyla kurularak başlayan ve 1909 yılında yayınlanan Askeri Tekaüd ve İstifa Kanunu'nun 1930 yılında kaldırılması ile sona eren dönem ile sınırlı olsa da son derece önemli bilgiler içermektedir. Örneğin; kapıkulu askerlerinin bedenen zarar görmesi ve askerlik mesleğini yapamaz hale gelmesi sonucunda tekaüde ayrılabilirdikleri belirtilmiş ve bu bireylere 'mütekaid' veya 'oturak' denildiği ifade edilmiştir (Özger, 2011). Aynı durumu ele alan Uyar ve Erickson (2017) da, kısıtlı yeteneklere sahip yeniçerilerin emeklilik haklarını ya serhat bölgesindeki kalelerde ya da kışlalarda 'korucu' veya 'oturak' adı altında basit görevlerde kullanılarak iyi bir maaş ile geçim sağladığını aktarmaktadır.

Özger'in (2011); Ahmed Cevad Paşa'nın Tarih-i Askeri-i Osmani eserinden aktardığına göre bir askerin bedenen zarar görüp askerlik mesleğini yapamaz duruma gelmesinin, yani günümüzdeki adıyla malul gazi durumuna gelmesinin, belirli kriterleri olduğunu ve bu durumdaki askerlerin emekliliğe hak kazanmaları için İstanbul'da hekimbaşı tarafından muayene edilme gerekliliği bulunduğunu ifade etmektedir. Son olarak Özger (2011) Askeri Tekaüd Sandığı'nın kurulma amacının; hayatlarını vatan savunması için tehlikeye atan askerlerin gazi olması ya da emekliye ayrılması durumunda geçimini sağlaması için ekonomik olarak desteklenmesini sağlamak ve şehit olan askerlerin eşleri ile çocuklarının muhtaç duruma gelmemelerini, hayatlarını sürdürebilmelerini ve iyilik hallerinin devam etmesini sağlamak olduğunu belirtmektedir. Kısaca, Askeri Tekaüd Sandığı'nın amacının, orduda sosyal hizmet uygulamalarının günümüzdeki amaçları arasında yer aldığı gözden kaçırılmamalıdır.

Osmanlı Devleti'nde orduda sosyal hizmet uygulamalarına ilişkin en önemli faaliyetlerin Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti tarafından gerçekleştirildiği savunulabilir. Çünkü bu cemiyet ortaya çıkış amacı itibarıyla savaş alanlarındaki hasta ve yaralı askerlerin tedavilerini gerçekleştirmek ve iyilik hallerini sağlamak hedefi ile faaliyet göstermektedir (Akgün ve Uluğtekin, 2000). Esas itibarıyla ordunun sağlık hizmetlerinin etkili şekilde yürütülmesi amacıyla ortaya çıkmış olsa da bu cemiyetin ve uluslararası benzerlerinin faaliyet sahasının yalnızca savaş alanları ile sınırlı kalmadığı bilinmektedir. Öyle ki, zaman içerisinde hem savaş esirlerinin insan onuruna yakışır şekilde bakımının gerçekleştirilmesi hem de

savaştan etkilenen sivil halkın ihtiyaçlarının sağlanması gibi işlevleri de üstlenmişlerdir.

Günümüzde Türk Kızılayı adı ile faaliyetlerini sürdürmekte olan cemiyetin kurumsal tarihçesinde cemiyetin ismi Osmanlı Yaralı ve Hasta Askerlere Yardım Cemiyeti olarak belirtilmektedir ve kuruluş tarihi de 11 Haziran 1868 olarak ortaya konmaktadır (Türk Kızılayı, 2014). Ancak cemiyet ile ilgili Hüsnü Ada tarafından gerçekleştirilen kapsamlı bir çalışmada, cemiyetin Mecruhin ve Mardayı Asakir-i Osmaniyye'ye İmdat ve Muavenet Cemiyeti adı ile 12 Haziran 1869 tarihinde kurulduğu ifade edilmektedir (Ada, 2004). Ayrıca söz konusu çalışmada cemiyetin kuruluşu üç ana evrede ele alınmaktadır ancak bunlar arasında kurumsal tarihçede yer alan tarihler bulunmamaktadır. Ele alınan bu evrelerin kurumsal tarihçe ile farklılık göstermesindeki temel etkenin ise kurumsal tarihçenin cemiyetin isim değişikliği üzerinden, söz konusu çalışmanın ise faaliyetler üzerinden değerlendirmesi olduğu düşünülmektedir. Cemiyetin faaliyet durumu göz önüne alınarak belirtilen evreler ise şu şekildedir: 2 Nisan 1877 tarihli ilk kuruluş cemiyetin yönetim kurulunun seçilmesi ve resmi olarak faaliyete başlaması, ikincisi bu kuruluşun ardından yirmi yıl sonra 1897 Osmanlı-Yunan Savaşı sırasında ihtiyaç duyulması ve sonuncusu da 1911 yılındaki Aksaray Yangını ile yeniden organize olma motivasyonu ile cemiyetin faaliyetlerini artırmasıdır.

Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin ortaya çıkışının Avrupa Aydınlanması etkisi ile gelişen hümanist dünya görüşünden temel aldığı savunulabilir. Nitekim bu görüşün etkisiyle Henry Dunant tarafından 1859 yılında Solferino Savaşı sırasında gerçekleştirilen uygulamalar sayesinde başlayan bu faaliyetler, 1863 yılında Uluslararası Kırmızı Haç Komitesi (ICRC) -*International Committee of the Red Cross*-'nin kurulması ile birlikte hasta ve yaralı askerlere yardım konusunda uluslararası bir standart oluşmasını sağlamıştır. Dönemin koşulları içerisinde ilk olarak politik etki ve amaçlardan uzak şekilde oluşturulan cemiyetin ilerleyen süreçte devletler tarafından kabul edilerek insanların iyilik halini sağlamak için güvence oluşturacak politik girişimlerde bulunduğu ve 22 Ağustos 1864 tarihli Cenevre Sözleşmesi ile bu girişimin başarıya ulaştığı görülmektedir (ICRC, 1864). Ahmet Mithat Efendi'ye

göre, Osmanlı Devleti bu sözleşmeyi 5 Temmuz 1865 tarihinde bir fayda sağlamayacağı ancak zararı da olmayacağı düşüncesi ile kabul etmiştir (Polat, 2007).

Osmanlı Devleti'nin Hilal-i Ahmer Cemiyeti'ni oluşturmasındaki temel sebebin hümanist düşünceler olduğu savunulabilir olsa da yalnızca bu sebeple açıklanmasının yeterli olmayacağı ve bu konuda özellikle Osmanlı Devleti'nin reform çabaları ile dönemin politik kaygılarının gözden kaçırılmaması gerektiği düşünülmektedir. Nitekim Polat (2007), Henry Dunant ve Gustave Moynier'in Dr. Abdullah Bey'in vefatının ardından cemiyetin durumu hakkında bilgi edinmek amacıyla Dr. Dikran Peştemalcıyan'a birer mektup gönderdiğini ve bunun yanı sıra Sırbistan ve Karadağ Savaşı esnasında Osmanlı askerlerine yardım sağlanmadığının gözlemlenmesi nedeniyle 8 Temmuz 1876 tarihinde ICRC'nin Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin durumunu değerlendirme gündemiyle toplandığını belirtmektedir. Osmanlı Devleti üzerinde oluşturulan bu politik baskının etkisiyle 1877 tarihinde gerçekleştirilen toplantı neticesinde yönetim kurulu oluşturulmuş ve cemiyetin ilk başkanı Dr. Marko Paşa olmuştur (Özaydın, 1987). Cemiyetin bu tarihte kurulduğu sırada Osmanlı-Rus Savaşı'nın sürdüğü bilinmekte olup yeni kurulan bir cemiyete oranla askerlere ve savaştan etkilenenlere gerçekleştirilen yardımların başarılı olduğu ifade edilmektedir. Ancak cemiyetin bu başarılı faaliyetlerine rağmen Osmanlı-Rus Savaşı'nın sona ermesi ile birlikte cemiyetin vazifesini tamamlamış gibi dağıldığı, faaliyetlerin sürdürülmediği bilinmektedir (Özaydın, 1987). Bu durum, Osmanlı Devleti'nin pragmatist bir düşünce ile yalnızca savaş sırasında fayda sağlamak amacıyla Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin faaliyette bulunmasını desteklediğini ancak henüz insani yardım faaliyetlerinin kurumsal şekilde yürütülmesi konusunda yeterli farkındalığa sahip olmadığını düşündürmektedir.

Söz konusu dönemde cemiyetin kurumsallaşamama sorununun iç ve dış politik koşullar dikkate alınarak değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Özbek (2016), o dönemde Osmanlı Devleti'nin sosyal yardımlar konusunda fazlasıyla hassasiyet gösterdiğini belirtmekle beraber neredeyse tüm sosyal yardımların paternalist bir tutum ile II. Abdülhamid adına gerçekleştirildiğini ve bu nedenle sosyal yardım faaliyetlerinin kurumsal bir sisteme kavuşmadığını ifade etmektedir. Bu çerçevede, 1897 Osmanlı-Yunan Savaşı ile başlayan cemiyetin ikinci kuruluş evresi de özellikle

gaziler ve şehit aileleri gündemi ile ön planda olmuş ancak bu evrede de kalıcı bir kurumsallaşma sağlanamamıştır.

Üçüncü ve son evre olarak ele alınan kuruluş evresi ise 1911 tarihinde gerçekleşmiş olup İkinci Meşrutiyet yönetimi ile daha yumuşak bir iç politik iklimde meydana gelmiştir. Ayrıca bu evre, savaş esnasında değil afet durumunda ortaya çıkması sebebiyle diğer evrelerden farklıdır. Polat (2007), İkinci Meşrutiyet ile başlayan demokratikleşme hareketlerinin cemiyetin gelişmesi açısından fayda sağladığını belirtmiştir. Öyle ki, dönemin aydınlarının ve yöneticilerinin kurumları modernleştirme çabaları içerisinde Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin bir kolu olarak Hilal-i Ahmer Hanımlar Merkezi'nin oluşması sağlanmıştır. Hanımlar Merkezi'nin aktif şekilde faaliyet gösterdiğinin kanıtı olarak ise 1912 yılında cemiyetin topladığı 60 bin Osmanlı Lirası yardımının 6 bin 14 lirasının İstanbul'daki Hanımlar Merkezi tarafından toplanması gösterilebilir (Polat, 2007).

Türkiye Cumhuriyeti ile Osmanlı Devleti arasındaki organik bağlara önemli bir kanıt oluşturduğu düşüncesi ile cemiyetin yapısını ve işlevlerini ele alan Karal Akgün (2012), cemiyetin savaşlarda cephe ve cephe gerisinde tüm maddi ve manevi varlığı ile gönüllü gücünü seferber ederek askerlere, savaş esirlerine ve sivillere yardımda bulunduğunu ve hastane, poliklinik, dispanser ve aş ocakları açmak gibi birçok faaliyette bulunduğunu belirtmektedir. Ayrıca cemiyetin faaliyetlerinin yalnızca bunlarla sınırlı kalmadığı belirtilerek kıtlık, kuraklık, deprem, heyelan, sel vb. gibi aniden gelen felaketler karşısında halkın ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yardım sağlama çabası içerisinde bulunduğunu ve bunları da devlet hazinesini rahatlatacak şekilde yalnızca yardım toplamak aracılığıyla gerçekleştirdiğini ifade etmektedir (Karal Akgün, 2012). Ayrıca cemiyetin Hanımlar Merkezi gibi alt yapılanmalar ile acil ve afet durumlarındaki doğrudan katkısının yanı sıra ülkenin gelecek toplumsal yapısının şekillenmesine dolaylı olarak önemli bir katkı sağladığı ifade edilerek cemiyetin faaliyetlerinin yalnızca dönemi ile sınırlı kalmadığını ve süreklilik arz eden bir yapı ile Balkan Savaşları'ndan İstiklal Harbi'ne kadar, ve aslında bundan sonrasında da, önemli görevler üstlendiği belirtilmektedir (Karal Akgün, 2012). Bu çerçevede, aşağıdaki başlıklar içerisinde farklı isimlerle de olsa cemiyetin faaliyetlerine değinilecektir.

Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne miras kalan ve orduda sosyal hizmete ilişkin önemli uygulamalar yürüten kurumlardan biri de darüleytamlardır. 1914 yılında kurulmaya başlanan darüleytamların amacı, savaş koşulları nedeniyle öksüz ya da yetim kalan çocukların korunması ve gelişimlerinin sağlanmasıdır (Erkan ve Erkan, 1987). Bu ihtiyacın; Osmanlı-Rus Harbi ile başlayıp Balkan Savaşları ile devam eden süreçte yaşanan büyük yenilgilerin etkisiyle birlikte savaş yetimlerinin sayısının önemli ölçüde artması sonucu ortaya çıktığı düşünülmektedir. Özbek (2016), darüleytamların kurulması ile birlikte savaş koşullarından etkilenen çocukların korunmaya muhtaç duruma gelmemesi adına devletin duruma müdahil olduğunu ifade etmektedir. Osmanlı Devleti'nin korunmaya muhtaç çocuk konusundaki bu müdahaleci tutumunun ardında, bahsedilen savaşların ardından savaş yetimlerinin sayısının çokluğu ile sivil inisiyatiflerin baş edemeyecek durumda olması ile sorunun kamusal hale gelmesi olduğu düşünülmektedir. Karatay (2007), devletin çocuk konusundaki bu müdahaleci tutumuna karşın aile kurumuna halen müdahil olmadığını ifade ederek darüleytamların yalnızca savaş koşulları nedeniyle ortaya çıktığını savunmaktadır. Bu durum Kıranlar (2005) tarafından da ele alınmış olup darüleytamların harp mahsulü bir kurum olduğu ve nitelik konusu belirsiz olsa da savaş yetimlerinin eğitiminin sağlandığı ifade edilmektedir.

Darüleytamların 1926 yılında kapatılana kadar faaliyet gösterdiği bilinmekte olup bu faaliyetlerin Kazım Karabekir gibi Türk askeri ve siyasi tarihi açısından oldukça önemli bir figür tarafından desteklendiği de bilinmektedir. Savaş yetimlerine yönelik birçok faaliyet gerçekleştirmiş olan Kazım Karabekir bu faaliyetler hakkında "Hayatımda bana zevk veren hayli muvaffakiyetlerim vardır. En zevklisi, binlerce bakımsız çocuğun hayat ve istikballerini kurtarmak olmuştur." sözleri ile ifade etmiştir (Karabekir, 2015). Kazım Karabekir'in İstiklal Harbi sırasında Doğu Cephesi Komutanı olduğu ve bu bölgedeki savaş yetimi çocuklar ile gerçekleştirdiği faaliyetler nedeniyle 'yetimler babası' olarak anıldığı bilinmekte olup dönemin koşulları içerisinde birçok açıdan son derece önemli ve değerli faaliyetler gerçekleştirdiği düşünülmektedir. Kazım Karabekir'in söz konusu savaş yetimi çocukların bakımını ve eğitimi sağlamak için 'Çocuklar Ordusu' adı altında bir oluşum ortaya koyduğu ve bu oluşum içerisinde hem çocukların çeşitli sanat ya da zanaat dallarında gelişmelerini hem de ordunun ve halkın ihtiyaçlarına yönelik

üretim gerçekleştirmelerini sağlayarak çocukların toplumsal kalkınmada da aktif rol üstlenmelerine olanak sağladığı ifade edilebilir (Karabekir, 2015).

Birinci Dünya Savaşı sırasında gerçekleşen Rus Devrimi ile Doğu Cephesi'nin ateşkes durumunda olduğu ve Kazım Karabekir'in söz konusu faaliyetleri gerçekleştirebilmesi için uygun koşulların var olduğu ifade edilebilir ancak burada Kazım Karabekir'in kişisel çabasının değeri gözden kaçırılmamalıdır. Erken yaşta babasını kaybetmiş olması nedeniyle yetim çocuklar konusunda özel bir hassasiyete sahip olduğunu belirten Karabekir'in çocuk davasını tanımlaması şu şekildedir: “Yoksul ve bakımsız çocukları devlet himayesine alarak memleketin diğer çocukları gibi başarılı ve hayat mücadelesinde kudretli kılacak maddi ve fikrî bir terbiye ile donatmak, benim öteden beri güttüğüm bir davadır. Ben buna ‘Çocuk Davamız’ diyorum.” (Karabekir, 2015). Eğitimde ruh, dimağ ve vücudu rehber edinerek çocuğun hem ruhsal hem fiziksel hem de akademik başarısının sağlanabileceği düşüncesini benimsemiş olan Karabekir'in söz konusu faaliyetleri gerçekleştirmeye başladığı ilk okulun 1 Temmuz 1919'da Sanayi Mektebi adı altında 33 çocuk ile kurulduğu bilinmektedir (Karabekir, 2015). Kazım Karabekir'in gerçekleştirdiği faaliyetlerin bu çalışma kapsamında bir sonraki başlıkta detaylı şekilde ele alınması planlanmakta olup temellerinin Kazım Karabekir'in savaşın henüz yeni bittiği bir bölge olan Erzurum'daki 15. Kolordu'ya atanması ile başlaması nedeniyle bu başlık altında genel itibariyle bahsedilmiştir.

Bu başlık altında son olarak değinilmesi gereken önemli bir konu da ordu kurumunun yapısı üzerinde tarih boyunca birçok değişiklik yaşanmasına rağmen günümüzde Türkiye'de halen Osmanlı Devleti döneminden beri uygulanmakta olan ordu-millet anlayışına dayalı zorunlu askerlik sisteminin varlığıdır. Esasen dünyada ilk kez Machiavelli (1469-1527) ile birlikte düşünölmeye başlanan zorunlu askerlik sistemi 1789 Fransız İhtilali sonrasında vatandaş orduları ile gerçekleşen ilk savaş olan Napolyon Savaşları (1792 - 1815) sırasında tam olarak var olmuştur. Dünyada tüm orduların bu değişim süreçlerini yaşadığı ve Osmanlı köylülerinin de ilk kez bu dönemde zorunlu askerlik hizmetine alındığı bilinmektedir. Yalçinkaya (2008), söz konusu dönemin savaşlarla dolu bir zaman dilimi olduğunu belirterek yeni askere alma sisteminin ülke savunması için gerekli silahlı kuvvet ihtiyacının profesyonel

askerler ile karşılanmasının oldukça maliyetli olması nedeniyle devletler tarafından zorunlu şekilde tercih edildiğini ifade etmektedir. *Savaş Üzerine* isimli kitabında topyekûn savaş kavramını ilk kez kullanan Carl von Clausewitz, uluslararası ortamda devletlerin güvenlik ihtiyacının savaşa daima hazır olunarak sağlanabileceğini savunmuştur (Clausewitz, 2015). Bu düşünce, uluslararası sistemde devletlerin savaş algısını aktardığı gibi Sosyal Darwinizm ile örtüştüğü de ifade edilebilir. Bu çerçevede, devletlerin en azından caydırıcılık sağlayarak güvenlik ihtiyacını sağlamak amacıyla orduya halen ihtiyaç duyduğu söylenebilir ve Türk Silahlı Kuvvetleri'nin halen “Etkin, Caydırıcı, Saygın” başlığını kullanıyor olması dikkat çekicidir (Türk Silahlı Kuvvetleri, 2018). Dolayısıyla, söz konusu dönemden itibaren neredeyse her ülkenin erkek nüfusunun savaş ya da çatışma koşullarından doğrudan etkilendiği varsayılabilir ve zorunlu askerlik hizmetinin ortaya çıkması ile orduların artık vatandaşlardan oluşmasının orduda sosyal hizmet uygulamalarının gerekliliğine kanıt oluşturduğu savunulabilir.

Ayrıca zorunlu askerlik sistemi ile sivil vatandaş ve askerler arasında net bir ayırım oluşmuşsa da topyekûn savaş anlayışı ile ülke savunmasına tüm vatandaşlar tarafından çeşitli şekillerde katkı sağlanması gerektiği düşüncesi savaş sırasında bütün bireylerin doğrudan ya da dolaylı olarak etkilendiğini göstermektedir. Sivil vatandaşlar ile askerler arasındaki ayırımın netleşmesi yukarıda ele alınan Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti gibi insani yardım çabasındaki cemiyetlerin faaliyetlerini kolaylaştırması açısından katkı sağlasa da bazı durumlarda kontrol edilemeyen kitlesel hareketlerin cephe gerisindeki sivil vatandaşlar aleyhine sonuçlar doğurduğu da bilinmektedir. Bununla birlikte, zorunlu askerlik sistemi ve topyekûn savaş kavramı ile toplumun yapısının önemli ölçüde değişim yaşadığı da gözden kaçırılmaması gereken bir konudur. Bu değişim; topyekûn savaş içerisinde her erkek vatandaşın birer asker olarak savaştan doğrudan ve savaşın içerisinde bir şekilde katkı sağlayıcı ya da katkı sağlayamasa da savaş durumundan etkilenen bireyler olarak her kadın vatandaşın yaşantısını etkilemektedir. Ayrıca söz konusu toplumsal değişimin devletler eliyle desteklendiği ve toplumun savaşa hazır duruma getirilmesi amacıyla bazı uygulamalar gerçekleştirildiği de bilinmektedir. Örneğin; konuyu dünyadaki örnekleri ile birlikte ele alan Sanem Yamak Ateş, İkinci Meşrutiyet Dönemi'nde milletin topyekûn savaşa hazır hale getirilmesinde beden terbiyesi

konusunun ön plana çıkarıldığını ve gençlik örgütleri ve paramiliter örgütlenme biçimleri ile birlikte ordu-millet anlayışının benimsenmesi için çalışıldığını ifade etmektedir (Yamak Ateş, 2012)

Son olarak; orduda sosyal hizmete ilişkin uygulamaların Osmanlı Devleti'nin her döneminde var olduğu savunulabilir olsa da özellikle son dönemlerinde belirgin hale gelmesinde çeşitli etkenler olduğu düşünülmektedir. Bunlar arasında; topyekûn savaş kavramı ile toplumun neredeyse tamamının savaşa dahil olması, hümanist düşünce ile birlikte insani yardım çabalarının kurumsallaşma çabası ve bütün devletlerin bu insani yardım hareketlerinin geliştirilmesine yönelik kamuoyu baskısı oluşturması ve özellikle de devletin güç kaybı ile ilişkili olarak kaybedilen savaşların ardından nüfusun önemli bir bölümünün sosyal sorunlar ile karşı karşıya kalması ve nihayetinde devletin de bu sorunların çözümüne ilişkin bir sorumluluk üstlenmesi sayılabilir. Ancak söz konusu dönemde orduda sosyal hizmete ilişkin uygulamaların varlığı daima ihtiyaç temelli olarak gündeme gelmiş, genellikle sorunlara geçici çözümler üretilmiş ve söz konusu ihtiyaçların giderilmesinin ardından da genellikle sonlandırılmıştır. Bu durum, orduda sosyal hizmete ilişkin uygulamaların kurumsallaşmasını geciktirmiş olsa da dönemin koşulları içerisinde bu uygulamaların önemsendiğini ve çaba gösterildiğini de ifade etmek gereklidir.

4.6.2. Türkiye Cumhuriyeti'nin İlk Yıllarında Orduda Sosyal Hizmet

Bu başlık altında Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yılları olarak 1918 ile 1938 yılları arasında dönemin ele alınması planlanmaktadır. Çünkü, bu başlık altında ele alınacak orduda sosyal hizmete ilişkin uygulamaların büyük ölçüde Birinci Dünya Savaşı'nın bitiş tarihi olan 1918 ile birlikte başladığı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasını sağlayan İstiklal Harbi ile şekillendiği düşünülmektedir. Bununla birlikte, farklı disiplinlerin çalışmalarında Cumhuriyetin ilk yılları ifadesi ile genellikle Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Gazi Mareşal Mustafa Kemal Atatürk'ün ebedi istirahatinin başlangıcı olan 1938 tarihine kadar ki sürecin ele alındığı anlaşılmakta olup bu nedenle 1918'den 1938'e kadar ki süreç ile bu dönem sonlandırılacaktır.

Bu dönem, Balkan Savaşları'ndan itibaren neredeyse kesintisiz bir savaş süreci yaşamış insanların bulunduğu bir coğrafyada yeni Türk devletinin deyim yerindeyse

toplumun yaralarını sardığı dönem olarak değerlendirilebilir. 1912 yılında Balkan Savaşları ile başlayan ve İstiklal Harbi'nin ardından Cumhuriyetin ilan edilmesine kadar süren on bir yıllık sürecin neredeyse tamamının aktif savaşlar içerisinde geçtiği ve toplumun kuşkusuz bütün kesiminin bu savaşlardan önemli ölçüde etkilendiği ifade edilebilir. Cumhuriyetin ilk yıllarında politik karar vericilerin orduda sosyal hizmete ilişkin gerçekleştirdiği ilk uygulamaların genel itibariyle savaş dul ve yetimleri ile gazilerine yönelik olduğu görülmektedir. İlk olarak bu uygulamaların ortaya çıkmasında yukarıda bahsedildiği gibi toplumun yaralarını sarma ve sosyal sorunlara acil müdahale etme çabasının etkili olduğu düşünülmektedir ve korunmaya muhtaç durumda olmaları itibariyle de bu grupların öncelikli olarak değerlendirildiği anlaşılmaktadır.

Dönemin koşulları dikkate alındığında, toplumun uzun süren savaşlar nedeniyle başta ekonomik olmak üzere birçok açıdan güç koşullar altında olduğu bilinmektedir. Tekalif-i Milliye Emirleri ile görüleceği üzere toplumun tüm kaynakları savaş için seferber edilmiş (Kayıran, 1989) ve iktisadi anlamda kaynakların büyük ölçüde tükendiği bu savaşların ardından da yeni kurulan bir devlet olarak birçok alanda yeniden inşa süreçlerine ihtiyaç duyulmuştur. Bu çerçevede, söz konusu dönemde orduda sosyal hizmete ilişkin uygulamaların oldukça basit düzeyde kalması ve Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi'ne paralel olarak ilk olarak yukarıda bahsedilen korunmaya muhtaç grupların fiziksel ihtiyaçları ve temel yaşamsal faaliyetlerin sağlanması için uygun koşulları oluşturmak amacı taşıdığı ifade edilebilir. Ayrıca söz konusu dönemin koşulları içerisinde, yöneticilerin orduda sosyal hizmete ilişkin uygulamaları tamamı ile göz ardı ettiğini söylemek mümkün olmadığı gibi önemli çabaların da sergilendiği görülmektedir.

Örneğin; dönemin Bolu milletvekili olan ve aynı zamanda Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin genel sekreterliği görevini yürüten Dr. Mehmet Fuat Bey, savaş nedeniyle yetim kalan çocuklarla ilgili cemiyetin faaliyetlerine kaynak sağlamak amacıyla 1923 yılının Mart ayında ABD'ye bir gezi düzenlemiştir (Umay, 2014). Daha sonra Dr. Mehmet Fuat Bey, bu gezi sırasındaki yaşantılarını bir kitap halinde yayınlamış olup bu kitaptan anlaşıldığı üzere söz konusu gezi yalnızca maddi kaynak sağlamak amacı ile sınırlı kalmamış ve Dr. Mehmet Fuat Bey özellikle ABD'nin

eğitim kurumları ile eğitim sistemlerini incelemiş ve dđnemin önemli eğitimcileri ile de gđrüşmeler geręekleřtirmiřtir. Öte yandan Dr. Mehmet Fuat Bey'in ABD gezisi sırasında kadın hakları konusunda da birçok yeni bilgi kazandığı ve bunun dđnemin yöneticilerine yeni bir bakış açısı sağladığı ifade edilebilir. Aile, kadın ve çocuk konularında önemli gözlemleri de bulunan Dr. Mehmet Fuat Bey'in ABD gezisi ile elde ettiği bağışlar sayesinde çocuk sarayları, bakım evleri, çocuk hastanesi, çocuk yuvaları ve okullar yapıldığı anlaşılmaktadır (Umay, 2014). Bununla birlikte, söz konusu hizmetlerin öneminin ve değerinin yöneticiler tarafından biliniyor olmasına kanıt oluşturacak nitelikte bir ayrıntı göze çarpmaktadır: Mustafa Kemal Atatürk, çocuklar için geręekleřtirmiř olduğu hizmetlerden dolayı Dr. Mehmet Fuat Bey'e eski Türklerde çocukların koruyucusu olan Umay'a atfen Umay soyadını vermiştir (Akin, 2000).

Dr. Mehmet Fuat Umay; Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin genel sekreterlik görevini yürütmüş olması dolayısı ile Türkiye'nin sosyal hizmet tarihi açısından önemli bir figür olmakla birlikte sosyal hizmet mesleğinin Türkiye'deki gelişiminde önemli katkıları bulunan Yardım Sevenler Derneği'nin kurulmasında da büyük bir rol oynamıştır. 19 Şubat 1928 tarihinde resmi olarak kurulan derneğin, 1928 yılında Dr. Mehmet Fuat Umay'ın çağrısı ile Himaye-i Etfal Kadın Yardım Cemiyeti adıyla kurulduğu bilinmektedir (Türkiye Yardım Sevenler Derneği, 2015). Dünyada on sekiz ve on dokuzuncu yüzyıllara kadar büyük ölçüde hayırseverlik teşkilatlarının faaliyetleri içerisinde görülen sosyal hizmet uygulamaları, Türkiye'nin tarihi geğmişi göz önüne alındığında profesyonel bir meslek olarak ancak yirminci yüzyılda ortaya çıkmaktadır ve Türkiye'de sosyal hizmetin meslekleşme ve kurumsallaşma sürecinin Cumhuriyetin ilk yıllarında da yaşanamadığı bilinmektedir. Bu dönemde, özellikle Dr. Mehmet Fuat Umay ve Kazım Karabekir gibi önemli figürlerin faaliyetleri, tıpkı hayırseverlik faaliyetleri gibi sosyal hizmet uygulamaları ile ilişkilendirilmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında bu iki figürün faaliyetlerinin orduda sosyal hizmet uygulamaları ile ilişkilendirilmesi ise faaliyetlerinin büyük ölçüde savaş yetimlerine yönelik uygulamaları içermesi nedeniyle ortaya çıkmaktadır.

Osmanlı Devleti döneminde ele alındığı üzere 'Çocuk Davamız' fikri ile Doğu Cephesi'ndeki savaş yetimi çocuklara yönelik faaliyetler geręekleřtiren Kazım

Karabekir'in amacı, çocukların gelişimlerini destekleyerek onları vatana faydalı birer birey olarak yetiştirmek olarak ifade edilebilir (Sivaz, Yıldız ve Tekin, 2009). Kazım Karabekir'in faaliyetlerinin sosyal hizmet uygulamaları ile ilişkisi ele alınırken ise dönemin koşullarına uygun objektif bir değerlendirme yapılmalı ve bu faaliyetlerin esas itibariyle kişisel bir çaba ile gerçekleştirildiği unutulmamalıdır. Bu çerçevede, Kazım Karabekir'in Erzurum ve Sarıkamış'ta Sanayi Mektebi, Leyli Eytam İbtidai Mektebi, Erzurum Ana Mektebi, Otomobil Mektebi, Sıhhiye Mektebi, Sarıkamış Askeri İdadisi ve Sarıkamış Ana Mektebi isimleri ile savaş yetimi çocukların bakımının ve gelişimlerinin sağlanması amacıyla birçok okul açtığı bilinmektedir (Köstüklü, 2006). Söz konusu okulların yaş gruplarına ve farklı mesleki ihtisaslara göre ayrıldığı anlaşılmaktadır. Bu meslek grupları içerisinde dönemin koşullarından kaynaklı olarak ordu kurumunun ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulduğu düşünülmekte olup terzilik, kunduracılık, torna-tesviye işleri, motor tamir ve bakımı gibi teknik işler ile okuma-yazma, beden eğitimi, müzik ve tiyatro gibi derslerin müfredat içerisinde yer aldığı bilinmektedir (Yakar, 2007). Kazım Karabekir'in çocuklara yönelik edebi eserlerini incelediği yüksek lisans tezinde Yakar (2007), Karabekir'in çocukları hayata hazırlamak ve aynı zamanda milli bilinç kazanarak yetişmelerini sağlamak konusunda çaba sarf ettiğini ifade ederken Karabekir'in bu eserleri ruh, dimağ ve vücut eksenli eğitim sistemi planlaması doğrultusunda ortaya koyduğu düşünülmektedir. Tüm olumsuz koşullara rağmen savaş yetimi çocukların bakımı ve gelişimi için faaliyetlerde bulunan Kazım Karabekir'in bu bireysel çabasının oldukça değerli olduğu düşünülmektedir.

Söz konusu dönemde orduda sosyal hizmete ilişkin ele alınan uygulamaların günümüzdeki işlevlerinden oldukça farklı olarak eğitici işlev ile ilişkilendirilebilir olduğu görülmektedir. Bu dönemde ordu kurumuna atfedilen bu eğitici işlevin sebebi ise henüz savaş koşullarından yeni kurtulmuş ve gerek ekonomik gerekse kültürel açıdan önemli eksikliklere sahip olan bir toplumda zorunlu askerlik hizmeti aracılığıyla toplumun gelişimine bireyleri güçlendirerek katkı sağlanmasıdır. Bu dönemde ordunun özellikle okuma-yazma öğretme faaliyetlerinin yoğun olduğu bilinmekle birlikte bu faaliyetlerin 1950'li yıllara kadar sürdüğü bazı hatıratlarda da görülmektedir (Aygen, 2010). Bu çerçevede, asker olarak orduya katılan her bireyin okuma-yazma öğrenme, sportif faaliyetlere katılma, sağlık hizmetinden faydalanma

ve toplumsal aidiyet bağı kurma gibi önemli kazanımlar elde ettiği düşünülmektedir. Bununla birlikte, ordu kurumunun bu işlevi ile birlikte Osmanlı Devleti döneminden itibaren Türk modernleşmesinde lokomotif olma görevini sürdürdüğü görülmektedir ve Hale (2014) de, yeni Türk devletinin ordu kurumuna duyduğu en önemli ihtiyaçlardan birinin eğitici işlev olduğunu ve özellikle zorunlu askerlik hizmetini gerçekleştiren bireyler arasında modernleşme sağlanması çabası ile somutlaştığını ifade etmektedir.

Bu başlık altında ele alınan tarihlerin önemli bölümünde aktif savaş durumunun sürdüğü gözden kaçırılmamalıdır ve dönemin kısıtlı imkânları değerlendirildiğinde yukarıda bahsedilen ve aslında her birinin ayrı birer çalışma konusu oluşturduğu düşünülen bu uygulamaların değeri ve önemi daha iyi anlaşılacaktır. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında orduda sosyal hizmete ilişkin olarak ele alınan bu uygulamaların toplumun yaralarını sarma amacıyla ortaya çıktığı ve tıpkı Osmanlı Devleti döneminde olduğu gibi ihtiyaç temelli olarak sürdürüldüğü anlaşılmaktadır. Ancak burada belirtilmesi gereken önemli nokta ise Osmanlı Devleti döneminde ele alınan aksine bu dönemde orduda sosyal hizmete ilişkin uygulamaların kurumsallaşma sorununun bir tercih meselesi olmaktan çok koşulların yetersiz olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

4.6.3. 1938 - 1970 Yılları Arasında Orduda Sosyal Hizmet

Bu başlık altında Mustafa Kemal Atatürk'ün ölüm yılı olan 1938 ile sosyal hizmet uzmanlarının TSK bünyesinde ilk kez görev yapmaya başladığı 1970'li yıllar arasındaki dönem ele alınacak olup söz konusu dönemde orduda sosyal hizmet uygulamalarının halen kurumsal bir hizmet olarak sunulmadığı anlaşılmaktadır. Bu dönem, İkinci Dünya Savaşı gibi aktif savaşın içerisinde yer alınmasa da savaşın oluşturduğu büyük tehdit nedeniyle yoğun askeri hareketlilik içeren ve Kore Savaşı gibi aktif olarak yer alınan savaşın yaşandığı yılları kapsamına rağmen orduda sosyal hizmet uygulamalarının kurumsal bir yapıda ortaya çıkmadığı bir dönem olarak değerlendirilmektedir. Ancak unutmamak gerekir ki, bu dönem de öncekiler gibi dönemin koşulları göz önüne alınarak değerlendirilmelidir. Söz konusu

eksikliklere ilişkin en önemli etken, Türkiye’de 1965 yılına kadar profesyonel eğitim almış sosyal hizmet uzmanının bulunmayışıdır.

Osmanlı Devleti’nde ve Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk yıllarında olduğu gibi bu dönemde de kurumsal bir orduda sosyal hizmet yapısından çok ihtiyaç temelli olarak hayata geçirilen uygulamaların varlığından söz etmek mümkündür. Orduda sosyal hizmete ilişkin uygulamaların bu dönemde geçmişe oranla gelişim göstermesi beklense de özellikle dünyanın savaş durumunda olmasından dolayı kaynakların yetersiz olduğu ve var olan kıt kaynakların da yöneticiler tarafından büyük ölçüde toplumun güvenlik ihtiyacını ve temel fiziksel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik kullanılması nedeniyle gerekli kurumsal çabaların ortaya konamadığı düşünülmektedir. Söz konusu dönemde Türkiye Cumhuriyeti’nin İkinci Dünya Savaşı’na dahil olmaktan ısrarla kaçındığı ve bu doğrultuda tüm çabasını ortaya koyarak başarılı da olduğu bilinmektedir ancak savaş ekonomisinin yıpratıcı etkisi nedeniyle Cumhuriyetin ilk yıllarındaki toplumsal kalkınmanın durduğu ve hatta önemli toplumsal sorunlar yaşandığı da bilinmektedir. Türkiye’de İkinci Dünya Savaşı yıllarında güvenlik kaygıları ile seferberlik ilan edilip önemli sayıda nüfusun silahlı hale alınmasına rağmen orduda sosyal hizmet uygulamalarının ABD’deki emsalleri gibi savaşa hazır olma *-readiness-* işlevi ile dahi ortaya çıkmadığı görülmektedir.

Benzer sorunların savaş sonrası dönemde de devam ettiği görülmekte olup yöneticilerin temel kaygısının bu kez savaş nedeniyle yarıda kalmış ve halen gelişime muhtaç olan iktisadi yapıyı geliştirmek olduğu düşünülmektedir. Savaş sonrası yıllar ve çok daha sonrasında da halen bir tarım ülkesi olarak tanımlanabilecek olan Türkiye Cumhuriyeti’nin iktisadi kalkınma, sanayileşme ve modernleşme çabalarına öncelik vermesi anlaşılabilir. Ancak orduda sosyal hizmet alanının halen Osmanlı Devleti’nde ve Cumhuriyetin ilk yıllarında olduğu gibi şehit yakınları ve gazilere ilişkin hizmetler ile sınırlı yapıda olduğu görülmektedir.

İkinci Dünya Savaşı’nda aktif olarak yer almayan bir devlet olarak Türkiye Cumhuriyeti’nin diğer devletlere göre daha iyi iktisadi potansiyeli olduğu ve 1950’li yıllarda Demokrat Parti iktidarı ile hızlı bir kalkınma yaşandığı ifade edilebilir. Buna rağmen Türkiye’nin aktif olarak yer aldığı Kore Savaşı sırasında dahi orduda sosyal

hizmete ilişkin uygulamaların önceki dönemlerde olduğu gibi yalnızca şehit yakınları ve gazilere ilişkin hizmetlerle sınırlı kaldığı ve orduda sosyal hizmet uygulamalarının işlevleri ile faydalarından haberdar olunmadığı görülmektedir. Bu dönem içerisinde gerçekleştirilebilecek uygulamalar detaylı olarak orduda sosyal hizmetin işlevleri başlığında ele alınmış olduğundan bu bölümde yeniden ele alınmayacaktır. Burada eleştirilmesi gereken nokta; önceki dönemlerin aksine sosyal, ekonomik ve kültürel birçok etken daha avantajlı hale gelmişken ve aktif olarak yaşanan bir savaş durumu itibariyle ihtiyacın hissedilmesi de söz konusu iken yöneticilerin sosyal hizmet uygulamalarına ilişkin bir farkındalığının bulunmayışıdır. Bahsi geçen tarihlerde Türkiye’de halen henüz profesyonel eğitim almış sosyal hizmet uzmanı olmasa da bu ihtiyacın farkına varılması ve en azından sosyal hizmet eğitiminin hayata geçirilmesi hususunda bir girişimde bulunulması dahi gerçekleşmemiştir. Bu dönemde de, daha önceki dönemlerde olduğu gibi orduda sosyal hizmete ilişkin uygulamalar şehit yakınlarına ve gazilere yönelik ekonomik temelli hizmetler ile sınırlı kaldığı anlaşılmaktadır.

4.6.4. Yakın Geçmişte Orduda Sosyal Hizmet

Bu başlık altında yakın geçmiş olarak, sosyal hizmet uzmanlarının TSK bünyesinde görev yapmaya başladığı 1970’li yıllar ile askeri alanda köklü değişimlerin yaşandığı 2016 yılına kadarki sürecin ele alınması planlanmaktadır. Bu çerçevede, yaklaşık elli yıllık uzun bir süreci kapsayan bu dönemin içerisinde hem Kıbrıs Barış Harekâtı gibi aktif savaş dönemleri hem terör faaliyetleri dolayısıyla iç güvenliğin sağlanmasına yönelik düşük yoğunluklu çatışma dönemleri hem de çatışmadan uzak barış dönemleri bulunmaktadır. Bu nedenle, orduda sosyal hizmetin gelişimi açısından birçok fırsatı bir arada sunması itibariyle son derece önemli görülen bu dönem ne yazık ki orduda sosyal hizmetin öneminin yeterince anlaşılamamış olması ve gelişme fırsatlarını da büyük ölçüde kaçırmış olması nedeniyle beklenen etkiyi sağlayamamıştır.

Bununla birlikte, Türkiye’de orduda sosyal hizmet uygulamalarına ilişkin kaynakların son derece sınırlı olması, uygulama alanının da söz konusu araştırmalara ilişkin daha kapalı bir yapıda olması ve son yıllarda gerçekleşen olumsuz faaliyetler

nedeniyle kurumsal bir değişim süreci yaşıyor olması nedeniyle alana ilişkin nitelikli veri elde etmek mümkün olmamıştır. Bu nedenle, çalışmanın Türkiye ile ilgili bölümü büyük ölçüde kanunlara konu olarak belirli uygulama yönergeleri ile yürütülen şehit yakınları ve gazilere ilişkin hizmetlerle ve askeri sistemin içerisindeki yaşantılarını yayınları aracılığıyla aktaran yazarların eserleri ile sınırlı kalmaktadır.

Bu dönemde Türkiye’de orduda sosyal hizmete ilişkin yaşanan en önemli gelişme, sosyal hizmet lisans eğitimi veren kurumların faaliyete geçmesi ile birlikte profesyonel olarak yetişmiş sosyal hizmet uzmanlarının sayısının günden güne artmasıdır. Türkiye’de sosyal hizmet eğitimi 1961 yılında Ankara’da kurulan Sosyal Hizmetler Akademisi ile başlamış olup (Karataş ve Erkan, 2005) profesyonel olarak yetişmiş ilk sosyal hizmet uzmanlarının bu okuldan 1965 yılında mezun olduğu bilinmektedir. Bununla birlikte, ilk dönemde yetişen sosyal hizmet uzmanlarının sayısının oldukça az olduğu bilinmektedir. Öyle ki, 1961 yılında eğitime başlayan Sosyal Hizmetler Akademisi’nin yalnızca 34 öğrencisi bulunmaktadır (Karataş ve Erkan, 2005). Sosyal hizmet eğitiminin Türkiye’de uzun yıllar boyunca oldukça kısıtlı sayıda öğrenciye sağlanmış olması ve yetişen ilk sosyal hizmet uzmanlarının da Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) gibi sosyal hizmet uzmanlarına hayati derecede ihtiyaç duyulan alanlarda göreve başlaması nedeniyle ilk süreçte orduda sosyal hizmet alanının geliştiğini ifade etmek zordur. Ancak Aktaş (2002), sosyal hizmet uzmanlarının TSK bünyesinde ilk görevlerinin; 1970’li yıllarda askeri hastanelerde özellikle psikiyatri kliniklerinde sivil memur olarak mesleki uygulama gerçekleştirmek, 1990’lı yıllarda Deniz Kuvvetleri Komutanlığı bünyesinde asker aileleri ile mesleki uygulama gerçekleştirmek olduğunu ve 1997 yılından itibaren de TSK bünyesinde muvazzaf subay olarak yer almaya başladıklarını belirtmektedir. Özdemir (2018) ise net bir tarih ile orduda sosyal hizmet uygulamalarının ilk olarak 1972 yılında Gülhane Askeri Tıp Akademisi’nde psikiyatrik odaklı olarak başladığını aktarmaktadır.

1974 yılında gerçekleşen Kıbrıs Barış Harekâtı’nın, Türkiye’yi birçok açıdan etkileyen önemli bir askeri faaliyet ve orduda sosyal hizmet uygulamalarının gelişimi açısından oldukça önemli bir fırsat olduğu düşünülmektedir ancak bu önemli fırsatın kaçırıldığı anlaşılmaktadır. Literatür incelendiğinde Kıbrıs’a yönelik bu önemli

askeri faaliyete ilişkin en çok siyaset bilimi açısından tahlillere rastlanmakla birlikte sosyal hizmet uygulamalarına ilişkin ne yazık ki hiçbir bilgi bulunmadığı görülmektedir. Aktaş'ın (2002) belirttiği, 1970'li yıllarda askeri hastanelerdeki sosyal hizmet uygulamalarının 1974 yılında gerçekleşen bu harekât etkisi ile oluşmuş olabileceği düşünülmektedir ancak bu varsayımına ilişkin kaynak olmadığından dolayı sağlıklı bir değerlendirme yapılamamaktadır.

Kıbrıs Barış Harekâtı'nın, orduda sosyal hizmet uygulamalarının gelişimi açısından sağladığı en önemli fırsatlardan biri şehit yakınları ve gazilere ilişkin hizmetlerin etkili şekilde sunulabileceği bir durum yaratmış olmasıdır. Türkiye Muharip Gaziler Derneği'nin (2013) verilerine göre, Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında 498 askerimiz şehit olmuş ve 1200 askerimiz de yaralanarak gazi olmuştur. Bu çerçevede, dolaylı olarak etkilenen aileler de göz önüne alındığında oldukça önemli sayıda insanın hayatını etkileyen Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında ve sonrasında sosyal hizmet uygulamalarının gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği ve gerçekleştirildiyse de söz konusu uygulamaların kapsamı ve niteliğinin ne olduğu önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konu hakkında tatmin edici düzeyde bilgiye ulaşılamasa da Osmanlı Devleti'nin son döneminden günümüze kadar görüldüğü gibi ekonomik temelli destek hizmetlerinin Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılan askerlere de sağlandığı ve söz konusu yardımların 1005 Sayılı İstiklal Madalyası Verilmiş Bulunanlara Vatani Hizmet Tertibinden Şeref Aylığı Bağlanması Hakkında Kanun aracılığıyla gerçekleştirildiği bilinmektedir (Türkiye Büyük Millet Meclisi, 1968).

Orduda sosyal hizmet uygulamalarının dünyadaki gelişimi ile paralel olarak Türkiye'de de ilk kurumsallaşma çabalarının tıbbi ve psikiyatrik alanda ortaya çıktığı bilinmektedir. Aşağıdaki bölümde ele alınacağı üzere askeri hastaneler artık mevcut olmasa da özellikle Gülhane Askeri Tıp Akademisi (günümüzdeki adı ile Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı Sağlık Bilimleri Üniversitesi Gülhane Eğitim ve Araştırma Hastanesi) ve TSK Rehabilitasyon Merkezi gibi kurumlarda sosyal hizmet uzmanlarının uygulamalar gerçekleştirdiği bilinmektedir. 1970'li yıllarda başladığı ifade edilen uygulamaların somut çıktılarını genellikle 1990'lı yıllarda iç güvenlik faaliyetleri esnasında şehit olan bireylerin yakınları ya da gazi olan bireyler ve yakınları ile gerçekleştirilen uygulamalarla görebilmek mümkün olmaktadır. Daha

önce bahsedildiği gibi, gazilerin yazmış olduğu çeşitli kitaplarda özellikle TSK Rehabilitasyon Merkezi'nde çalışan sosyal hizmet uzmanlarına teşekkür edildiği bilinmektedir (Yücel, 2007).

Orduda sosyal hizmet uygulamalarının Türkiye'de en etkili şekilde sunulduğu yer olarak düşünülen TSK Rehabilitasyon Merkezi, 21 Nisan 2000 tarihinde hizmet vermeye başlamış olup malul gazilerin ruhsal ve bedensel rehabilitasyonlarını ve yaşam boyu bakımlarını sağlamak amacıyla TSK Elele Vakfı tarafından kurulmuştur (TSK Elele Vakfı, 2014). Söz konusu merkezde yalnızca gazilere yönelik hizmetler değil gazi yakınlarının tedavi sürecinde konaklaması ve hastanın yanında sosyal destek sağlayabilmesinin kolaylaştırılmasına ilişkin hizmetlerin de var olduğu görülmekte olup gazilere yönelik tıbbi tedavinin yanı sıra sosyal olarak da kapsamlı ve bütüncül bir hizmet sunumu gerçekleştirildiği bilinmektedir. Gazilerin rehabilitasyonunun sosyal boyutu merkezin içerisinde yer alan meşguliyet tedavisi ve mesleki rehabilitasyon üniteleri, sosyal yaşam tesisleri, kapalı ve açık spor sahaları ile rekreasyon alanları aracılığıyla sağlanmaktadır. Buna ek olarak, yine TSK Elele Vakfı tarafından faaliyete geçirilmiş olan Gazi Uyum Evi, 19 Eylül Spor Tesisleri, TSK Ankara Özel Bakım Merkezi, TSK Elele Vakfı Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri ve TSK Ali Çetinkaya İlk Kurşun Rehabilitasyon Merkezi gibi bu alandaki önemli çabaların var olduğu gözden kaçırılmamalıdır.

Güvenlik ihtiyacı dolayısıyla Türkiye'nin her yerinde belirli bir örgütlenmeye sahip olan TSK, Temmuz 2016 öncesinde birçok şehirde aktif şekilde hizmet veren askeri hastanelere sahip idi. Orduda sosyal hizmetin gelişiminin dünyada büyük ölçüde tıbbi ve psikiyatrik alan ile sağlandığı göz önüne alındığında bu kurumların önemi daha iyi anlaşılacaktır. Bu çerçevede, söz konusu hastanelerdeki sosyal hizmet uygulamaları hakkında herhangi bir veri bulunmasa da var olduğunun bilinmesinin dahi alanın gelişimi açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Ancak bir sonraki başlıkta ele alınacağı üzere, Temmuz 2016'da yaşanan darbe girişiminin ardından TSK Rehabilitasyon Merkezi de dâhil olmak üzere TSK bünyesindeki askeri hastanelerin 669 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Sağlık Bakanlığı'na devredildiği bilinmektedir.

Bu durumun, orduda sosyal hizmetin Türkiye'deki kurumsallaşma çabasını önemli ölçüde kesintiye uğrattığı düşünülmektedir. İlk olarak, ilgili hastanelerde çalışan sosyal hizmet uzmanları artık TSK personeli değil Sağlık Bakanlığı personelidir ve dolayısıyla artık orduda sosyal hizmete dolaylı bir katkı sunulduğu ifade edilebilir. Öte yandan, ilgili hastanelerin Sağlık Bakanlığı'na devredilmesinin ardından bu hastanelerin askeri personellere öncelikli hizmet sağlayacağı belirtilmiş olsa da sivil vatandaşlara da hizmet sunuluyor olması orduda sosyal hizmet alanında uzmanlaşmanın önünde bir engel olarak değerlendirilmektedir.

Son olarak, bahsedilmesi gereken bir diğer uygulama ise her kuvvet komutanlığının bünyesinde ayrı bir birim olarak var olan Şehit ve Gazi İşlem Şube Müdürlüğü yapısıdır. Bu birim, bir askerin şehit ya da gazi olması durumunda aileye haberin iletilmesi süreci ile başlayıp ailenin hakları konusunda bilgilendirilmesi ve aileye danışmanlık sağlanması gibi çeşitli işlevleri yerine getirmekte olup çeşitli kurum ve kuruluşlarla koordineli şekilde çalışmaktadır. Bu koordinasyonun en önemli parçalarından biri Sosyal Güvenlik Kurumu ile Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB)'dir. Bir sonraki başlıkta bu hizmetler detaylı şekilde ele alınacaktır.

4.6.5. Günümüzde Orduda Sosyal Hizmet

Türkiye'de 1990'lı yıllara kadar etkili şekilde hizmet sunumunun olmadığı anlaşılmakta olup günümüzde de öneminin henüz yeterince fark edilmemiş olduğu düşünülen orduda sosyal hizmetin, 15 Temmuz 2016 tarihinde yaşanan darbe girişiminin ardından 669 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile askeri hastanelerin Sağlık Bakanlığı'na devredilmesi sonucunda büyük ölçüde sekteye uğradığı düşünülmektedir. Hâlihazırda bu hastanelerde orduda sosyal hizmete ilişkin hizmetler devam ediyor olsa da bir önceki bölümde bahsedildiği gibi sosyal hizmet uzmanının mensubiyetinden kaynaklı dolaylı katkı sunumu ve alanda uzmanlaşma konusunda ortaya çıkan problemler göz ardı edilemez. Üstelik ilgili hastanelerde görev yapan personellerin değişen kurumsal yapıdan memnun olmadığı ve görev yerlerini değiştirme eğiliminde oldukları da anlaşılmaktadır.

Temmuz 2016 sonrasında Türkiye’de orduda sosyal hizmete dair mevcut yapının orduda sosyal hizmetin dünyadaki gelişiminin başlangıç dönemlerinde dikkatimizi çeken Kızıl Haç görevlisi sosyal hizmet uzmanlarının askeri alanda gerçekleştirdiği faaliyetlere benzer bir görünümde olduğu söylenebilir. Sağlık Bakanlığı personeli olarak görev yapan sosyal hizmet uzmanlarının yalnızca uygulama gerçekleştirdiği müracaatçıların içerisinde askerler ya da asker ailelerinin olduğu bir yapı vardır.

Günümüzde halen TSK bünyesinde olan ve hizmetlerini sürdürmekte olan önemli bir yapı ise Genelkurmay Başkanlığı’nda ve her kuvvet komutanlığında ayrı bir birim olan Şehit ve Gazi İşlem Şube Müdürlüğü’dür. Bu birimin gerçekleştirdiği uygulamalar esasen asker bireye yönelik olarak değil, ailesine yönelik olması nedeniyle dolaylı bir uygulama olarak değerlendirilebilir. Öyle ki, bir askerin şehit ya da gazi olması durumunda aileye bu haberin iletilmesi bu birim tarafından koordine edilmektedir ve böyle durumlarda en önemli husus aileye bilgilendirme yapılmadan önce bilginin kamuoyu ile paylaşılmamasıdır. Bu durum, hem devletin ve kurum olarak TSK’nın aileye karşı kurumsal sorumluluğunu simgelediği gibi hem de haberin iletilmesi sırasında doğabilecek kriz durumuna hazırlıklı olunması açısından önemlidir ve bu hazırlık uygulamada haberi aileye iletmekle görevli personel ile birlikte ambulans eşliğinde doktor, hemşire ve psikolog bulunması ile gerçekleşmektedir. Bununla birlikte, söz konusu birimin önemli işlevlerinden biri şehitlik ya da gazilik nedeniyle ailenin yeni sahip olduğu haklar ve bu hakların uygulanmasına ilişkin aileye rehberlik edilmesidir. Bu süreç Sosyal Güvenlik Kurumu, Milli Eğitim Bakanlığı, Milli Savunma Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve AÇSHB gibi çeşitli kamu kurum ve kuruluşları ile koordineli olarak yürütülmektedir (Milli Savunma Bakanlığı, 2015).

Son gelişmeler ışığında, genel itibariyle Türkiye’de kamu kurum ve kuruluşlarının yeniden yapılandırılması ve TSK bünyesinde gerçekleşen değişim süreci nedeniyle orduda sosyal hizmet uygulamalarının durumu hakkında bilgilere ulaşılması mümkün olmamaktadır. Mevcut durumda TSK bünyesinden alınarak Sağlık Bakanlığı’na devredilen hastanelerdeki sosyal hizmet uzmanlarının orduda sosyal hizmete ilişkin uygulamalarını sürdürmeye çalıştığı ancak bu çabaların tarihi akış içerisinde görülen bireysel çabalar gibi değerlendirilebileceği açıktır. Uygulama

alanındaki bu karmaşıklığın ülke içindeki ve dışındaki politik olaylardan etkilendiği yadsınamaz bir gerçek olsa da orduda sosyal hizmet alanının kurumsallaşması konusundaki eksikliklerin sosyal hizmet eğitimindeki ve bilimsel literatüründeki ilgisizliğin de katkısı olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle, orduda sosyal hizmet alanına ilişkin bu belirsizliğin ve hizmetlerin kurumsallaşamaması sorununun önemli kaynaklarından biri olarak Türkiye’deki sosyal hizmet eğitiminde orduda sosyal hizmete ilişkin durumun ne olduğunun irdelenmesi önemlidir.

4.7. SOSYAL HİZMET EĞİTİMİNDE ORDUDA SOSYAL HİZMET

Sosyal hizmet eğitiminde orduda sosyal hizmetin konumunu açıklayabilmek için sosyal hizmet eğitiminin dünyadaki ve Türkiye’deki gelişimi hakkında bazı temel bilgilere sahip olmanın gerekli olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle, bu bölümde ilk olarak dünyada ve Türkiye’de sosyal hizmet eğitiminin niçin ve nasıl ortaya çıktığı ve nasıl geliştiği ele alınacaktır.

Mesleğin ortaya çıktığı yıllarda sosyal hizmet eğitiminin de gündeme geldiği ve ilk kez hayırseverlik cemiyetlerinde çalışan uygulayıcıların özel bir eğitimden geçmesi gerektiği düşüncesi ile somut bir yapıya kavuştuğu bilinmektedir. Payne, (2005), sosyal hizmet eğitiminin ilk olarak dönemin sosyal hizmet kurumlarında ortaya çıktığını ve zaman içerisinde de içinde bulunduğu ülkenin eğitim sisteminin bir parçası haline gelerek gelişimini sürdürdüğünü ve bu farklı yapı nedeniyle de eğitimin halen birbirinden farklı organizasyonlar içerisinde gerçekleştiğini ifade etmektedir. Bununla birlikte, tarihsel anlamda sosyal hizmet eğitime dair ilk adımların 1890’larda hayırseverlik cemiyetlerinde çalışanlar için düzenlenen konferanslar ve Almanya’da Alice Salomon öncülüğünde ya da New York’ta Mary Richmond öncülüğünde oluşturulan yaz okulları olduğu ifade edilebilir. Ancak sosyal hizmet okulu olarak tanımlanan ilk okulun 1899 yılında Hollanda Amsterdam’da *Institute for Social Work Training* adı ile kurulduğu bilinmektedir (Karataş ve Erkan, 2005).

Şahin (2000), on sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıllarda ortaya çıkan ekonomik ve politik gelişmelerin sosyal hizmetlerin eğitimi profesyoneller tarafından gerçekleştirilmesi ihtiyacını ortaya çıkardığını ifade etmiştir. Bu çerçevede, sosyal

hizmet eğitiminin henüz ortaya çıktığı ilk yıllardan itibaren hızlı bir yaygınlaşma eğilimi gösterdiği anlaşılmaktadır. 1899 ile 1910 yılları arasında ABD ve Avrupa’da 14 sosyal hizmet okulunun kurulması bu anlamda önemlidir (Koşar ve Tufan, 1999). İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki yıllara kadar kendi kendine gelişimini sürdüren sosyal hizmet eğitiminde bu tarihten itibaren Birleşmiş Milletler’in müdahil olduğu ve Sosyal ve Ekonomik Konsey’in 1947’deki ilk toplantısından itibaren sosyal refah alanında çalışacak profesyonel yetiştirmenin üzerinde durmuş ve 1949’da mevcut sosyal hizmet eğitimi programları üzerine bir araştırma gerçekleştirmiş ve bunu raporlaştırmıştır (Alptekin, 2016). 1951 yılında ise sosyal hizmet, kendine özgü ayırt edici işlevleri olan ve eğitsel gereklilikleri ile belirginleşen bir meslek olarak kabul edilmiştir (Koşar ve Tufan, 1999).

Türkiye’de sosyal hizmet eğitiminin gelişiminde de Birleşmiş Milletler’in bu tutumunun büyük katkısı olduğu düşünülmektedir. Öyle ki, yukarıda bahsedilen 1950’li yıllardaki girişimlerin Türkiye’de 1959 yılında Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bünyesinde Sosyal Hizmetler Enstitüsü’nün kurulması ile sonuçlandığı ve 1961 yılında da bu enstitüye bağlı olarak Sosyal Hizmetler Akademisi’nin açılarak lisans eğitimine başlandığı ve bu okulda görevli ilk hocaların Birleşmiş Milletler tarafından sağlanan eğitimci desteği ile görev yaptığı bilinmektedir (Karataş, 2002). Ayrıca Karataş (2002), bu hocaların daha sonra akademide eğitimi sürdürecektir kadroyu yetiştirdiğini de ifade etmektedir.

Türkiye’de sosyal hizmet eğitime dair ikinci önemli gelişme ise 1967 yılında Hacettepe Üniversitesi bünyesinde kurulan Sosyal Çalışma Yüksekokulu’dur. Bu yüksekokulun 1969 yılında İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi bünyesinde Sosyal Çalışma Bölümü olarak varlığını sürdürdüğü, 1971’de Sosyoloji Bölümü ile birleştirildiği, 1974’te yeniden bağımsız bir bölüm olarak 1976’da Sosyal Çalışma ve Sosyal Hizmetler adını aldığı bilinmektedir (Karataş, 2002). Türkiye’de sosyal hizmet alanında lisansüstü eğitim programlarını başlatan ilk okulun da Hacettepe Üniversitesi bünyesindeki bu bölüm olduğu aktarılmıştır (Karataş, 2002).

1961 ve 1967 yıllarında lisans eğitimi vermeye başlayan bu iki okul da 1980’li yılların başına kadar faaliyetlerini sürdürmüştür. 1982 yılında Hacettepe Üniversitesi bünyesindeki okulun kapatıldığı (Alptekin, 2016) ancak Sosyal Hizmetler

Akademisi'nin aynı yıl Hacettepe Üniversitesi bünyesine alınarak Rektörlüğe bağlı Sosyal Hizmetler Yüksekokulu adı ile yeniden örgütlendiği aktarılmaktadır (Kut, 1983). Tomanbay (2005), kapatılan bölümün öğretim kadrosunun yeni yapılandırılan yüksekokula aktarıldığını ifade etmektedir. Böylelikle, 1960'lı yıllardan 1980'lerin başına kadar iki okul ile devam eden sosyal hizmet eğitiminin 1983 yılında tek bir okulda var olduğu ve 2002 yılında Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi bünyesinde Sosyal Hizmet Bölümü kurulana dek de tek okul olarak varlığını sürdürdüğü bilinmektedir. Bununla birlikte, 2006 yılı itibariyle sosyal hizmet bölümlerinin sayısının hızla artmaya başladığı ve 2017 yılı itibariyle 53 üniversitede aktif olarak sosyal hizmet lisans eğitimi verildiği bilinmektedir (Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi, 2017).

Türkiye'de sosyal hizmet eğitiminin önde gelen isimlerinden biri olan Prof. Dr. Sema Kut (1983), sosyal hizmet eğitiminin; insan, insan davranışları, toplum, sosyal refah kurumları, insanlara yardım etme ve sorun çözme yöntemleri hakkında bilgi temeli, insani ilişki kurma ve insanların kişisel ve toplumsal sorunlarını çözmede beceri temeli ve sosyal hizmetin gerektirdiği davranışlara yani değer temeline sahip olması gerektiğini ifade etmiştir. Sosyal hizmet eğitiminin amacının da bu niteliklere sahip sosyal hizmet uzmanlarını yetiştirmek olduğunu öne sürmüştür. Sosyal hizmet mesleğinin bilgi, beceri ve değer temeline sahip uygulamalı bir disiplin olduğu göz önüne alındığında eğitim programlarının da bunların tamamını içeren bir yapıda şekillendirildiği de düşünülecektir.

Bu çalışmanın özünü oluşturan orduda sosyal hizmet alanı ise Birinci Dünya Savaşı yıllarında uygulamalara duyulan gereksinim ile fark edilerek sosyal hizmet eğitiminde de yer almaya başlamıştır. Daha önce belirtildiği üzere, sosyal hizmet uzmanlarına Birinci Dünya Savaşı yıllarında özellikle 'shell shock' adıyla bilinen ağır savaş travması ile çalışma konusunda klinik eğitim verilmesi orduda sosyal hizmetin sosyal hizmet eğitimindeki yeri ve önemi konusunda etkili bir göstergedir (CSWE, 2010). Kut (1983), sosyal hizmetin mesleki eğitim gereksiniminin büyük savaşlar, ekonomik krizler ve endüstriyel devrimler gibi yaşam koşullarını değiştiren olaylar sonucunda hissedildiğini ifade etse de Türkiye'deki sosyal hizmet eğitiminin uzun yıllar boyunca etkili bir belirleyici etkeni olmasına rağmen bu tanımlamadaki

büyük savaşları göz ardı ettiği düşünülmektedir. Elbette ki bu eksiklik yalnızca belirli bir birey ya da grup ile ilgili değildir, içerisinde bulunulan dönemdeki siyasal, sosyal ve ekonomik yapıların ve sosyal hizmet ihtiyacının da değerlendirilmesi gerektiği unutulmamalıdır. Bu çerçevede, özellikle ABD gibi gelişmiş ülkelerde sosyal hizmet eğitiminin artık ihtisaslaşmaya doğru bir yönelimi olduğu anlaşılmaktadır ancak 1960'lı yıllarda Türkiye'de henüz yeni başlayan sosyal hizmet eğitiminin çözüm bulması gereken çocuk koruma, toplumsal kalkınma ve sosyal refah sistemleri gibi 'acil' konuların olduğu gözden kaçırılmamalıdır.

Sosyal hizmet eğitiminde orduda sosyal hizmete ilişkin yaşanan en önemli gelişme 2008 yılında Sosyal Hizmet Eğitim Konseyi'nin tüm alanlar için yayınladığı temel müdahalelerle ilgili rehberden 2010 yılında *Orduda Sosyal Hizmette İleri Sosyal Hizmet Uygulamaları* isimli rehber ile ayrılmasıdır (CSWE, 2010). Bu belge ile orduda sosyal hizmet uygulamalarının özel bir alan olduğu kabul edilmiş olup askeri organizasyonlara özgü bilimsel bilgiler sağlanarak sosyal hizmet uzmanlarına ordu alanına ilişkin gelişmiş uygulamalarda rehberlik etmek amaçlanmıştır. Bu belge sosyal hizmet eğitiminde orduda sosyal hizmetin önemini de yeniden gündeme getirmiş olması dolayısıyla önemlidir. Söz konusu belgenin yayınında komisyon başkanı olan Dr. Anthony Hassan ile gerçekleştirilen bir röportajda ise Güney Kaliforniya Üniversitesi Sosyal Hizmet Okulu'nun orduda sosyal hizmet alanında yüksek lisans, doktora ve sertifika programlarının devam ettiği ifade edilmiştir (Hassan, 2011). ABD'de birçok üniversitede orduda sosyal hizmete ilişkin halihazırda kurs, sertifika programı, lisans, yüksek lisans ve doktora programları olduğu bilinmektedir.

Türkiye'de ise orduda sosyal hizmetin sosyal hizmet eğitiminde henüz etkili bir varlığı olmadığı ifade edilebilir. 1961 yılından günümüze kadar Türkiye'deki 57 yıllık sosyal hizmet eğitimi tarihinde yalnızca iki dönem 'Orduda Sosyal Hizmet' isimli lisans dersi ile var olduğu bilinmektedir. Bununla birlikte, günümüzde elli üç üniversitede aktif şekilde sosyal hizmet lisans eğitimi olmasına rağmen yalnızca bunlardan üçünün lisans eğitim müfredatında orduda sosyal hizmet dersinin bulunduğu görülmektedir. Her bilimsel disiplin için geçerli olduğu gibi uygulamaya dayalı mesleki ve akademik bir disiplin olarak sosyal hizmet için de uygulama

alanındaki gelişme ancak uygulama alanına ilişkin bilgi temelini geliştirilmesi ve bu bilgilerin eğitim müfredatında da etkin olarak var olması ile mümkün olmaktadır. Bu çerçevede, orduda sosyal hizmet alanının gelişimi için de sosyal hizmet eğitim müfredatında orduda sosyal hizmetin etkili şekilde yer alması gerektiği düşünülmektedir.

Öte yandan, orduda sosyal hizmet alanına ilişkin literatür incelendiğinde orduda sosyal hizmet uygulamalarına ihtiyaç duyulabilecek hemen hemen her konuda (sosyal işlev bozukluğu, aile içi şiddet, intihar, madde bağımlılığı, sosyal uyum sorunları vb.) birçok araştırma yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmaların özellikle uygulama alanının oldukça gelişmiş olduğu ABD’de gerçekleştirildiği de ifade edilmelidir. Türkiye’de ise orduda sosyal hizmet alanına ilişkin bilimsel çalışmaların oldukça kısıtlı sayıda olduğu görülmektedir. Bu çalışmaların ilki, 2002 yılında Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Dergisi’nde yayınlanan Prof. Dr. Aliye Mavili’nin ‘Orduda Sosyal Hizmet’ makalesidir (Aktaş, 2002). Diğer bir çalışma ise, 2015 yılında Journal of Social Service Research isimli dergide yayınlanan Prof. Dr. Tarık Tuncay ve Sosyal Hizmet Uzmanı İlgen Muşabak’ın ‘Problem-Focused Coping Strategies Predict Posttraumatic Growth in Veterans with Lower-Limb Amputations’ makalesidir (Tuncay ve Muşabak, 2015). Bir diğer çalışma ise Dr. Öğretim Üyesi Bülent Şen’in 2016 yılında Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi’nde yayınlanan ‘Silahlı Kuvvetlerde Sosyal Hizmetin Önemi’ başlıklı makalesidir (Şen, 2016). Bunlarla birlikte, Hacettepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü lisansüstü programlarında son yıllarda orduda sosyal hizmet alanına ilişkin biri yüksek lisans biri doktora tezi olmak üzere iki önemli araştırma yapılmıştır. Bunlardan ilki, 2017 yılında Mehmet Başcılar’ın tamamlamış olduğu ‘Malul Terör Gazilerinin Sosyal Destek ve Yaşam Kalitesinin Değerlendirilmesi’ başlıklı yüksek lisans tezidir (Başcılar, 2017). Diğeri ise, 2018 yılında Çiğdem Ademhan Tunaç’ın tamamladığı ‘Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Şehit Eşlerinin Yaşam Deneyimleri’ başlıklı doktora tezidir (Ademhan Tunaç, 2018).

Bu çerçevede, özellikle son yıllarda sosyal hizmet eğitiminde orduda sosyal hizmete ilişkin pozitif bir ilginin var olduğu düşünülmektedir. Yukarıda tarihi gelişimi ve işlevleri ele alınan orduda sosyal hizmet alanının son derece önemli bir

uygulama alanına sahip olduğu düşünöldüğünde sosyal hizmet eğitimindeki önemi de anlaşölmaktadır. Orduda sosyal hizmet uygulamalarının geliştirilmesi amacıyla sosyal hizmetin bilgi temelini de desteklenmesi gerektiği ve sosyal hizmetin eğitim sürecinde de bu alana dair bilgi ve becerilerin kazandırılması önemli bir gereklilik olduğu düşünölmektedir. Bu nedenle, sosyal hizmet eğitiminin ve bilimsel bilgi birikiminin en önemli aktörleri olan sosyal hizmet akademisyenlerinin bu alana ilişkin görüş ve düşönceleri sosyal hizmet eğitiminde orduda sosyal hizmetin tahlil edilmesi açısından da katkı sağlayacaktır.

5. GEREÇ VE YÖNTEM

5.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmanın temel amacı; sosyal hizmet bölümü akademisyenlerinin sosyal hizmet disiplininin önemli uygulama alanlarından biri olan orduda sosyal hizmete ilişkin görüş ve düşüncelerini incelemektir.

5.2. ARAŞTIRMANIN SORULARI

1. Sosyal hizmet akademisyenlerinin ordu kurumuna ilişkin bilgisi ne durumdadır?

- a. Sosyal hizmet akademisyenlerinin ordu kurumuna ilişkin bilgi kaynağı nedir?
- b. Sosyal hizmet akademisyenleri ordu kurumundan ne şekilde etkilenmektedir?
- c. Sosyal hizmet akademisyenleri ordu kurumuna ilişkin ne düşünmektedir?
- d. Sosyal hizmet akademisyenleri ordu kurumu ile toplum arasındaki ilişkiyi nasıl değerlendirmektedir?

2. Sosyal hizmet akademisyenlerinin orduda sosyal hizmet alanına ilişkin bilgi temeli ne durumdadır?

- a. Sosyal hizmet akademisyenlerinin lisans eğitimleri hangi alandadır?
- b. Sosyal hizmet akademisyenlerinin kendi lisans eğitimleri sırasında eğitim müfredatında orduda sosyal hizmet alanına ilişkin ders bulunmakta mıdır?
- c. Sosyal hizmet akademisyenleri lisans eğitimleri sırasında orduda sosyal hizmet alanına ilişkin ders yüklenmiş midir?
- d. Sosyal hizmet akademisyenlerinin lisansüstü eğitimleri hangi alandadır?
- e. Sosyal hizmet akademisyenlerinin kendi lisansüstü eğitimleri sırasında eğitim müfredatında orduda sosyal hizmet alanına ilişkin ders bulunmakta mıdır?

f. Sosyal hizmet akademisyenleri lisansüstü eğitimleri sırasında orduda sosyal hizmet alanına ilişkin ders yüklenmiş midir?

g. Sosyal hizmet akademisyenleri orduda sosyal hizmet alanına ilişkin bilgi düzeylerini nasıl değerlendirmektedir?

h. Sosyal hizmet akademisyenleri, tıbbi ve psikiyatrik odaklı sosyal hizmet uygulamalarının orduda sosyal hizmet alanının temel müdahale alanları arasında olduğunu düşünmekte midir?

i. Sosyal hizmet akademisyenleri, askeri cezaevlerinde rehabilitasyon ve psikososyal destek odaklı sosyal hizmet uygulamalarının orduda sosyal hizmet alanının temel müdahale alanları arasında olduğunu düşünmekte midir?

j. Sosyal hizmet akademisyenleri, asker aileleri ile gerçekleştirilen sosyal hizmet uygulamalarının orduda sosyal hizmet alanının temel müdahale alanları arasında olduğunu düşünmekte midir?

k. Sosyal hizmet akademisyenleri, asker aileleri ile gerçekleştirilen sosyal hizmet uygulamalarının orduda sosyal hizmet alanının temel müdahale alanları arasında olduğunu düşünmekte midir?

l. Sosyal hizmet akademisyenleri, zorunlu askerlik hizmeti nedeniyle askeri birliklerde gerçekleştirilen sosyal hizmet uygulamalarının orduda sosyal hizmet alanının temel müdahale alanları arasında olduğunu düşünmekte midir?

m. Sosyal hizmet akademisyenleri, orduda sosyal hizmet uygulamalarını etkileyen askeri kültür, askeri değerler ve iç dinamiklerin orduda sosyal hizmet uygulaması için önemli olduğunu düşünmekte midir?

3. Sosyal hizmet akademisyenlerinin orduda sosyal hizmet uygulamalarına ilişkin düşünceleri ne durumdadır?

a. Sosyal hizmet akademisyenleri orduda görev yapan sosyal hizmet uzmanlarının mesleki rol ve işlevlerini etkin şekilde kullanabildiğini düşünmekte midir?

b. Sosyal hizmet akademisyenleri orduda görev yapan sosyal hizmet uzmanlarının etik sorunlar ile karşılaştığını düşünmekte midir?

c. Sosyal hizmet akademisyenleri orduda görev yapan sosyal hizmet uzmanlarının hangi etik sorunlar ile karşılaşabileceğini düşünmektedir?

d. Sosyal hizmet akademisyenleri orduda görev yapan sosyal hizmet uzmanlarının karşılaşabileceği etik sorunların çözümüne ilişkin ne düşünmektedir?

4. Sosyal hizmet akademisyenlerinin orduda sosyal hizmet konusuna ilişkin ilgileri ne durumdadır?

a. Sosyal hizmet akademisyenleri, orduda sosyal hizmet alanına ilişkin daha önce bir bilimsel çalışma gerçekleştirmiş midir?

b. Sosyal hizmet akademisyenleri, orduda sosyal hizmet alanına ilişkin daha önce bir bilimsel çalışma gerçekleştirmeyi planlamış mıdır?

c. Sosyal hizmet akademisyenleri, orduda sosyal hizmet alanına ilişkin gelecekte bir bilimsel çalışma gerçekleştirmeyi düşünmekte midir?

d. Sosyal hizmet akademisyenleri, orduda sosyal hizmet alanını önemli bir uygulama alanı olarak değerlendirmekte midir?

5. Sosyal hizmet akademisyenlerinin görev yaptıkları sosyal hizmet bölümlerinde orduda sosyal hizmet alanına yer verilmekte midir?

a. Sosyal hizmet akademisyenlerinin görev yaptıkları sosyal hizmet bölümlerinin lisans programında orduda sosyal hizmet alanı yer almakta mıdır?

b. Sosyal hizmet akademisyenlerinin görev yaptıkları sosyal hizmet bölümlerinin lisansüstü programlarında orduda sosyal hizmet alanı yer almakta mıdır?

c. Sosyal hizmet akademisyenlerinin görev yaptıkları sosyal hizmet bölümlerinin lisans programında orduda sosyal hizmet alanına yer verilmesi düşünülmekte midir?

d. Sosyal hizmet akademisyenlerinin görev yaptıkları sosyal hizmet bölümlerinin lisansüstü programlarında orduda sosyal hizmet alanına yer verilmesi düşünülmekte midir?

5.3. ARAŞTIRMANIN TİPİ

Sosyal hizmet akademisyenlerinin orduda sosyal hizmete ilişkin görüş ve düşüncelerini değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilen bu çalışma, tekil tarama modeli kullanılarak yapılandırılmıştır. Bu konuda daha önce çalışma yapılmamış olması nedeniyle katılımcıların görüş ve düşüncelerini daha etkili aktarabilmeleri için yapılandırılmış form açık uçlu sorularla desteklenmiştir. Bu çerçevede, nicel veriler ile nitel veriler bir arada ele alınarak yorumlanmıştır.

5.4. ARAŞTIRMANIN YERİ VE ZAMANI

Araştırmanın süresi; gerekli izinlerin alınması, anket formunun son halinin verilmesi ve verilerin işlenmesi ile çözümlenmesi göz önüne alınarak 18 ay olarak belirlenmiştir. Konuya ilişkin literatür çalışmaları 2017 yılının Şubat ayında başlamış olup veri toplama sürecine ilişkin gerekli izinlerin 14 Mart 2018 tarihinde alınmasının ardından 15 Mart 2018 - 31 Temmuz 2018 tarihleri arasında veri toplama işlemi gerçekleştirilmiştir. Elde edilen verilerin işleme ve çözümlenme süreçleri 2018 yılının Ağustos ayında tamamlanmış olup 2018 yılının Kasım ayında metne son hali verilmiştir.

5.5. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Araştırma evrenini Yükseköğretim Kurumu'na bağlı olarak en az lisans düzeyinde sosyal hizmet eğitimi veren üniversitelerde görev yapan sosyal hizmet bölümlerinin akademisyenleri oluşturmaktadır. Bu konuda daha önce bir araştırma yapılmamış olması göz önüne alınmış olup evrenin ulaşılabilir nitelikte olması nedeniyle tüm bireylere ulaşmak hedeflenmiştir. Bu çerçevede, Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi'nin 2017 yılına ait Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu esas alınarak evrenin 355 bireyden oluştuğu saptanmıştır ve

araştırma sürecinde evrenin tamamına ulaşılmış olup gönüllü olarak araştırmaya katılmayı kabul eden 131 katılımcıdan veri toplanmıştır.

5.6. ARAŞTIRMANIN VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırma verileri, gerekli izinlerin alınmasının ardından araştırma evreninin niteliklerine uyan ve araştırmaya katılmaya gönüllü bireylerden, araştırmacı tarafından yapılandırılmış anket formu aracılığıyla toplanmıştır. Orduda sosyal hizmet alanına ilişkin literatür taraması sonucu anket taslağı oluşturulmuş ve daha sonra rastgele seçilen 5 gönüllü katılımcı ile ön uygulamanın yapılmasının ardından forma ilişkin görüş ve öneriler dikkate alınarak anket formuna son hali verilmiş ve veri toplama sürecine başlanmıştır.

Anket formunun ilk bölümü katılımcıların sosyo-demografik bilgilerini, ikinci bölümü ordu kurumuna ilişkin görüş, düşünce ve deneyimlerini, üçüncü bölümü sosyal hizmet eğitimi esnasında ve sonrasında orduda sosyal hizmet alanına ilişkin bilgisinin ya da çalışmasının olup olmadığı ve son olarak dördüncü bölümü de orduda sosyal hizmet alanına dair görüş ve düşünceleri ölçmeye yönelik çoktan seçmeli ve açık uçlu sorulardan oluşmaktadır.

5.7. ARAŞTIRMANIN VERİ TOPLAMA YÖNTEMİ

Araştırmanın veri toplama süreci araştırmacı tarafından yürütülmüş olup evrenin tamamına ulaşmak hedeflendiğinden tüm bireyler ile araştırmaya katılım konusunda iletişime geçilmiştir. Bu süreçte, araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden katılımcılar ile görüşülmüş olup ilgili tarihler arasında veri toplama işlemi tamamlanmıştır.

5.8. ARAŞTIRMA VERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Araştırmanın nicel verilerinin işleme ve çözümlenmesi SPSS 22.0 kullanılarak gerçekleştirilmiş olup veri işleme sürecinin tamamlanmasının ardından elde edilen veriler, veri çözümlenme aşamasının daha sağlıklı yürütülebilmesi açısından bazı düzenlemelere tabi tutulmuştur. Elde edilen nitel veriler ise betimleyici analiz

yöntemi ile ele alınmış olup nicel veriler ile ilişki içerisinde araştırmacı tarafından yorumlanmıştır.

5.9. ARAşTIRMANIN ETİK YÖNÜ

Manisa Celal Bayar Üniversitesi Etik Kurulu'nun 14.03.2018 tarih ve 20.478.486 karar numarası ile araştırmanın bilimsel ve etik açıdan uygun olduğuna karar verilmiştir (EK 2).

6. BULGULAR

6.1. TANIMLAYICI BULGULAR

Bu bölümde araştırmaya ait tanımlayıcı veriler yer alacaktır.

6.1.1. Katılımcılara İlişkin Sosyo-Demografik Bulgular

Bu bölümde, araştırmanın katılımcılarına ait sosyo-demografik verilere ilişkin tanımlayıcı bulgular aktarılacaktır.

Çizelge 1: Katılımcıların Yaşlarına Göre Dağılımları

Yaş Durumu	Sayı
Yaş ortalaması \pm standart sapma	35,07 \pm 9,79
Ortanca yaş	31
En sık olan yaş	30
En az - en fazla yaş	23 - 74

Katılımcıların yaşlarına göre dağılımları, herhangi bir sınıflandırma yapılmasına olanak sağlayacak ölçüt olmadığından ötürü ortalama değerler üzerinden ele alınacak olup katılımcıların yaş ortalamasının 35,07 \pm 9,79 olduğu görülmektedir. Ortanca yaş 31 olup araştırmaya katılan en genç katılımcının 23, en yaşlı katılımcının 74 yaşında olduğu görülmektedir. Elde edilen verilere göre, 3 katılımcının bu soruyu yanıtızsız bıraktığı anlaşılmaktadır.

Çizelge 2: Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımları

Cinsiyet Durumu	Sayı	Yüzde
Kadın	62	47,3
Erkek	69	52,7
Toplam	131	100,0

Katılımcılar, araştırma evreninden araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden bireylerden oluşmakta olup katılımcıların %47,3'ünün kadın ve %52,7'sinin erkek olduğu görülmektedir. Bu çerçevede, katılımcıların yarısından fazlasının ordu

kurumundan ve askerlik olgusundan doğrudan etkilenen grupta yer aldığı ve diğerlerinin de dolaylı olarak etkilenen grupta yer aldığı ifade edilebilir.

Çizelge 3: Katılımcıların Medeni Durumlarına Göre Dağılımları

Medeni Durum	Sayı	Yüzde
Evli	75	57,3
Bekâr	51	38,9
Boşanmış	5	3,8
Toplam	131	100,0

Çizelge 3'te görüldüğü üzere, katılımcıların %57,3 ile büyük çoğunluğu evlidir. Bununla birlikte, katılımcıların %38,9'u medeni durumunu bekâr olarak belirtmiş olup %3,8'i boşanmış olduğunu ifade etmiştir.

Çizelge 4: Katılımcıların Çocuk Sahibi Olma Durumlarına Göre Dağılımları

Çocuk Sahibi Olma Durumu	Sayı	Yüzde
Evet, en az bir çocuğa sahip	52	41,3
Hayır, çocuğa sahip değil	74	58,7
Toplam	126	100,0

Katılımcıların %41,3'ünün en az bir çocuğa sahip olduğu görülmekte olup %58,7 ile büyük çoğunluğunun henüz çocuk sahibi olmadığı anlaşılmaktadır. Elde edilen verilere göre, 5 katılımcının bu soruyu yanıtızsız bıraktığı anlaşılmış olup 6 katılımcı askerlik çağında olan en az bir erkek çocuğu olduğunu ifade etmiştir. Bu çerçevede, en az 6 katılımcının 'asker annesi' ya da 'asker babası' rolleri ile ordu kurumundan dolaylı olarak da etkilendiği varsayılabilir.

Çizelge 5: Katılımcıların Kardeşe Sahip Olma Durumlarına Göre Dağılımları

Kardeş Sahibi Olma Durumu	Sayı	Yüzde
Evet, en az bir kardeşe sahip	101	87,1
Hayır, kardeşe sahip değil	15	12,9
Toplam	116	100,0

Çizelge 5'te görüldüğü üzere, katılımcıların %87,1 ile büyük çoğunluğu en az bir kardeşe sahip olduğunu belirtirken %12,9'unun da kardeşe sahip olmadığı anlaşılmaktadır. Söz konusu veriler ışığında, 15 katılımcının bu soruyu yanıtızsız

bıraktığı görülmekte olup 52 katılımcı askerlik çağında olan ya da askerlik çağını geçirmiş olan en az bir erkek kardeşi olduğunu belirtmiştir. Bu çerçevede, en az 52 katılımcının ‘asker kardeşi’ rolü ile ordu kurumundan dolayı olarak etkilenen grup içerisinde değerlendirilebileceği düşünülmektedir.

Çizelge 6: Katılımcıların Askerlik Hizmeti Gerçekleştirme Durumlarına Göre Dağılımları

Zorunlu Askerlik Hizmeti Gerçekleştirme Durumu	Sayı	Yüzde
Evet, er olarak kısa dönem	17	26,6
Evet, yedek subay olarak uzun dönem	7	10,9
Evet, bedelli askerlik	12	18,8
Hayır, henüz tecilli durumda	28	43,8
Toplam	65	100,0

Çizelge 6’da yer alan veriler, yalnızca erkek katılımcılardan elde edilmiş olup 2 erkek katılımcının bu soruyu yanıtızsız bıraktığı anlaşılmaktadır. Buna ek olarak, 2 erkek katılımcının da yaşamlarının bir döneminde askerliği bir meslek olarak gerçekleştirdiği öğrenilmiştir. Katılımcıların %43,8 ile önemli bir bölümü henüz zorunlu askerlik hizmetini yerine getirmediğini belirtmiş olup %26,6’sının er olarak kısa dönem askerlik, %10,9’unun yedek subay olarak uzun dönem askerlik ve %18’8’inin bedelli askerlik yapmış olduğu görülmektedir. Bu çerçevede, katılımcıların yarısından fazlasının daha önce ordu kurumu içerisinde aktif şekilde yer aldığı ve bu süreçten doğrudan etkilendiği anlaşılmaktadır.

Çizelge 7: Katılımcıların Kendi Askerlik Süreçlerini Tanımlama Durumlarına Göre Dağılımları

Askerlik Sürecini Tanımlama Durumu	Sayı	Yüzde
Olumlu	15	41,7
Olumsuz	15	41,7
Hem olumlu hem olumsuz	3	8,3
Ne olumlu ne olumsuz	3	8,3
Toplam	36	100,0

Çizelge 7’de yer alan veriler, yalnızca askerlik hizmetini gerçekleştirmiş 38 erkek katılımcıdan elde edilmiş olup 2 katılımcının bu soruyu yanıtızsız bıraktığı

anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, katılımcıların %41,7'si yaşadıkları askerlik sürecini olumlu ifadelerle, %41,7'si olumsuz ifadelerle, %8,3'ü hem olumlu hem olumsuz ifadelerle ve %8,3'ü de ne olumlu ne de olumsuz ifadelerle nitelendirmiştir. Burada dikkat çeken unsur ise katılımcıların bu nitelendirmeleri destekleyen ifadeleridir. Bu çerçevede, pek çok katılımcı askerlik sürecini bir vatan görevi olarak gördüğünü belirterek kendi askerlik süreçlerini olumlu olarak nitelendirse de birçok katılımcı da stresli, kaygılı, zor, zahmetli ve kişisel yaşamdan gereksiz zaman kaybı gibi ifadelerle olumsuz olarak nitelendirmiştir. Bununla birlikte, en önemli ifadelerden birisi, literatürde bahsedilen ordu kurumunun toplumun küçük bir örneği olduğuna ilişkin saptamaları destekleyici olan 'sosyal yapı ve kültürel düzeyi ile gerçek Türkiye orada görülüyor' (*yaşı belirtilmemiş, erkek ve unvanı doktor öğretim üyesi*) ifadesidir.

Çizelge 8: Katılımcıların Görev Yaptıkları Üniversitelerin Kamu ya da Vakıf Üniversitesi Oluşuna Göre Dağılımları

Görev Yapılan Üniversitenin Niteliği	Sayı	Yüzde
Devlet üniversiteleri	26	68,4
Vakıf üniversiteleri	12	31,6
Toplam	38	100,0

Katılımcıların kimlik bilgilerinin gizliliğinin korunması açısından katılımcıların görev yaptıkları üniversitelerin isimlerine araştırma boyunca yer verilmeyecek olup 10 katılımcının bu kaygılar nedeniyle soruyu yanıtsız bıraktığı düşünülmektedir. Bu çizelgede ele alınan veri, araştırma kapsamında aktif olarak lisans eğitiminin bulunduğu 53 üniversitenin 38'ine ulaşılmış olduğunu ortaya koyması açısından önemlidir. Bu çerçevede, bu araştırma ile ulaşılan her üniversitenin sosyal hizmet eğitim müfredatı hakkında doğrudan müfredatın belirleyicilerinden bilgi akışı sağlanmış olup orduda sosyal hizmet alanına ilişkin mevcut durum ve yakın geleceğine ilişkin düşünceler birincil kaynaklardan edinilmiştir. Söz konusu üniversitelerin 26'sının devlet üniversitesi olduğu ve 12'sinin vakıf üniversitesi olduğu görülmektedir.

Çizelge 9: Katılımcıların Görev Sürelerine Göre Dağılımları

Görev Süresi Durumu	Sayı
Görev süresi ortalaması \pm standart sapma	8,57 \pm 8,94
Ortanca görev süresi	5
En sık olan görev süresi	2
En kısa - en uzun görev süresi	1 - 46

Katılımcıların görev sürelerinin sınıflandırılmasına olanak sağlayacak bir ölçüt olmadığından ötürü bu değişken ortalama değerler üzerinden ele alınacaktır. Bu çerçevede, katılımcıların görev süresi ortalaması $8,57 \pm 8,94$ olup en kısa zamandır görev yapan katılımcı 1 ve en uzun zamandır görev yapan katılımcı 46 yıldır aktif olarak çalışmaktadır. Ancak elde edilen veriler diğer değişkenler ile karşılaştırmalı olarak incelendiğinde, söz konusu sorunun katılımcılar tarafından farklı şekillerde algılandığı ve bazı katılımcıların mesleki görev sürelerinin tamamını, bazılarının akademideki görevlerinin tamamını ya da hâlihazırda görev yaptıkları üniversitelerdeki görev sürelerini dikkate alarak soruya yanıt verdiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, söz konusu değişkene ilişkin verilerin bazı anlamsızlıklar içerebileceği düşünülmektedir.

Çizelge 10: Katılımcıların Akademik Unvanlarına Göre Dağılımları

Akademik Unvan Durumu	Sayı	Yüzde
Profesör Doktor (Prof. Dr.)	13	10,0
Doçent Doktor (Doç. Dr.)	6	4,6
Doktor Öğretim Üyesi (Dr. Öğrt. Üyesi)	27	20,8
Öğretim Görevlisi Doktor (Öğr. Gör. Dr.)	6	4,6
Öğretim Görevlisi (Öğr. Gör.)	2	1,5
Araştırma Görevlisi Doktor (Arş. Gör. Dr.)	12	9,2
Araştırma Görevlisi (Arş. Gör.)	64	49,2
Toplam	130	100,0

Çizelge 10'da görüldüğü üzere, katılımcıların %49,2 ile önemli bir bölümü Araştırma Görevlisi unvanına sahiptir. Bununla birlikte, katılımcıların %10'unun Profesör Doktor unvanına, %4,6'sının Doçent Doktor unvanına, %4,6'sının Öğretim Görevlisi Doktor unvanına, %1,5'inin Öğretim Görevlisi unvanına ve %9,2'sinin

Araştırma Görevlisi Doktor unvanına sahip olduğu görülmektedir. Bu çerçevede, bu araştırma her düzeydeki sosyal hizmet akademisyeninin görüşlerini içeren geniş kapsamlı bir çalışma olarak değerlendirilebilir. Öte yandan araştırma grubunun büyük çoğunluğunun henüz akademik kariyerinin başlarındaki bireylerden oluşması, araştırmanın orduda sosyal hizmet alanının geleceğine ilişkin farkındalık oluşturmaya ve alanın gelişimine dolaylı katkı sağlayabilecek olması açısından ümit verici olarak değerlendirilmektedir.

Çizelge 11: Katılımcıların İdari Göreve Sahip Olma Durumlarına Göre Dağılımları

Bölümde İdari Göreve Sahip Olma Durumu	Sayı	Yüzde
Bölüm Başkanı	11	8,4
Bölüm Başkan Yardımcısı	15	11,5
Bölümde idari görevi yok	105	80,2
Toplam	131	100,0

Çizelge 11’de görüldüğü üzere, katılımcıların %80,2 ile büyük çoğunluğu görev yaptıkları sosyal hizmet bölümlerinde idari göreve sahip değildir. Bununla birlikte, 11 katılımcının ilgili bölümlerde bölüm başkanlığı görevini ve 15 katılımcının da bölüm başkan yardımcısı görevini üstlendiği anlaşılmaktadır. Bu çerçevede, mevcut durumda sosyal hizmet eğitiminin yöneticileri konumunda bulunan 11 bölüm başkanı ve 15 bölüm başkan yardımcısına ulaşılmış olmasının orduda sosyal hizmet alanına ilişkin farkındalığı artırma işlevi ile araştırmanın önemine katkı sunan bir veri olduğu düşünülmektedir. Ayrıca araştırma kapsamında ulaşılmış olan 38 üniversitedeki sosyal hizmet bölümlerinden en az 11’inin yönetim kadrosuna da ulaşılmış olmanın sosyal hizmet eğitim müfredatında orduda sosyal hizmet alanına yer verilmesi konusunda harekete geçirici bir işlev sunma olasılığı da araştırmanın önemini artırmaktadır.

Çizelge 12: Katılımcıların Kendi Lisans ve Lisansüstü Eğitim Durumlarına Göre Dağılımları

Eğitim Durumu	Sayı	Yüzde
Lisans		
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı	88	67,2
Diğer Anabilim Dalları	43	32,8
Yüksek Lisans		
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı	80	61,1
Diğer Anabilim Dalları	51	38,9
Doktora		
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı	32	24,4
Diğer Anabilim Dalları	99	75,6
Doçent		
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı	10	7,6
Diğer Anabilim Dalları	121	92,4

Çizelge 12’de Türkiye’de en azından aktif olarak lisans sosyal hizmet eğitimi veren üniversitelerde görevli sosyal hizmet akademisyenlerinin lisans ve lisansüstü eğitimlerinin sosyal hizmet anabilim dalı ile olan ilişkisine ait veriler yer almaktadır. Buna göre, katılımcıların %67,2 ile büyük çoğunluğu sosyal hizmet bölümü lisans mezunu olduğunu belirtmiş olup bu oranın lisansüstü eğitim süreçlerinde sırası ile azaldığı görülmektedir. Elde edilen veriler ışığında, hâlihazırda sosyal hizmet akademisyenlerinin yalnızca %24,4’ünün sosyal hizmet anabilim dalında doktor unvanı almış olduğu ve doçent unvanında bu oranın %7,6’ya düştüğü görülmektedir. Bu çerçevede, aktif olarak sosyal hizmet eğitimi veren sosyal hizmet akademisyenlerinin azımsanamayacak bir bölümünün sosyal hizmet eğitimi almadığı anlaşılmaktadır. Bu durumun orduda sosyal hizmet alanına ilişkin etkileri tartışma bölümünde detaylı olarak ele alınacaktır.

6.1.2. Sosyal Hizmet Eğitiminde Orduda Sosyal Hizmet Alanına İlişkin Bulgular

Bu başlık altında, araştırmanın katılımcılarının kendi eğitim süreçlerindeki ve şu anda görev yapmakta oldukları sosyal hizmet bölümlerindeki eğitim müfredatlarında orduda sosyal hizmet alanının durumunun ne olduğuna ilişkin bulgular aktarılacaktır.

Çizelge 13: Katılımcıların Kendi Eğitim Süreçlerinde Orduda Sosyal Hizmete İlişkin Ders Bulunması Durumu

Orduda Sosyal Hizmete İlişkin Ders Bulunması Durumu	Sayı	Yüzde
Lisans		
Vardı	15	11,5
Yoktu	116	88,5
Yüksek Lisans		
Vardı	4	3,1
Yoktu	127	96,9
Doktora		
Vardı	0	0,0
Yoktu	131	100,0

Katılımcıların 15'i kendi lisans eğitimleri sırasında eğitim müfredatında orduda sosyal hizmet alanına ilişkin ders bulunduğunu belirtmiş olup yüksek lisans eğitiminde bu sayının 4'e düştüğü ve katılımcıların hiçbirinin doktora eğitimleri sırasında orduda sosyal hizmete ilişkin derslerinin bulunmadığı görülmektedir. Çalışmanın literatür bölümünde ele alındığı üzere, Türkiye'de sosyal hizmet eğitimi tarihinde orduda sosyal hizmet alanına ilişkin derslerin oldukça kısıtlı şekilde var olduğu saptanmıştır.

Çizelge 14: Katılımcıların Kendi Eğitim Süreçlerinde Orduda Sosyal Hizmete İlişkin Ders Yüklenme Durumu

Orduda Sosyal Hizmete İlişkin Ders Yüklenme Durumu	Sayı	Yüzde
Lisans		
Evet	6	4,6
Hayır	125	95,4
Yüksek Lisans		
Evet	0	0,0
Hayır	131	100,0
Doktora		
Evet	0	0,0
Hayır	131	100,0

Katılımcıların 6'sı kendi lisans eğitimleri sırasında orduda sosyal hizmet alanına ilişkin ders yüklendiklerini belirtmiş olup yüksek lisans ve doktora düzeyindeki

eğitim s¼reçlerinde hiçbir katılımcının bu alana ilişkin ders y¼klenmemiř olduğu g¼r¼lmektedir. Çizelge 13'te yer alan veriler ile değerlendirildiğinde, 9 katılımcının lisans eğitimleri sırasında ve 4 katılımcının da y¼ksek lisans eğitimleri sırasında eğitim m¼fredatında orduda sosyal hizmet alanına ilişkin ders bulunmasına rağmen bu dersi y¼klenmeyi tercih etmedikleri anlaşılmaktadır.

Çizelge 15: Katılımcıların Orduda Sosyal Hizmet Alanının Sosyal Hizmet Eğitiminde Yer Almasına İlişkin G¼r¼řleri

Orduda Sosyal Hizmetin Sosyal Hizmet Eğitiminde Yer Almasına İlişkin G¼r¼řler	Sayı	Y¼zde
Evet, kesinlikle olmalı	30	22,9
Evet, olabilir	85	64,9
Hayır, olmamalı	8	6,1
Fikrim yok	8	6,1
Toplam	131	100,0

Katılımcıların %87,8 ile b¼y¼k çoğunluğu orduda sosyal hizmet alanının sosyal hizmet eğitiminde yer almasına ilişkin olumlu bir d¼ř¼nceye sahip olduğunu belirtmiş olup bunların %22,9'u da orduda sosyal hizmet alanının sosyal hizmet eğitiminde mutlaka yer alması gerektiğini d¼ř¼nd¼đ¼n¼ aktarmıştır. Öte yandan katılımcıların %6,1'i bu alanın sosyal hizmet eğitiminde yer almasına olumsuz baktığını belirtmiş olup %6,1'i de bu konuda bir fikre sahip olmadığını aktarmıştır.

Çizelge 16: Katılımcıların G¼rev Yaptıkları B¼l¼mlerde Orduda Sosyal Hizmete İlişkin Ders Bulunması Durumu

G¼rev Yapılan B¼l¼mde Orduda Sosyal Hizmete İlişkin Ders Bulunması Durumu	Sayı	Y¼zde
Lisans		
Evet	14	10,7
Hayır	117	89,3
Y¼ksek Lisans		
Evet	3	2,3
Hayır	128	97,7
Doktora		
Evet	1	0,8
Hayır	130	99,2

Katılımcıların 14'ü görev yaptıkları sosyal hizmet bölümlerinde lisans eğitim müfredatında orduda sosyal hizmet alanına ilişkin ders bulunduğunu belirtmiş olup 3 katılımcı yüksek lisans programında ve bir katılımcı da doktora programında var olduğunu aktarmıştır. Elde edilen veriler ile literatür bölümünde bahsedilen aktif olarak en az lisans sosyal hizmet eğitiminin bulunduğu 53 üniversiteden yalnızca 3'ünün eğitim müfredatında orduda sosyal hizmet alanına ilişkin ders bulunması bilgisi karıştırılmamalıdır. Çünkü verilerin biri üniversite bazında değerlendirme sunarken diğer veri aynı üniversitede görev yapıyor olma ihtimali olan katılımcıları değerlendiren birey bazlı bir çerçeve sunmaktadır. Burada dikkati çeken en önemli veri ise, konu ile ilgili literatür taraması sırasında elde edilememiş olan bir üniversitedeki sosyal hizmet doktora programında orduda sosyal hizmet alanına ilişkin ders bulunduğunun bir katılımcı tarafından belirtilmiş olmasıdır.

Çizelge 17: Katılımcıların Görev Yaptıkları Bölümlerde Orduda Sosyal Hizmete İlişkin Ders Ekleme Durumu

Görev Yapılan Bölümde Orduda Sosyal Hizmete İlişkin Ders Eklenmesi Durumu	Sayı	Yüzde
Lisans		
Evet	8	6,1
Hayır	109	93,9
Yüksek Lisans		
Evet	1	0,8
Hayır	127	99,2
Doktora		
Evet	2	1,5
Hayır	128	98,5

Çizelge 17'de görüldüğü üzere, görev yaptıkları sosyal hizmet bölümlerinde ilgili programlarda orduda sosyal hizmete ilişkin ders bulunmayan katılımcıların 8'i lisans programına, 1'i yüksek lisans programına ve 2'si de doktora programına orduda sosyal hizmet alanına ilişkin ders eklenmesinin düşünüldüğünü belirtmiştir.

6.1.3. Katılımcıların Ordu Kurumuna ve Orduda Sosyal Hizmet Alanına İlişkin Görüşlerine Ait Bulgular

Bu bölümde, araştırmanın katılımcılarının ordu kurumu ve orduda sosyal hizmet alanındaki uygulamalara ilişkin görüşlerine ait tanımlayıcı bulgular aktarılacaktır. Burada ele alınacak verilerin, katılımcıların orduda sosyal hizmet alanına ilişkin görüşlerinin temelini ve bu alanın sosyal hizmet disiplini ile etkileşimi konusundaki görüşlerinin yer alması açısından araştırmanın en önemli bulguları olduğu düşünülmektedir.

Çizelge 18: Katılımcıların Ordu Kurumunun Gerekliliğine İlişkin Görüşleri

Ordu Kurumunun Gerekliliğine İlişkin Görüşler	Sayı	Yüzde
Evet	115	89,1
Hayır	14	10,9
Toplam	129	100,0

Çizelge 18’de görüldüğü üzere, katılımcıların %89,1 ile büyük çoğunluğu toplumun güvenlik ihtiyacının karşılanması ve toplumsal yaşamın sürdürülebilmesi açısından ordu kurumunun bir gereklilik olduğunu düşündüğünü belirtmiş olup %10,9’unun ordu kurumunun bir gereklilik olmadığını düşündüğü anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, 2 katılımcının bu soruyu yanıtsız bıraktığı anlaşılmaktadır.

Çizelge 19: Katılımcıların Ordu Kurumunun Türkiye'nin Toplumsal Yapısına Etkisine İlişkin Görüşleri

Ordunun Toplumsal Yapıya Etkisine İlişkin Görüşler	Sayı	Yüzde
Oldukça etkili olduğunu düşünüyorum	44	33,6
Etkili olduğunu düşünüyorum	64	48,9
Etkisi olmadığını düşünüyorum	6	4,6
Önemli bir etkisi olmadığını düşünüyorum	10	7,6
Fikrim yok	8	6,1
Toplam	131	100,0

Katılımcıların %82,5 ile büyük çoğunluğunun ordu kurumunun Türkiye'nin toplumsal yapısının şekillenmesinde etkili olduğunu düşündüğü görülmekte olup

bunların %33,6'sı bu etkinin fazlasıyla var olduğunu düşündüğünü belirtmiştir. Buna ek olarak, katılımcıların %4,6'sının ordu kurumunun toplumsal yapı üzerinde etkili olmadığını düşündüğü ve %7,6'sının da önemli düzeyde bir etkisi olmadığını düşündüğü görülmektedir. Öte yandan 8 katılımcı bu konuda bir fikre sahip olmadığını belirtmiştir.

Çizelge 20: Katılımcıların Orduda Sosyal Hizmetin Temel Müdahale Alanlarına İlişkin Görüşleri

Temel Müdahale Alanlarına İlişkin Görüşler	Sayı	Yüzde
Tıbbi ve Psikiyatrik Uygulamalar		
Evet	111	84,7
Hayır	20	15,3
Askeri Cezaevlerinde Rehabilitasyon ve Psikososyal Destek Hizmetleri		
Evet	113	86,3
Hayır	18	13,7
Şehit Yakınları ve Gazilere İlişkin Hizmetler		
Evet	117	89,3
Hayır	14	10,7
Asker Aileleri ile Gerçekleştirilen Uygulamalar		
Evet	107	81,7
Hayır	24	18,3
Zorunlu Askerlik Hizmeti Nedeniyle Askeri Birliklerde Sosyal Kişisel Çalışma		
Evet	104	79,4
Hayır	27	20,6

Çizelge 20'de görüldüğü üzere, katılımcıların büyük çoğunluğu tıbbi ve psikiyatrik uygulamaları, askeri cezaevlerinde gerçekleştirilebilecek rehabilitasyon ve psikososyal destek hizmetlerini, şehit yakınları ve gazilere ilişkin hizmetleri, asker aileleri ile gerçekleştirilen uygulamaları ve zorunlu askerlik hizmetinden ötürü askeri birliklerde gerçekleştirilebilecek geneldeki uygulamaları orduda sosyal hizmet alanının temel müdahale alanları olarak görmektedir.

Bazı katılımcıların orduda sosyal hizmet alanında bu uygulamalara ek olarak çeşitli farklı uygulamaların da gerçekleştirilebileceğini düşündüğünü belirtmiş olup bunlar arasında 'terhis, istifa ya da emeklilik yolu ile gerçekleşen ordudan kopuşun ardından toplumla bütünleşme ve sivil yaşantıya uyum çalışmaları' (36 yaşında,

kadın ve unvanı araştırma görevlisi) dikkat çekmektedir. Bununla birlikte, sosyal hizmet disiplininin eğitici işlevi dolayısıyla askerliği bir meslek olarak gerçekleştiren yöneticilere/komutanlara yönelik eğitim faaliyetlerinin de bu alandaki uygulamalar arasında değerlendirilebileceği önerisi (*54 yaşında, erkek ve unvanı doktor öğretim üyesi*) önemli bir noktayı işaret etmektedir.

Çizelge 21: Katılımcıların Ordu Kurumu İçerisinde Mesleki Rol ve İşlevlerinin Etkinliğine İlişkin Görüşleri

Ordu Kurumu İçerisinde Mesleki Rol ve İşlevlerin Etkinliğine İlişkin Görüşler	Sayı	Yüzde
Evet	39	30,7
Hayır	88	69,3
Toplam	127	100,0

Katılımcıların %69,3 ile büyük çoğunluğu ordu kurumu içerisinde görev yapan sosyal hizmet uzmanlarının mesleki rol ve işlevleri etkin şekilde kullanamayacağını düşündüğünü belirtmiş olup %30,7'sinin de mesleki rol ve işlevlerin etkin şekilde kullanılabilceğini düşündüğü görülmektedir. Bununla birlikte, 4 katılımcının bu soruyu yanıtsız bıraktığı anlaşılmaktadır. Katılımcıların bu görüşlerini destekleyen ifadelerinden bazıları ise dikkat çekicidir. Örneğin, literatür ile uyumlu olarak 'askeri ortam ile sosyal hizmet değerlerinin uyumsuz nitelikte olması' (*48 yaşında, erkek ve unvanı profesör doktor*) sorunu ve 'ordudaki hiyerarşik yapının sosyal hizmetin savunuculuk ve baskı karşıtı uygulama gibi temel bazı kavramları ile taban tabana zıt olması' (*38 yaşında, kadın ve unvanı doktor öğretim üyesi*) sorunudur.

Bunlarla birlikte, katılımcıların önemli bir bölümü sosyal hizmet disiplininin ordu kurumu içerisinde yeterince bilinmiyor olduğunu belirtmiş olup alanda sosyal hizmet uzmanlarının görev ve yetkilerinin net şekilde tanımlanmamış olmasının ve alandaki istihdam olanaklarının henüz yeterince gelişmemiş olmasının bu sorunun çözümünde yol kat edilememesine yol açtığını düşündüklerini belirtmişlerdir. Ancak farklı düşünceye sahip olan bir katılımcı, 'sosyal hizmet uzmanlarının mesleki rol ve işlevlerini etkin şekilde gerçekleştirememesinde sorunun yalnızca ordu kurumunun yapısal özelliklerinden kaynaklanmadığını ve esasen sosyal hizmet uzmanlarının hiçbir alanda etkin olmadığını' (*38 yaşında, erkek ve unvanı araştırma görevlisi*

doktor) savunmaktadır. Bu görüşler tartışma bölümünde detaylı olarak ele alınacaktır.

Çizelge 22: Katılımcıların Ordu Kurumu İçerisinde Mesleki Uygulamada Etik Sorunlarla Karşılaşma Durumuna İlişkin Görüşleri

Ordu Kurumu İçerisinde Etik Sorunla Karşılaşma Durumuna İlişkin Görüşler	Sayı	Yüzde
Evet	92	73,0
Hayır	34	27,0
Toplam	126	100,0

Katılımcıların %73 ile büyük çoğunluğu ordu kurumu içerisinde görev yapan sosyal hizmet uzmanlarının uygulamada etik sorunlar ile karşılaşacağını düşündüğünü belirtmiş olup 5 katılımcının bu soruyu yanıtızsız bıraktığı anlaşılmaktadır. Elde edilen veriler ışığında, katılımcıların birçoğu orduda sosyal hizmet uygulamalarında karşılaşılabilecek en temel etik sorunun ordu kurumunun hiyerarşik yapısından kaynaklı olarak gizlilik konusunda yaşanacağını düşündüğünü belirtmiştir.

Bununla birlikte, katılımcılar arasında ordu kurumunu şiddet üreticisi olarak ve yalnızca savaş ya da çatışma kavramları ile değerlendirerek ‘ordu kurumunun kendisi tamamı ile sosyal hizmet etiğine aykırıdır’ (30 yaşında, kadın ve unvanı araştırma görevlisi) şeklinde değerlendiren görüşler de bulunmaktadır. Literatür bölümünde ele alındığı üzere, ordu kurumu ile sosyal hizmet disiplini birbirinden oldukça farklı ve hatta birbirleri ile çelişen bazı özelliklere sahip olsalar da toplumun hâlihazırda ordu kurumundan doğrudan ya da dolaylı olarak etkilenen bireylerden oluştuğu kabul edilmektedir. Sosyal hizmet uygulamalarının özellikle ordu kurumundan doğrudan etkilenen bireylere yönelik etkili yardım sağlama çabası ile bu etik sorunlara çeşitli çözümler geliştirerek ordu kurumu içerisinde yer alması gerektiği literatürde kabul gören bir düşüncedir.

Çizelge 23: Katılımcıların Askeri Kültür, Değerler ve İç Dinamikler Hakkında Bilgi Sahibi Olma Gerekliliğine İlişkin Görüşleri

Askeri Kültür, Değerler ve İç Dinamikler Hakkında Bilgi Sahibi Olma Gerekliliğine İlişkin Görüşler	Sayı	Yüzde
Oldukça önemli olduğunu düşünüyorum	85	66,9
Kısmen önemli olduğunu düşünüyorum	36	28,3
Önemli olmadığını düşünüyorum	2	1,6
Fikrim yok	4	3,1
Toplam	127	100,0

Katılımcıların %95,2 ile büyük çoğunluğu ordu kurumu içerisinde görev yapan sosyal hizmet uzmanlarının askeri kültür, değerler ve kurumun iç dinamikleri hakkında bilgi sahibi olmasının önemli olduğunu düşündüğünü belirtmiş olup bunların %66,9'u bu bilgi temelini önem derecesinin yüksek olduğunu ifade etmiştir. Bununla birlikte, katılımcıların %1,6'sı bu bilgilerin önemli olmadığını düşündüğünü belirtmiş olup 4 katılımcının bu konuda bir fikri olmadığını belirttiği ve 4 katılımcının da bu soruyu yanıtsız bıraktığı görülmektedir.

Çizelge 24: Katılımcıların Orduda Sosyal Hizmet Alanına İlişkin Bilgi Düzeyleri

Orduda Sosyal Hizmet Alanına İlişkin Bilgi Düzeyi Durumu	Sayı	Yüzde
Yeterli bilgim yok	61	47,7
Az düzeyde bilgim var	54	42,2
Kapsamlı bilgim var	8	6,3
İleri düzeyde bilgim var	5	3,9
Toplam	128	100,0

Katılımcıların %47,7 ile önemli bir bölümü orduda sosyal hizmet alanına ilişkin bilgi düzeyinin yetersiz olduğunu belirtmiş olup %42,2'sinin az düzeyde bilgisi olduğunu düşündüğü, %6,3'ünün kapsamlı bilgisi olduğunu düşündüğü ve %3,9'unun ileri düzeyde bilgisi olduğunu düşündüğü görülmektedir. Elde edilen veriler ışığında, sosyal hizmet eğitiminde orduda sosyal hizmet alanına ilişkin var olan boşluğun sosyal hizmet uzmanları kadar sosyal hizmet akademisyenlerini de etkilediği düşünülmektedir.

Çizelge 25: Katılımcıların Orduda Sosyal Hizmet Alanında Çalışma Durumu

Orduda Sosyal Hizmet Alanında Bilimsel Çalışma Durumu	Sayı	Yüzde
Daha Önce Çalışmayı Düşünme		
Evet	28	22,2
Hayır	98	77,8
Daha Önce Çalışmış Olma		
Evet	10	7,8
Hayır	119	92,2
İleride Çalışmayı Düşünme		
Evet	47	36,4
Hayır	82	63,6

Çizelge 25'te görüldüğü üzere, katılımcıların %92,2 ile büyük çoğunluğu daha önce orduda sosyal hizmet alanında bilimsel çalışma yapmadığını belirtmiş olup %22,2'sinin daha önce çalışma yapmayı düşündüğü ve %36,4 ile önemli bir bölümünün ileride çalışma yapmayı düşünebileceği anlaşılmaktadır. Bu veriler ışığında, bu araştırma ile sosyal hizmet akademisyenlerinin orduda sosyal hizmet alanına ilişkin farkındalık kazanmasına katkı sunulduğu düşünülmekte olup araştırmanın orduda sosyal hizmet alanının gelişimi için harekete geçirici bir işlev ortaya koyduğu savunulabilir.

Çizelge 26: Katılımcıların Orduda Sosyal Hizmeti Önemli Bir Alan Olarak Görme Durumu

Orduda Sosyal Hizmetin Önemine İlişkin Görüşler	Sayı	Yüzde
Evet	95	93,1
Hayır	7	6,9
Toplam	102	100,0

Katılımcıların %93,1 ile büyük çoğunluğu orduda sosyal hizmet alanını sosyal hizmet disiplini açısından önemli bir alan olarak gördüğünü belirtmiş olup 29 katılımcının bu soruyu yanıtızsız bıraktığı anlaşılmaktadır. Olumsuz görüşlere sahip olan ve görüşlerini paylaşmayan katılımcılar azımsanamayacak düzeyde olsa da sosyal hizmet akademisyenlerinin büyük bölümünün orduda sosyal hizmet alanını önemli olarak görmesinin değerli bir veri olduğu ve bunun, alanın gelişimi açısından

ümit verici olduğu düşünülmektedir. Bazı katılımcıların orduda sosyal hizmet alanını önemsiz olarak değerlendirmesinin temelinde, bu alanın 'sosyal hizmetin diğer alanlarına göre nispeten daha az etkili ve dolayısıyla daha az önemli olduğu' (28 yaşında, erkek ve unvanı araştırma görevlisi) düşüncesi ve 'toplumun ihtiyaç duyduğu sosyal hizmet uygulamaları arasında diğer alanlara göre daha önemsiz olduğu' (30 yaşında, kadın ve unvanı araştırma görevlisi) düşüncesinin yer aldığı anlaşılmaktadır. Ancak bu görüşlerin sosyal hizmet disiplininin biriciklik düşüncesi ile çeliştiği düşünülmektedir. Çünkü her birey, bir hak olarak sosyal hizmet uygulamalarından faydalanabileceği gibi sosyal hizmet uzmanlarının da her bireyi kendi yaşam koşulları içerisinde değerlendirerek gerekli mesleki müdahaleleri etkili şekilde sunması gerektiği kabul edilmektedir. Yaşamı tehdit edici acil durumların varlığı haricinde sosyal hizmet uzmanlarının bir birey ya da grubun sorunlarını diğer birey ya da gruplardan daha az önemli görmesinin sosyal hizmet etik, ilke ve değerleri ile uyuşmayacağı savunulabilir.

7. TARTIŞMA

Araştırmanın çalışma grubunu Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi'nin verilerine göre aktif olarak lisans eğitimi veren 53 üniversitedeki sosyal hizmet bölümlerinde görev yapan akademisyenler oluşturmaktadır. Söz konusu veriler esas alınarak araştırma evreni 355 kişi olarak belirlenmiş olup araştırmaya katılmayı kabul eden 131 kişi ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede, elde edilen bulgular araştırma evreninin önemli bölümünü temsil etmekle birlikte sosyal hizmet akademisyenlerinin özellikleri hakkında etkileyici bilgiler sunmaktadır.

Çizelge 2'de görüldüğü üzere, katılımcıların cinsiyetlerine göre dağılımları yakın düzeyde olup bu durumda katılımcıların yaklaşık yarısının ordu kurumundan doğrudan etkilendiği, diğer yarısının da çeşitli rollerle (asker annesi, asker babası vb.) dolaylı olarak etkilendiği düşünülmektedir. Erkek katılımcıların doğrudan etkilendiği ordu kurumu ile ilişkilerinin niteliğine ve bu yaşam süreçleri hakkındaki tanımlamalarına ilişkin bulgular önemli olarak değerlendirilmektedir. Buna göre, ordu kurumu içerisinde farklı şekillerde ve sürelerde olsa da aktif olarak yer almış 36 katılımcının %41,7'si olumlu ifadelerle, %41,7'si olumsuz ifadelerle, %8,3'ü hem olumlu hem de olumsuz ifadelerle ve %8,3'ü de ne olumlu ne de olumsuz ifadelerle tanımlamalarda bulunmuştur. Her bireyin kendi yaşantısı içindeki öznel deneyimler ile değerlendirme yaptığı göz önüne alındığında elde edilen bulguların birbirinden oldukça farklı olması anlaşılabilir. Üstelik bazı yorumlarda kültürel kabullerin de etkili olduğu görülmektedir.

Örneğin, askerlik sürecini olumlu olarak tanımlayan bazı katılımcıların askerlik hizmetini 'önemli bir vatan görevi' (54 yaşında, erkek ve unvanı doktor öğretim üyesi) ya da 'güzel bir vatani görev' (51 yaşında, erkek ve unvanı profesör doktor) olarak olumlu koşulsuz kabul ile süreci içselleştirme eğiliminde olduğu görülmekte iken bazı katılımcılar 'hastane ortamında mesleki çalışmalar gerçekleştirmeye uygun bir ortam' (46 yaşında, erkek ve unvanı doktor öğretim üyesi) ve 'sosyal yapı ve kültürel düzey açısından gerçek Türkiye orada görülebiliyor' (yaşı belirtilmemiş, erkek ve unvanı doktor öğretim üyesi) gibi bu süreci mesleki fayda olarak değerlendirme eğiliminde olduğu ya da 'irade sağlamlama süreci' (25 yaşında, erkek

ve unvanı araştırma görevlisi) ve ‘erkeklerin olgunlaşması için verimli bir dönem’ (54 yaşında, erkek ve unvanı doktor öğretim üyesi) olarak bireylere disiplin katan ve onları yaşama hazırlayan bir dönem olarak tanımlamaktadır. Bununla birlikte, süreci hem olumlu hem olumsuz ifadelerle değerlendiren bazı katılımcılar askerlik süreçlerini ‘resmi kayıtlara göre oldukça iyi kurgulanmış ancak uygulamada verimsiz geçen bir zaman’ (53 yaşında, erkek ve unvanı doçent doktor) ve ‘zorunlu askerlik hizmeti; sivil yaşama hasret kalınan, bitmesi için gün sayılan, bitirilmesinin ardından ise erkeğe gurur veren ve erkeğin yaşantısındaki kırılmayı sağlayan vatan borcunun ödenmesi süreci’ (30 yaşında, erkek ve unvanı araştırma görevlisi) olarak tanımlamıştır.

Öte yandan, askerlik sürecini olumsuz olarak tanımlayan katılımcıların kendi askerlik süreçlerini tanımlarken stresli, kaygılı, zor, zahmetli, sıkıcı ve gereksiz gibi kavramları kullandıkları görülmektedir. Askerlik sürecini olumsuz ifadelerle tanımlayan bir katılımcının yanıtı ise oldukça dikkat çekicidir: ‘hiç nöbet tutmadım ya da ağır spor faaliyetlerinde yer almadım ancak yaş olarak küçük ancak rütbe olarak büyük askerler tarafından küçümsenmek ve aşağılanmak beni psikolojik açıdan oldukça zorlamıştı, kişilik olarak emir komuta zincirinde yer almaya uygun olmadığım için çok zor bir 6 ay yaşamıştım’ (35 yaşında, erkek ve unvanı araştırma görevlisi).

Katılımcıların farklı ifadelerinden görüldüğü üzere, her birey kendi askerlik sürecindeki deneyimlerinin yanında kişisel kabulleri üzerinden de ordu kurumuna ilişkin görüşünü ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, katılımcıların orduda sosyal hizmet alanına ilişkin görüşleri onların sosyo-demografik özellikleri, kişisel ve sosyal yaşantılarından bağımsız olarak düşünülmemelidir. Bu çerçevede, araştırmada elde edilen tüm verilerin katılımcıların orduda sosyal hizmet alanına ilişkin düşünceleri ile etkileşim içerisinde olduğu düşünülmektedir.

Sosyal hizmet eğitiminin en az lisans düzeyinde aktif olarak yürütüldüğü üniversitelerin %68’ine ulaşılan bu araştırmada, katılımcıların %20,6’sının vakıf üniversitelerinde %79,4’ünün devlet üniversitelerinde görev yaptığı öğrenilmiştir. Bununla birlikte, katılımcıların görev süreleri ortalamalarının $8,57 \pm 8,94$ olduğu görülmektedir. Bu veri, aynı zamanda katılımcıların uzunca bir süre daha sosyal

hizmet eğitiminin içerisinde yer alacağını da ortaya koymaktadır. Bu çerçevede, bu araştırmanın katılımcılarda orduda sosyal hizmet alanına ilişkin bir farkındalık kazandırma ya da farkındalıklarını artırma ve harekete geçirme işlevi açısından önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Katılımcıların görev sürelerine ilişkin yapılan değerlendirmenin yansımaları Çizelge 10'daki akademik unvan dağılımında somutlaşmaktadır. Buna göre, katılımcıların yaklaşık yarısı henüz akademik kariyerin ilk basamağı olan Araştırma Görevlisi (Arş. Gör.) unvanına sahiptir. Öte yandan her unvandan sosyal hizmet akademisyenine ulaşılmış olduğu görülmekle birlikte bu verinin araştırmanın önemini artırdığı düşünülmektedir.

Çizelge 12'de ise sosyal hizmet akademisyenlerinin kendi lisans ve lisansüstü eğitim süreçlerinin sosyal hizmet anabilim dalı ile olan ilişkisi aktarılmaktadır. Buna göre, katılımcıların %67,2 ile büyük çoğunluğu lisans eğitimini sosyal hizmet bölümünde tamamlamıştır ancak bu oranın lisansüstü eğitim süreçlerinde azaldığı görülmektedir. Bu durum, sosyal hizmet eğitiminin 2006 yılı sonrası yaşadığı 'kontrolsüz büyüme' (Alptekin, Topuz, ve Zengin, 2017) ile açıklanabilir. Bu konuda farklı görüşler bulunmakla birlikte, sosyal hizmet eğitiminin yaygınlaşması sürecinde yeterli sayıda doktor unvanlı sosyal hizmet uzmanının bulunmamasının etkili olduğu ifade edilmektedir. Bu dönemde, sosyal hizmet disiplini ile sıkı etkileşim içerisinde bulunan farklı disiplinlerden akademisyenlerin sosyal hizmet bölümlerinde görev yapmaya başladığı ve halen bu görevlerini sürdürdükleri anlaşılmaktadır. Lisans eğitimlerini sosyal hizmet anabilim dalında tamamlayan katılımcıların sayısının yüksek olmasının ve katılımcıların neredeyse yarısının araştırma görevlisi unvanına sahip olmasının, 2010-2014 yılları arasında yürütülen (Yükseköğretim Kurumu, 2012) Öğretim Üyesi Yetiştirme Programı (ÖYP)'nin katkısıyla ortaya çıktığı düşünülmektedir. Bu çerçevede, gerek sosyal hizmet bölümlerinin yaygınlaşması gerekse hâlihazırda ÖYP gibi programlarla sosyal hizmet akademisyenlerinin eğitim süreçlerini sosyal hizmet anabilim dalında gerçekleştirmesine yönelik çabalarla ilerleyen süreçte sosyal hizmet akademisyenlerinin lisansüstü eğitim bilgilerinde de pozitif bir gelişme gözleneceği düşünülmektedir.

Çizelge 13 ve Çizelge 14'te katılımcıların kendi eğitim süreçlerinde orduda sosyal hizmete ilişkin ders bulunması durumu ile bu dersleri yüklenme durumları yer

almaktadır. Buna göre, katılımcıların 15’i lisans eğitimleri sırasında 4’ü de yüksek lisans eğitimleri sırasında orduda sosyal hizmete ilişkin ders bulunduğunu belirtmiş olsa da yalnızca 6’sının lisans dönemlerinde ilgili dersi yükledikleri, yüksek lisans düzeyinde ise katılımcıların hiçbirinin ilgili dersi yüklenmeyi tercih etmedikleri anlaşılmaktadır. Bu durum, bireylerin tercihlerine bağlı olsa da bu tercihleri etkileyen çeşitli faktörler olduğu düşünülmektedir. Bu faktörler arasında ise, sosyal hizmet disiplininin uygulama alanları arasında ‘önceliklendirme’ yapma düşüncesi, sosyal hizmet uzmanlarına ilişkin istihdam politikaları ya da kişisel ve mesleki ilgi alanı gibi oldukça farklı dinamikler bulunmaktadır.

Katılımcıların büyük çoğunluğunun orduda sosyal hizmet alanının sosyal hizmet eğitiminde yer almasına ilişkin olumlu bir düşünceye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu düşünceye sahip olan katılımcıların önemli bir bölümü, sosyal hizmet eğitiminde orduda sosyal hizmet alanına mutlak surette yer verilmesi gerektiğini düşünmektedir. Bununla birlikte, bazı katılımcıların ordu kurumu ile sosyal hizmet disiplini arasında kavramsal çatışma olduğunu düşünmeleri nedeniyle sosyal hizmet eğitiminde orduda sosyal hizmet alanının yer almaması gerektiğini düşündüğü görülmektedir. Örneğin, bir katılımcı düşüncesini ‘insanların askerlere ihtiyaç duymadığı, barış temelinde kurulmuş bir dünyanın en temel hak olduğunu düşünüyorum’ (30 yaşında, kadın ve unvanı araştırma görevlisi) şeklinde ifade etmiş ve orduda sosyal hizmet alanını tamamıyla reddetmiştir.

Katılımcıların sosyal hizmet eğitiminde orduda sosyal hizmet alanının yer almasına ilişkin görüşleri olumlu olsa da bu düşüncelerin henüz mevcut sosyal hizmet eğitiminde karşılığı olmadığı Çizelge 16’da görülmektedir. Literatür bölümünde ele alındığı üzere, sosyal hizmet eğitiminin mevcut halinde orduda sosyal hizmet alanına ilişkin dersler ile karşılaşılması oldukça sınırlı bir durumdur. Yalnızca 14 katılımcı görev yaptığı bölümde orduda sosyal hizmet alanına ilişkin lisans dersinin var olduğunu belirtmiş olup lisansüstü eğitim programlarında da bu sayının giderek azaldığı görülmektedir. Bununla birlikte, bu sayıların bireyleri temsil ettiği ve dolayısıyla bu verinin kaç sosyal hizmet bölümünde orduda sosyal hizmet alanına ilişkin dersin bulunduğu konusunda net bir çıkarım yapma olanağı sağlamadığı unutulmamalıdır. Öte yandan, literatür bölümünde 53 üniversiteden sadece 3’ünün

lisans eğitim müfredatında ve bunlardan 1'inin yüksek lisans eğitim müfredatında orduda sosyal hizmet dersinin yer aldığı ele alınmış olsa da aynı üniversitelerde görev yapan katılımcıların aynı soruya birbirlerinden farklı cevaplar verdiği gözlenmiştir. Bu durum, bu verinin güvenilirliği açısından sakınca oluşturmakla birlikte aynı bölümde görev yapmakta olan akademisyenler arasındaki iletişim sorunlarını ve bir ölçüde de ders verilen eğitim müfredatına ilişkin ilgisizliği ortaya koymaktadır. Son olarak, Çizelge 16'da bir katılımcının görev yaptığı bölümün doktora programında orduda sosyal hizmet alanına ilişkin ders bulunduğunu belirttiği görülmüş olup 2018-2019 Eğitim Öğretim Yılı itibariyle aktif olarak sosyal hizmet doktora programının bulunduğu üniversitelerin eğitim müfredatları incelenmiş ve bu bilginin gerçeği yansıtmadığı anlaşılmıştır.

Bu araştırmanın mevcut görüş ve düşünceleri ortaya koymanın yanında harekete geçirici bir işleve sahip olduğu da düşünülmektedir. Bu düşüncenin somutlaştığı bir örnek olarak ise Çizelge 17'de yer alan orduda sosyal hizmet alanına ilişkin derslerin müfredata eklenmesi düşüncesi gösterilebilir. Görev yaptıkları bölümlerin eğitim müfredatlarında orduda sosyal hizmet alanına ilişkin ders bulunmayan katılımcıların bazıları bu alana ilişkin derslerin eklenmesinin düşünüldüğünü belirtmiştir. Sayıları az da olsa 8 katılımcının lisans eğitim müfredatı, 1 katılımcının yüksek lisans eğitim müfredatı ve 2 katılımcının da doktora eğitim müfredatı için ilgili derslerin eklenmesinin düşünüldüğünü belirtmesi, bugüne kadar oldukça kısıtlı ele alınmış olan bir alan için oldukça önemli bir kazanım olarak değerlendirilmektedir.

Sosyal hizmet akademisyenlerinin orduda sosyal hizmet alanına ilişkin düşüncelerini belirleyen en önemli değişkenlerden birisinin bireysel olarak ordu kurumuna yönelik algıları ve bu algılar aracılığıyla oluşan düşünceleri olduğu düşünülmektedir. Bu çerçevede, Çizelge 18'de görüldüğü üzere katılımcıların %89,1 ile büyük çoğunluğunun, toplumun güvenlik ihtiyacının karşılanması ve toplumsal yaşamın sürdürülebilmesi açısından ordu kurumunun toplumlar için bir gereklilik olduğunu düşündüğü görülmektedir. Ancak bu konuda büyük bir görüş birliği olduğu görülse de katılımcıların ne sebeple bu düşünceye sahip olduğu ya da bu görüşe sahip olmayan katılımcıların ne düşündüğünün ve neden bu düşünceye sahip olduğunun

irdelenmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu çerçevede, katılımcıların askerlik olgusu ve ordu kurumuna ilişkin ifadelerinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Sosyal hizmet akademisyenlerinin askerlik olgusu ve ordu kurumuna ilişkin ifadelerinin ise oldukça çeşitli ve kapsamlı olduğunu söylemek mümkündür. Bu durumun ortaya çıkmasında ise her bireyin kendi yaşantısı içerisinde askerlik olgusu ve ordu kurumundan nasıl etkilendiği ile ya da sahip olduğu dünya görüşü, politik görüş gibi değişkenlerin etkili olduğu düşünülmektedir. Örneğin, katılımcıların büyük çoğunluğu çeşitli sebeplerle zorunlu askerlik sisteminin olmaması gerektiğini düşündüğünü belirtirken hemen hemen hepsi ordu kurumunun gerekli olduğunu ancak profesyonel askerlerden oluşan orduya sahip olunması gerektiğini düşündüğü anlaşılmaktadır. Ordu kurumunun gerekliliğine ilişkin düşünceler büyük ölçüde insanın güvenlik ihtiyacına bağlı olarak ülke savunması ekseninde değerlendirilmiş ve kabul edilmiş olsa da zorunlu askerlik hizmetine karşı görüşler farklı bazı düşüncelerle ifade edilmektedir. Örneğin, bir katılımcı ‘bir akademisyenin 6 ay yazıcı, postacı vb. işlerde çalışmasının ülkeye bir yararı olmadığını düşünüyorum, 6 ay askerlik hizmeti yerine sosyal hizmet kuruluşlarında bir sene çalışmayı ülkeye daha yararlı bir hizmet olarak değerlendiriyorum’ (35 yaşında, erkek ve unvanı araştırma görevlisi) ifadeleri ile zorunlu askerlik hizmetini nitelikli iş gücü açısından kişisel olarak zaman kaybı, toplumsal olarak kaynakların verimsiz kullanımı olarak değerlendirmektedir.

Bununla birlikte, bazı katılımcılar zorunlu askerlik hizmeti ile her erkeğin vatandaşlık görevini yerine getirmesi gerektiğini belirtirken ayrıca bu görevin kutsal bir görev olduğunu da ekleyen bazı ifadeler rastlanmaktadır. Caydırıcılık ilkesine atıfta bulunarak yapılan bir yorum ise dikkat çekmektedir: ‘ordu; ülkenin güvenliğini ve huzur içinde devamlılığını sağlamak, dış ülkelere karşı gerekli önlemleri almak ve sınır güvenliğini sağlamak için önemlidir’ ve ‘her ülkenin kendi güvenliğini sağlaması için ordusunun bulunması gerekir, her ne kadar sosyal hizmet bir barış mesleği olsa da koruyucu ve önleyici kapsamda ordu önemli bir yer tutmaktadır’ (27 yaşında, kadın ve unvanı araştırma görevlisi). Bu görüş, literatür bölümünde de ele alınan ordu kurumunun var olma amaçlarından birini işaret etmektedir.

Öte yandan bazı katılımcıların ordu kurumunu çeşitli açılardan eleştirdiği görülmektedir. Örneğin bir katılımcı, askerlik süreçlerine ilişkin çok fazla fiziksel şiddet anlatısına tanık olduğunu ifade ederken askerlik olgusunun toplumsal olarak erkeklik mitini de beslediğini düşündüğünü aktarmaktadır (*28 yaşında, kadın ve unvanı araştırma görevlisi*). Başka bir katılımcı ise ‘çürüğe çıkma gibi ifadelerin değiştirilmesi, alternatif askerlik uygulamalarının yapılması ve damgalama ile mücadele edilmesi gerekiyor’ (*26 yaşında, kadın ve unvanı araştırma görevlisi*) ifadeleri ile askerlik konusunda bireye yönelik toplumsal baskıyı aktarmaktadır. Bunlarla birlikte, katılımcıların önemli bir kısmının ordu kurumunu birebir savaş ile eşleştirdiği görülmekte ve hümanist düşüncelerle gelişmiş olan sosyal hizmet disiplininin değerlerini benimsemiş bireyler olarak anti-militarist bir dünya görüşüne sahip oldukları anlaşılmaktadır. Ancak literatür bölümünde sıkça ele alındığı üzere, orduda sosyal hizmet alanı savaşı ya da saldırganlığı desteklemek amacıyla değil yalnızca bu durumdan etkilenen insanlara daha etkili bir yardım sağlama çabasından doğmuştur. Ordu kurumuna ihtiyacın kalmadığı, barış içinde yaşayan bir dünyaya erişmek kuşkusuz tüm insanlığın ortak hayali olsa da mevcut durum içerisinde bu kurumun içerisinde bulunarak olumsuz etkilenen bireylerle uygulamalar yürütmek aynı zamanda sosyal hizmet disiplininin sorumluluklarından biridir.

Son olarak, bir katılımcının ‘askerliğini fiili olarak icra etmemiş bir bireyin diğerleri ile empati kurması oldukça zordur’ (*46 yaşında, erkek ve unvanı öğretim görevlisi doktor*) ifadesi dikkat çekmektedir. Bu görüşün empatik beceri ile ilgili önemli eksikliklere sahip olduğu düşünülmeyle birlikte toplumsal cinsiyet açısından da sakıncalı olduğu söylenebilir. Üstelik 15 Temmuz 2016 tarihi öncesinde ordu kurumu içerisinde görev yapan sosyal hizmet uzmanlarının çoğunluğunun kadın olduğu dikkat çekicidir. Empatik beceri ise, literatürde kalıtımsal yeteneklere bağlı olarak ya da eğitimle edinilebilen bir beceri olarak değerlendirilmekte iken (Tuncay ve İl, 2009) aynı yaşantıya sahip olmanın yalnızca empatinin gelişmesinde kolaylaştırıcı bir etki yaratabileceği söylenebilir ancak olmaması durumunda da empatinin gelişmesinin sosyal hizmet uzmanının becerisine bağlı olarak kolaylıkla sağlanabileceği düşünülmektedir.

Buna ek olarak, bir katılımcının ‘İstanbul’daki iş adamının çocuğu ile Şırnaklı bir çobanın aynı koğuştaki ranzada altlı üstlü yatmalarına, aynı botu, aynı üniformayı giymelerine ve aynı yemeği yemelerine olanak sağlayan yetişkin erkeğin yaşamındaki son formal eğitim kurumu’ (30 yaşında, erkek ve unvanı öğretim görevlisi) ifadesi son derece önemlidir. Bu yorum pekçok açıdan ele alınabilir. Örneğin, literatür bölümünde ordu kurumu için kullanılan toplumun küçük bir örneği tanımlamasını ortaya koyacak iyi bir somutlaştırmadır. Bununla birlikte, yukarıda bahsedilen empatik beceri kavramını farklı bir açıdan ele alarak ordu kurumunun doğasından kaynaklanan bir avantajı işaret etmektedir. Şöyle ki, zorunlu askerlik hizmeti aynı toplumun birer parçası olan ancak belki de normal yaşantıları içerisinde hiçbir zaman birbirleri hakkında bilgi sahibi dahi olmayacak bireylerin aynı ortamda bulunmalarını ve dolayısıyla birbirleri hakkında bilgi sahibi olmalarını, birbirlerini anlamalarını sağlaması açısından önemsenmektedir. Gelişen bu anlayış çerçevesinde, ordu kurumunun toplumsal dayanışmanın gelişmesine katkı sağlayıcı bir işlev ortaya koyabileceği düşünülmektedir.

Çizelge 19’da görüldüğü üzere, katılımcıların %82,5 ile büyük çoğunluğu ordu kurumunun Türkiye’nin toplumsal yapısının şekillenmesinde etkili olduğunu düşünmektedir. Literatür bölümünde de ele alındığı üzere, ordu kurumunun toplumsal yapıyı şekillendirdiği düşüncesindeki temel sav, bireylerin ordu kurumundan doğrudan ya da dolaylı olarak etkilenmesidir. Özellikle Türkiye gibi zorunlu askerlik hizmetinin halen devam ettiği ülkelerde ordu kurumunun toplumsal yapıya etkileri tartışılmaz derecede büyük olarak değerlendirilmektedir. Çünkü, birey isteyerek ya da istemeyerek ancak yasalarla ortaya konmuş bir zorunluluktan ötürü yaşamının bir döneminde ordu kurumu içerisinde aktif olarak yer almaktadır. Bu durum, bireyin normal yaşantısı içerisinde bir farklılık yaratması açısından aynı zamanda bir kriz durumu olarak da nitelendirilebilir. Öte yandan bu durumun yalnızca ordu kurumuna katılan bireyde değil, onun sosyal çevresinde de bir boşluk yarattığı ve dolaylı olarak onları da etkilediği gözden kaçırılmamalıdır.

Çizelge 20’de katılımcıların hangi uygulamaları orduda sosyal hizmet alanı ile ilişkilendirdiği görülmektedir. Buna göre, katılımcıların büyük çoğunluğu bahsedilen uygulamaların orduda sosyal hizmet alanının temel müdahale alanları olduğunu ifade

etmiş olsa da bazı katılımcıların daha önce ele alınan çeşitli sebeplerle orduda sosyal hizmet alanını reddettiği anlaşılmaktadır. Bazı katılımcıların burada yer alan uygulama alanları haricinde bazı önerilerde bulunduğu görülmekte olup bunlar arasında ‘terhis, istifa ya da emeklilik yolu ile gerçekleşen ordudan kopuşun ardından toplumla bütünleşme ve sivil yaşantıya uyum çalışmaları’ (36 yaşında, kadın ve unvanı araştırma görevlisi) ve askerliği bir meslek olarak gerçekleştiren yöneticilere yönelik eğitim faaliyetleri (54 yaşında, erkek ve unvanı doktor öğretim üyesi) yer almaktadır. Özellikle yönetici kadrolara yönelik eğitim faaliyetleri dikkat çekicidir. Nitekim geçmiş yıllarda bazı sosyal hizmet bölümü akademisyenlerinin yönetici kadroların yetiştiği Kara Harp Okulu’nda dersler verdikleri bilinmektedir. Ancak söz konusu eğitim faaliyetlerinin bununla sınırlı kalmaması gerektiği de vurgulanmalıdır.

Literatür bölümünde ele alındığı üzere, askerlik mesleği ve ordu kurumu ile sosyal hizmet disiplini arasında temel bazı farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklar ise ordu içerisinde görev yapan sosyal hizmet uzmanlarının mesleki rol ve işlevlerini etkili şekilde kullanıp kullanamamasına ve uygulamaları sırasında etik sorunlarla karşılaşmasına neden olmaktadır. Nitekim Çizelge 21 ve Çizelge 22’de görüldüğü üzere, katılımcıların çoğunluğu sosyal hizmet uzmanlarının uygulamaları sırasında mesleki rol ve işlevlerini etkin şekilde kullanamadıklarını ve kullanamayacaklarını, aynı zamanda bu uygulamaları sırasında etik sorunlarla karşılaştıklarını ve karşılaşacaklarını düşündüklerini belirtmiştir. Sosyal hizmet akademisyenlerinin bu görüşlerinin kaynağı ve bu sorunların giderilmesine yönelik düşünceleri ayrı ayrı ele alınacaktır.

Katılımcıların %69,3’ünün ordu kurumu içerisinde görev yapan sosyal hizmet uzmanlarının mesleki rol ve işlevlerini etkin şekilde kullanmadığını ya da kullanamayacağını düşündüğü anlaşılmaktadır. Bu görüşlere neden olan bazı ifadeler ise dikkat çekicidir: ‘askeri ortam ile sosyal hizmet değerlerinin uyuşmaması’ (48 yaşında, erkek ve unvanı profesör doktor), ‘ordudaki hiyerarşik yapının sosyal hizmetin savunuculuk ve baskı karşıtı uygulama gibi temel bazı kavramları ile taban tabana zıt olması’ (38 yaşında, kadın ve unvanı doktor öğretim üyesi), ‘sosyal hizmet uzmanlarının orduda sosyal hizmet alanında gerekli donanımına sahip olmaması ve bu alana dair modellerin henüz geliştirilmemiş olması’ (46 yaşında, erkek ve unvanı

öğretim görevlisi doktor), ‘sosyal hizmet disiplininin ordu kurumu içerisinde yeterince tanınmaması ve gerekliliğine inanılmaması’ (43 yaşında, kadın ve unvanı *doktor öğretim üyesi*), ‘ordu kurumu içerisinde etkin ol(a)mama nedenlerimiz psikolojik bağlamların zorunlu askerlik hizmetinden kaçma bahanesi olarak görülmesi, hegamonik erkeklik, erkeklik miti gibi unsurlardır’ (38 yaşında, erkek ve unvanı *araştırma görevlisi doktor*), ‘ordu kurumunun militarizmi savunduğu düşüncesi ile sosyal hizmetin değerlerine ters düşeceği ikilemi ve bu düşünce ile lisans eğitimi süresince orduda sosyal hizmet alanında derslerin olmaması’ (27 yaşında, kadın ve unvanı *araştırma görevlisi*) ve ‘alanda yeterince sosyal hizmet uzmanının istihdam edilmemiş olması, yeterince bilimsel çalışma yapılmamış olması ve orduda sosyal hizmet ile ilgili yeterli eğitim olanağının sağlanmaması’ (28 yaşında, kadın ve unvanı *araştırma görevlisi*). Son iki ifadede yer alan sosyal hizmet eğitiminde orduda sosyal hizmet alanının olmamasına ilişkin eksikliğin hissedilmesi ve bunun açıkça dile getirilmesi önemli bir gelişme fırsatı olarak görülmektedir.

Görüldüğü üzere, orduda sosyal alanındaki uygulamalara ilişkin son derece önemli ve acilen ele alınması gereken bazı temel problemler vardır. Bu problemlerin çözümlenmesi içinse özellikle sosyal hizmet alanındaki bilimsel otoritelerin, yani sosyal hizmet akademisyenlerinin, harekete geçmesi gerekmektedir. Katılımcıların, orduda sosyal hizmet alanında sosyal hizmet uzmanlarının mesleki rol ve işlevlerini etkin şekilde kullanmasını engelleyen etkenlere yönelik çözüm önerileri ise sosyal hizmet uzmanları için ordu kurumu içerisinde istihdam sağlanması ve sosyal hizmet mesleğinin tanınmasının sağlanması etrafında şekillenmektedir. Bazı katılımcılar sosyal hizmetin Türkiye’de bir meslek olarak kabul görmediğini ve sosyal hizmetin gönüllü olarak herkesin yapabileceği bir iş olarak görüldüğünü belirtirken bazıları ise ordu kurumunca sosyal hizmet mesleğinin az bilinir olduğunu ifade etmektedir. Birçok katılımcı, bu sorunun giderilmesi için sosyal hizmet mesleğinin ordu kurumu tarafından mevzuatlarda tanımlanmasının ve sosyal hizmet uzmanlarının mesleki görev ve sorumluluklarının belirlenmesinin bu alanda gelişmenin ilk adımı olduğunu düşündüğünü aktarmaktadır. Bu gelişmenin sağlanması için de orduda sosyal hizmet alanında gerçekleşen bilimsel çalışmaların önemi gözden kaçırılmamalıdır. Bazı katılımcılar ise bu sorunun giderilmesinin ordu kurumu içerisinde hiyerarşik yapı ve güç ilişkileri bağlamında mümkün olmadığını düşündüğünü belirtmektedir ve bu

konudaki en önemli ifade ‘Türkiye’de ordu kurumu bu hizmeti vermek için yapısal olarak iyi organize olamamış’ (38 yaşında, erkek ve unvanı araştırma görevlisi doktor) olmasıdır.

Benzer şekilde katılımcıların %73 ile büyük çoğunluğu ordu kurumu içerisinde görev yapan sosyal hizmet uzmanlarının uygulama sırasında etik sorunlar ile karşılaştığını ya da karşılaşılabileceğini düşündüğünü belirtmiştir. Katılımcıların pek çoğu, ordu kurumu içerisinde görev yapan sosyal hizmet uzmanlarının uygulamaları sırasında karşılaşılabilecekleri en temel etik sorunun ordunun hiyerarşik yapısından kaynaklı olduğunu ve en önemli tehlikenin de müracaatçının gizliliğinin sağlanması konusunda yaşanacağını düşünmektedir. Bir katılımcı ‘her alanda olduğu gibi bu alanda da mutlaka etik sorunla karşılaşılabilir’ (28 yaşında, kadın ve unvanı araştırma görevlisi) ifadesi ile aslında sosyal hizmet uzmanlarının sosyal hizmet disiplininin doğası gereği her alanda benzer etik sorunlarla karşılaşabileceklerini vurgulamıştır. Başka bir katılımcı ise benzer şekilde sosyal hizmet uzmanlarının her alanda etik sorunlarla karşılaştığını ifade etmiş ancak ‘orduda bu süreçler daha katı ve sıkı olduğu için emir komuta altında sosyal hizmet uzmanının çözümler üretmesi ve işlevsel olması oldukça zor’ (35 yaşında, erkek ve unvanı araştırma görevlisi doktor) ifadesi ile diğer alanlara göre orduda sosyal hizmet alanının daha fazla sınırlılık içerdiğini belirtmiştir.

Bazı katılımcılar ise bu sorunu genel olarak görmekte ve ‘ordunun kendisi zaten sosyal hizmet etiğine aykırı bir sistem’ (30 yaşında, kadın ve unvanı araştırma görevlisi) ifadesini kullanmaktadır. Benzer şekilde katılımcıların birçoğu sosyal hizmet disiplini açısından önemli kavramlar olan eşitlik, sosyal adalet, insan hak ve onuruna saygı, savunuculuk, güçlendirme ve özgürleştirme gibi kavramların ordu kurumunun içerisinde gerçekleştirilemeyeceği ya da gerçekleştirilmesinde güçlükler yaşanacağı konusunda düşüncelerini aktarmıştır. Ancak unutulmaması gerekir ki, orduda sosyal hizmet uygulamaları, ordu kurumu ile sosyal hizmet disiplini arasındaki farklılıklara ve hatta zaman zaman ortaya çıkabilecek karşıtlıklara rağmen hâlihazırda bu kurumdan etkilenen bireylere etkili yardım sağlama çabası ile ortaya çıkmıştır ve literatürde sosyal hizmet disiplininin bu etik sorunlara çözümler

geliştirerek ordu kurumu içerisinde yer alması gerektiği düşüncesi kabul görmektedir.

Katılımcıların orduda sosyal hizmet alanında yaşanmakta olan ya da yaşanabileceğini öngördükleri etik sorunların çözümüne ilişkin düşünceleri ne yazık ki büyük ölçüde gerçekçi olmaktan uzak tespitlere dayanmaktadır. Bu durum, sosyal hizmet akademisyenlerinin orduda sosyal hizmet alanına ilişkin yeterli bilgiye sahip olmadığını göstermektedir ki Çizelge 24’de görüleceği üzere katılımcıların %90’a yakını bu alana ilişkin ya yeterli bilgisi olmadığını ya da az düzeyde bilgisi olduğunu belirtmiştir. Birçok katılımcının ordu kurumu içerisinde görev yapan sosyal hizmet uzmanlarının hiyerarşik yapıdan bağımsız olarak mesleki uygulamalarını yürütmeleri gerektiğini düşündüğü görülmektedir. Ancak katılımcıların bu düşüncesinin askeri kültür, askeri değerler ve ordu kurumunun iç dinamikleri açısından olanaksız olduğu ve söz konusu etik sorunlara çözüm bulmaktan çok iki disiplin arasındaki farklılıkları çatışma boyutuna getirecek yeni tartışmalara yol açacağı değerlendirilmektedir. Oysa bu konuda beklenen yaklaşım, iki disiplinin de temel değerlerini göz önünde bulundurarak bir uzlaşma sağlanmasıdır. Literatürde ordu kurumu içerisinde görev yapan sosyal hizmet uzmanlarının mesleki uygulamalarında etik prensipleri rehber edinmeleri savunulurken özellikle günümüzdeki açık bir düşmanın olmadığı, kadın ve çocukların da şiddetin gizli failleri olabildiği çatışma ve savaş ortamlarında sosyal hizmet etiğinin ve değerlerinin savaşın acımasız doğasını anlaması gerekliliği vurgulanmaktadır (Brand ve Weiss, 2015).

Bununla birlikte, bazı katılımcıların kısa vadede bu sorunların çözümüne ilişkin umutsuz olsalar da orta ve uzun vadede başarılı önlemlerle bu sorunların en aza indirgenebileceğini düşündükleri görülmektedir. Bu konuda dikkat çeken bazı düşünceler şu şekildedir: ‘yöneticiler ile güven ilişkisine dayalı işbirliği kurulması’ (28 yaşında, kadın ve unvanı araştırma görevlisi), ‘sosyal hizmet uzmanlarının iş tanımlarının ve sorumluluklarının nesnel biçimde ortaya konması ve aynı zamanda sosyal hizmet uzmanlarının haklarının da güvence altına alınması’ (26 yaşında, kadın ve unvanı araştırma görevlisi), ‘sosyal hizmet mesleğinin bilinirliği ve sınırları konusunda netlik oluşturulması ve bunların yasal zemine oturtulması’ (29 yaşında, kadın ve unvanı araştırma görevlisi) ve son olarak ‘bir süreç olarak sosyal hizmet

uygulamalarının etkili şekilde gerçekleştirilmesi ve bu sayede askeri alanda sosyal hizmet uygulamalarına yönelik oluşacak olumlu bakış ile etik sorunlar en aza indirilebilir' (55 yaşında, erkek ve unvanı doktor öğretim üyesi).

Bazı katılımcılar bu etik sorunlara yönelik çözüm önerilerini kısa bir sürede ortaya koyamayacaklarını belirtmiş olup bunun nedeninin de ordu kurumu ve orduda sosyal hizmet uygulamaları hakkında yeterli bilgiye sahip olmamalarına bağlamışlardır. Örneğin bir katılımcı 'orduda sosyal hizmet uygulamalarına ilişkin herhangi bir ders görmüş olsaydım bu durumu daha ayrıntılı ele alabilirdim' (24 yaşında, erkek ve unvanı araştırma görevlisi) ifadesini kullanmıştır. Başka bir katılımcı da 'ordu ile ilgili geniş bilgim olmadığından sağlıklı bir çözüm önerisi sunamayacağım' (30 yaşında, kadın ve unvanı araştırma görevlisi) demektedir. Bu ifadeler, sosyal hizmet eğitiminin orduda sosyal hizmet alanındaki eksikliğini ortaya koymaktadır. Öyle ki yalnızca alanda görev yapan sosyal hizmet uzmanları değil, sosyal hizmet disiplininin öncüleri olan sosyal hizmet akademisyenlerinin dahi bu eksikliği hissettiği görülmektedir. Başka bir açıdan ise bu ifadelerin araştırmanın önemini artırdığı söylenebilir. Çünkü bu ifadeler, orduda sosyal hizmet alanının sosyal hizmet eğitiminde yer alması gerekliliğine dair somut ve etkili birer örnektir.

Çizelge 23'te görüldüğü üzere, katılımcıların %95,2 ile büyük çoğunluğu orduda sosyal hizmet uygulamalarının etkililiği açısından sosyal hizmet uzmanlarının askeri kültür, askeri değerler ve ordu kurumunun iç dinamikleri hakkında bilgi sahibi olmasını önemli olarak değerlendirmektedir. Uygulama alanları ve müdahale düzeyleri farklılık gösterse de her sosyal hizmet uzmanının içerisinde bulunduğu aile, kurum, kuruluş, topluluk ve toplum hakkında bilgi sahibi olmasının mesleki uygulamasının niteliğini geliştireceği düşünülmektedir. Bu çerçevede, ordu kurumu içerisinde de bu bilgilere sahip olmanın önemli olması kaçınılmazdır.

Öte yandan katılımcıların %90'a yakını, orduda sosyal hizmet alanına ilişkin bilgi düzeylerinin yeterli olmadığını ya da az düzeyde bilgi sahibi olduklarını ifade etmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında Türkiye'de 1961 yılından günümüze kadar devam eden sosyal hizmet eğitimi içerisinde orduda sosyal hizmet alanına yeterli ilginin gösterilmemiş olmasının etkili olduğu düşünülmektedir. 1972 yılında ordu kurumu içerisinde psikiyatrik odaklı olarak görev yapmaya başlayan sosyal

hizmet uzmanları olmasına (Özdemir, 2018) ve sosyal hizmet akademisyenlerinin misafir öğretim elemanı olarak Kara Harp Okulu'nda ders vermelerine rağmen alana dair mesleki ilginin alanın gelişimi için yeterli olmadığı anlaşılmaktadır.

Çizelge 25'te görüldüğü üzere, katılımcıların orduda sosyal hizmet alanında çalışma yapma durumları geçmişte çalışmayı düşünmüş olması, ileride çalışma yapmayı düşünüyor olması ve hâlihazırda gerçekleştirmiş olduğu çalışması olması şeklinde ele alınmıştır. Bu verilere göre, 10 katılımcı daha önce orduda sosyal hizmet alanında çalışma yaptığını belirtmiştir ancak literatür bölümünde aktarıldığı üzere Türkiye'de yapılan yalnızca 5 çalışmaya ulaşılabilmiştir. Burada, katılımcıların orduda sosyal hizmet alanında çalışma olarak nitelendirdiği faaliyetlerin ne olduğu konusunda bir belirsizliğin var olduğu söylenebilir. Bu veriye ilişkin en önemli nokta ise orduda sosyal hizmet alanında hâlihazırda çalışma yapmış olan ya da geçmişte çalışmayı düşünmüş olan katılımcılardan daha fazlasının ileride çalışma yapmayı düşündüğünü belirtmesidir. Buna göre, bu araştırmanın sosyal hizmet akademisyenlerinin orduda sosyal hizmet alanına ilişkin farkındalıklarını geliştirdiği düşünülmekte olup dolayısıyla orduda sosyal hizmet alanının gelişimi için harekete geçirici bir işlev sağlayabileceği savunulmaktadır.

Bu araştırmaya katılan sosyal hizmet akademisyenlerinin %93,1 ile büyük çoğunluğu orduda sosyal hizmet alanını önemli bir uygulama alanı olarak gördüğünü belirtmektedir. Orduda sosyal hizmet alanı, Türkiye'de 57 yıldır aktif olarak sürdürülen sosyal hizmet eğitimi tarihinde henüz yeterli düzeyde ele alınmamış olsa da günümüzde bu alanın sosyal hizmet akademisyenleri tarafından önemli bir uygulama alanı olarak değerlendirilmesi önemli bir gelişmedir. Bu durum aynı zamanda orduda sosyal hizmet alanının gelişimi açısından fırsat oluşturmaktadır. Bazı katılımcıların, ordu kurumu ile sosyal hizmet disiplini arasındaki farklılıklardan ya da Türkiye'de ordu kurumunun örgütlenme yapısından ötürü bu alanın gelişimine dair umutsuzluk beslediği anlaşılmakta iken bir katılımcının 'AÇSHB gibi nispeten daha güçlü olduğumuz kurumlarda bile güç kaybederken orduda sosyal hizmet alanının güçleneceğine ilişkin umut beslemek bana gerçekçi gelmiyor' (33 yaşında, erkek ve unvanı öğretim görevlisi doktor) ifadesi ile sosyal hizmette mesleki örgütlenmenin eksikliğine dikkat çekmektedir.

Katılımcıların orduda sosyal hizmet alanının neden önemli olduğuna ilişkin ifadeleri ele alındığında, bireylerin ordu kurumu içerisinde yaşadığı ya da yaşayabileceği problemlere ilişkin farkındalığa sahip oldukları ve hem mesleki sorumluluk hem de bireylerin iyilik halinin sağlanması için benzersiz bir katkı sağlayacağı düşüncesi ile bu problemlerin çözümünde sosyal hizmet uygulamalarının yer alması gerektiği düşüncelerini taşıdıkları görülmektedir. Bu ifadelerin içerisinde tanımlanan toplumsal cinsiyet, lgbt ayrımcılığı, tükenmişlik gibi bazı sorunlar ise bu araştırma kapsamında yer almayan ancak katılımcıların orduda sosyal hizmet alanına dair bir sorun olarak gördüğü önemli uygulamalar olarak ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, bazı katılımcıların ifadelerine bütünlük içerisinde burada yer vermenin doğru olacağı düşünülmektedir.

Bir katılımcı, orduda sosyal hizmet alanına ilişkin pek çok sorun ‘askerler girdikleri çatışmalar sonucu arkadaşlarını kaybedebilmekte, post travmatik stres bozukluğu ve tükenmişlik yaşayabilmekte, ordu içerisindeki katı iklimden olumsuz etkilenebilmekte, ailesiyle uzun süre bir araya gelememekte, askerliğe uyum sağlayamayan bireyler intihar davranışına yönelebilmekte, askerlik muayenesi transseksüel bireyler açısından travmatik sonuçlar doğurabilmekte, asker ile komutan arasında iletişim sorunları ya da başka sorunlar yaşanabilmekte, askerin şehit olması durumunda ailesi yas danışmanlığına ihtiyaç duyabilmektedir’ tanımlarken bu sorunların giderilmesi için ‘sorun çözmeyi amaçlayan sosyal hizmet, tüm bu sorunların çözümünde mikro, mezo ve makro boyutta uygulamalar ile ordu kurumu içerisinde çok yararlı olacaktır’ (26 yaşında, kadın ve unvanı araştırma görevlisi) demektedir.

Başka bir katılımcı, ordu kurumunu yalnızca birey açısından değil bireyin yer aldığı aile sistemi açısından da ele alarak ‘asker ailelerinin sıklıkla tayinlerinin çıkması ve yer değiştirme ile birlikte yeni yaşama uyum sorunları ya da bir savaş ya da askeri hareket durumunda aile üyelerinin birbirinden uzak kalması veya ailenin parçalanması gibi sorunlar yaşanmaktadır’ ifadelerini kullanmaktadır. Bunlara ek olarak, askerin gazi ya da şehit olma ihtimalini de göz önüne alarak ‘tüm bunlar baş edilmesi kolay süreçler değildir ve kendine özgü koşulları barındıran bir sistem

içerisinde yardım ilişkisinin kurulması son derece önem arz ediyor' (26 yaşında, kadın ve unvanı araştırma görevlisi) demektedir.

Diğer bir katılımcı ise 'ordu kurumuna büyük yatırımlar yapılmasına rağmen askeri personelin psikososyal sağlığına yönelik çalışmaların oldukça sınırlı olduğu açıktır' ifadesi ile ordu kurumunu eleştirirken 'sosyal hizmet alan yazını bu konuda oldukça yetersizdir' (36 yaşında, kadın ve unvanı öğretim görevlisi doktor) ifadesi ile de sosyal hizmet disiplininin Türkiye'de bu alana ilişkin ilgisizliğini eleştirmektedir. Bir diğer katılımcı ise, sosyal hizmetin politika yapıcı işlevine vurgu yaparak 'sosyal hizmetin savunuculuk, sosyal aksiyon ve dönüştürücü etkisi göz önüne alındığında var olduğu alanlardaki etkisi olumlu olmaktadır ve ordu kurumunun olumlu yönde değişmesi ve dönüşmesi sosyal hizmet ile mümkün olabilecektir' diyerek 'ordu kurumuna ilişkin toplumun tüm kesimlerini kapsayacak politikaların yapılması açısından' (24 yaşında, erkek ve unvanı araştırma görevlisi) orduda sosyal hizmet alanını önemli gördüğünü ifade etmektedir.

Orduda sosyal hizmet alanını önemli olarak görmediğini belirten katılımcıların görüşlerinin temelinde ise sosyal hizmetin diğer uygulama alanlarının orduda sosyal hizmet alanına göre daha öncelikli olduğu (30 yaşında, kadın ve unvanı araştırma görevlisi) ve bu alanın toplumsal değişime katkısının diğer alanlara göre olduğu (28 yaşında, erkek ve unvanı araştırma görevlisi) düşüncesi yatmaktadır. Ancak daha önce belirtildiği üzere, bu görüşlerin sosyal hizmet felsefesi ile bağdaşmadığı düşünülmektedir çünkü her birey, bir hak olarak sosyal hizmet uygulamalarından faydalanabilmelidir (Tufan, Sayar ve Koçyıldırım, 2009).

Son olarak, Türkiye'de orduda sosyal hizmet alanında bugüne kadar yeterli düzeyde çalışma yapılmadığı göz önüne alınarak katılımcıların bu alana ilişkin düşüncelerini herhangi bir kısıtlama olmaksızın ifade etmesine özen gösterilmiştir. Bu çerçevede, bu araştırma kapsamında katılımcıların orduda sosyal hizmet alanı ile ilişkili düşünce ve görüşlerini özgürce belirtmeleri istenmiştir. Elde edilen veriler çeşitlilik göstermekte olup orduda sosyal hizmet alanına geneli yaklaşımlardan, spesifik problemlere ya da ordu kurumu ile sosyal hizmet disiplini arasındaki uyumsuzluğa kadar birçok görüş dile getirilmiştir. Son kısımda, bunlar arasındaki en dikkat çekici ifadeler ele alınacaktır.

Bir katılımcı orduda sosyal hizmet uygulamalarının neden var olması gerektiğine ilişkin ‘insanın olduğu her yerde sosyal hizmet uzmanına ihtiyaç vardır’ (27 yaşında, kadın ve unvanı araştırma görevlisi) ifadesi ile oldukça genel bir çerçeve oluşturmaktadır. Başka bir katılımcı ise, sosyal hizmet mesleğinin Türkiye’deki ilk uygulama alanının ordu kurumu olduğunu savunmakta ve ‘özellikle Osmanlı Devleti döneminde savaşlarda askerlerin ihtiyaçlarının temin edilmesinde sosyal hizmet önemli rol oynamaktadır’ (28 yaşında, erkek ve unvanı araştırma görevlisi) şeklinde bir bilgi eklemektedir. Ancak literatür bölümünde ele alındığı üzere, Osmanlı Devleti döneminde askerlere yönelik gerçekleştirilen uygulamaların ekonomik destek boyutu ile sınırlı kaldığı ve bu yardımların da profesyonel bir hizmet sunumundan ziyade farklı dinamiklerle sağlandığı unutulmamalıdır.

Bir diğer katılımcı ise, hâlihazırda bu hizmetlerin var olmasını bir fırsat olarak görerek ‘doğru bir paradigma ile orduda sosyal hizmet uygulamaları etkili biçimde dizayn edilmelidir’ (50 yaşında, erkek ve unvanı profesör doktor) demektedir. Orduda sosyal hizmet alanına ilişkin eleştirel bakışa sahip bir katılımcı ise bu alanda sosyal hizmet uygulamalarının olmaması gerektiğini şöyle ifade etmektedir: ‘sosyal hizmet mesleğinin modern toplumdaki işlevleri nedir? Bireylerin mevcut düzene uyum sağlaması için çalışan dolayısıyla düzenin mevcut eşitsizlikleri ile devam etmesine hizmet eden bir meslek mi yoksa savunucu, aktivist rolü ile tüm insanların onurlu bir yaşam sürebileceği yeni bir düzenin tesis edilmesi için çaba gösteren bir meslek mi olmalı? Ölümü meşrulaştıran bir kuruma hizmet etmeli mi? Bu kuruma hizmet edenlerin işini kolaylaştırmalı mı?’ (41 yaşında, kadın ve unvanı doktor öğretim üyesi). Ancak bu görüşün bazı yanlışlıklar içerdiği düşünülmektedir.

Sosyal hizmet mesleği, ordu kurumu içerisinde yer alarak düzenin eşitsizliklerini mi savunmaktadır yoksa bundan etkilenen bireylere yardım mı sağlamaktadır? Sosyal hizmet mesleğinin ordu kurumu içerisinde yer alması tüm boyutları ile onu ve eylemlerini savunduğunu anlamına mı gelir yoksa sistemin değişiminin sağlanacağı süre içerisinde yine ordu kurumundan etkilenen insanlara yardım çabasını mı içerir? Sosyal hizmet mesleği, ‘ölümü meşrulaştıran bir kuruma’ mı hizmet etmektedir yoksa bundan olumsuz etkilenen bireylere mi hizmet etmektedir? İnsanların onurlu bir yaşam sürdürebilmesi için ordu kurumunun var olması mı gereklidir yoksa

ordusuz bir dünya mı gereklidir? Bu sorulara verilecek yanıtlar, bireylerin dünya görüşleri ve yaşantılarından bağımsız olarak düşünülemez. Bu nedenle tam bir uzlaş sağlanması mümkün değildir ancak yöntemler farklı olsa da insanın iyilik halinin sağlanması ortak bir amaç oluşturmaktadır.

Çeşitli sebeplerle bir süre ordu kurumu içerisinde yer alan bazı katılımcılar, bu süreçte orduda sosyal hizmet uygulamalarına ilişkin bazı problemler aktarmaktadır. Örneğin bir katılımcı, 'ülkede madde kullanımının bu kadar yaygın olduğunu askerde gördüm' (35 yaşında, erkek ve unvanı araştırma görevlisi doktor) demektedir ve sosyal hizmetin çalıştığı tüm sorun alanlarına ilişkin ordu kurumu içerisinde de uygulama yapılması gerektiğini ifade etmektedir.

Bununla birlikte, lisans eğitimi sırasında askeri psikoloji ve harp psikiyatrisi alanında uygulama yaptığını belirten bir katılımcı 'özellikle travma sonrası stres bozukluğu vakalarıyla çalıştım ancak bu birimlerde çoğunlukla psikiyatri servisinde yatışla birlikte yalnızca ilaç tedavisi yapılıyordu. Medikal tedavi gerekli ise elbette gerçekleştirilmeli ancak sosyal çevreyi değiştirme, davranış değişimi sağlama ve bireyin sivil hayata uyumunu sağlama gibi sosyal hizmet uygulamalarına ilişkin hiçbir müdahale göremedim' (26 yaşında, kadın ve unvanı araştırma görevlisi) demektedir. Başka bir katılımcı ise 'ordu kurumunda sosyal hizmet uygulamaları, sosyal hizmet eğitimi almamış askeri personel aracılığıyla gerçekleştirilmektedir' (30 yaşında, erkek ve unvanı öğretim görevlisi) ifadesi ile hem bu sorununun nedenine ışık tutmakta hem de sosyal hizmet disiplininin pek çok alanda yaşadığı mesleğin tanınmaması sorununa dikkat çekmektedir.

Diğer bir katılımcı ise orduda sosyal hizmetin kendine özgü özellikleri olduğunu ve sivil yaşantıya oranla daha özel deneyimler içerdiğini belirterek 'ordu kurumunda çalışacak sosyal hizmet uzmanlarının askerliğe ilişkin yeterli bilgiye sahip olması önemlidir' (27 yaşında, kadın ve unvanı araştırma görevlisi) demektedir. Aynı katılımcı, orduda sosyal hizmet alanında mesleki uzmanlaşmanın önemine vurgu yaparak askeri hastanelerin devredilmesinin orduda sosyal hizmet alanının gelişimi açısından engel oluşturduğunu düşündüğünü aktarmaktadır.

Son olarak, daha önce de karşılaşıldığı gibi, bir katılımcının içtenlikle bilgi düzeyinin yeterli olmadığını ifade ettiği görülmektedir. Katılımcı, bu durumun nedenini ‘sosyal hizmet eğitiminde orduda sosyal hizmet alanına ilişkin ders olmaması’ (25 yaşında, kadın ve unvanı araştırma görevlisi) ile ifade etmiştir. Sosyal hizmet akademisyenlerinin dahi bu alana ilişkin bilgi düzeyinin eksik olması önemli sorunlara yol açmaktadır. Başka bir katılımcı da ‘sosyal hizmet eğitiminde engellilik alanı ile ilgili dersler var ancak yaşadığı çatışmanın ardından engelli konumuna gelen askerlerle nasıl bir çalışma yürütülebileceğine dair bilgimi yetersiz buluyorum. Bu nedenle lisans düzeyinden başlayarak her eğitim düzeyinde askeri alandaki uygulamalara dair derslerin ve uygulama örneklerinin yer alması gerektiğini düşünüyorum’ (27 yaşında, erkek ve unvanı araştırma görevlisi) ifadesini kullanmaktadır.

8. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada elde edilen veriler ışığında, sosyal hizmet akademisyenlerinin orduda sosyal hizmet alanına ilişkin görüş ve düşünceleri incelenmiştir. Araştırmanın en dikkat çekici bulguları, katılımcıların büyük çoğunluğunun orduda sosyal hizmet alanını sosyal hizmet disiplini açısından önemli bir alan olarak görmeleri ile orduda sosyal hizmet alanının sosyal hizmet eğitimi içerisinde yer alması gerektiğine ilişkin olumlu görüşlere sahip olmalarıdır. Bununla birlikte, katılımcıların önemli bir bölümünün daha önce orduda sosyal hizmet alanında çalışma yapmadığı görülmekte olup bu oranın gelecekte çalışma yapma konusunda önemli düzeyde olumlu yönde değiştiği görülmektedir. Bu çerçevede, araştırmanın hedeflerinden biri olan sosyal hizmet akademisyenlerinin orduda sosyal hizmet alanında farkındalığa sahip olması ve alana katkı sunma konusunda harekete geçirilmesi açısından başarı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırma kapsamında katılımcıların, orduda sosyal hizmet alanında sosyal hizmet uzmanlarının karşılaşılabilecekleri mesleki ve etik sorunların farkında olduğu görülmekle birlikte bu sorunlara yönelik çözüm önerileri geliştirme açısından yeterli bilgiye sahip olmadıkları anlaşılmaktadır. Öyle ki, literatür bölümünde ele alınan ordu kurumunun hiyerarşik yapısı ve gizlilik sorunları birçok katılımcının dikkatini çekmiş olmasına rağmen bu konuya ilişkin çözüm önerilerinin uygulanabilirlikten uzak olduğu düşünülmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında ise katılımcıların ordu kurumunun doğasına ve orduda sosyal hizmet alanına ilişkin yeterli bilgi düzeyine sahip olmamasının etkili olduğu anlaşılmaktadır. Bunun da 57 yıllık sosyal hizmet eğitimi tarihinde orduda sosyal hizmet alanına ilişkin ilgi eksikliğiyle açıklanması kaçınılmazdır.

Katılımcıların büyük çoğunluğu orduda sosyal hizmet alanını önemli bir alan olarak gördüğünü ve bu alanın sosyal hizmet eğitiminde yer alması gerektiğini belirtmiş olmasına rağmen görev yaptıkları üniversitelerin birçoğunda lisans, yüksek lisans ve doktora düzeylerinde orduda sosyal hizmet alanına ilişkin ders bulunmadığı görülmektedir. Oysa bu alanın gelişimi için kilit önemdeki alana dair bilgi temelinin, sosyal hizmet eğitim müfredatlarında orduda sosyal hizmet alanına etkin şekilde yer

verilerek zenginleştirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Araştırmanın katılımcılarının sosyal hizmet eğitim müfredatının büyük ölçüde belirleyicileri olan sosyal hizmet akademisyenleri olması, araştırmanın bu konuda farkındalık sağlayarak etkili bir çaba ortaya konması açısından katkı sunacağı düşünülmektedir.

Orduda sosyal hizmet alanının gelişiminde sosyal hizmet eğitimi içerisindeki yeri ve öneminin artırılmasının yanı sıra alandaki uygulamaların geliştirilmesi ve zenginleştirilmesi de önem arz etmektedir. Sosyal hizmet disiplininin öncüleri konumundaki sosyal hizmet akademisyenlerinin, orduda sosyal hizmet alanındaki uygulamalara ilişkin bilimsel çalışmalar gerçekleştirmesi alanın gelişimi için son derece önemlidir. Bununla birlikte, Türkiye’de orduda sosyal hizmet alanının henüz yeterince gelişmemiş olduğu ve son dönemde yaşanan değişimlerle beraber kesintiye uğradığı da göz önüne alındığında hizmetlerin yeniden yapılandırılmasını sağlamak için politika yapım süreçlerine katılım da önemli bir adım olacaktır.

Çalışmanın bulguları ışığında; orduda sosyal hizmet alanının bilgi temelinin gelişimi için bilimsel çalışmaların yapılması ve orduda sosyal hizmet alanına sosyal hizmet eğitiminde yer verilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Buna ek olarak, orduda sosyal hizmet alanındaki uygulamaların da geliştirilmesi ve hizmet sunumuna dair etkili ve kurumsal bir yapı kurulması önemlidir. Bu süreçte, sosyal hizmet akademisyenlerine büyük bir görev düşmektedir. Özellikle orduda sosyal hizmet alanının gelişimi için NASW’nun 2012 yılında yayınladığı ileri uygulama rehberi ve CSWE’nin 2010 yılında yayınladığı rehber çerçevesi dikkate alınarak çalışmalar yapılmalıdır. Bununla birlikte, orduda sosyal hizmet alanının sosyal hizmet eğitimindeki yerine ilişkin çalışmalarda, 2015 yılında kurulan ve üyelerini sosyal hizmet akademisyenlerinin oluşturduğu Sosyal Hizmet Okulları Derneği’nin (2015) de aktif çalışmalar yürütmesinin katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Öte yandan, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği ve Sosyal Hizmet Okullar Derneği işbirliği ile orduda sosyal hizmet alanına ilişkin çalışmaların yürütülmesi amacıyla komisyonlar kurulmalı ve seminer, konferans, çalıştay vb. etkinlikler düzenlenerek sosyal hizmet akademisyenlerinin ve sosyal hizmet uzmanlarının katılımı ile geniş çaplı organizasyonlar düzenlenmelidir.

9. KAYNAKLAR

- Ada, H. (2004). The First Ottoman Civil Society Organization in The Service of the Ottoman State: The Case of Ottoman Red Crescent (Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti). İstanbul: Sabancı University.
- Akgün, S. K. (2012). Cumhuriyet Duyurulurken Geride Bırakılmayan Bir Kurum: Hilal-i Ahmer Cemiyeti. *ODTÜ Geliştirme Dergisi*, 39(Nisan), 111-136.
- Akgün, S., ve Uluğtekin, M. (2000). *Hilal-i Ahmer'den Kızılay'a*. Ankara.
- Akın, V. (2000). *Bir Devrin Cemiyet Adamı Doktor Fuad Umay*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Aktaş, A. M. (2002). Orduda Sosyal Hizmet. *Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Dergisi*, 1(1), 97-107.
- Alptekin, K. (2016). *Dünden Bugüne ve Yarına Türkiye'de Sosyal Hizmet Eğitimi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Alptekin, K., Topuz, S. ve Zengin, O. (2017). Türkiye'de Sosyal Hizmet Eğitiminde Neler Oluyor? *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 28(2), 50-69.
- American Red Cross. (2018). *About Clara Barton | Red Cross Founder | American Red Cross*. 01 28, 2018 tarihinde American Red Cross: <http://www.redcross.org/about-us/who-we-are/history/clara-barton> adresinden alındı
- Ateş, S. Y. (2012). *Asker Evlatlar Yetiştirmek: II. Meşrutiyet Dönemi'nde Beden Terbiyesi, Askeri Talim ve Paramiliter Gençlik Örgütleri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aygen, A. (2010). *Savaşın Sessizliği*. İstanbul: Destek Yayınları.

- Başçılar, M. (2017). *Mahul Terör Gazilerinin Sosyal Destek ve Yaşam Kalitesinin Değerlendirilmesi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Brand, M. W. ve Weiss, E. L. (2015). Social Workers in Combat: Application of Advanced Practice Competencies in Military Social Work and Implications for Social Work Education. *Journal of Social Work Education, 51*, 153-168.
- Cashman, G. (1993). *What Causes War: An Introduction to Theories of International Conflict*. New York: Lexington Books.
- Cılga, İ. (2004). *Bilim ve Meslek Olarak Türkiye'de Sosyal Hizmet*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu.
- Claeys, G. (2000). The "Survival of the Fittest" and the Origins of Social Darwinism. *Journal of the History of Ideas, 61*(2), 223-240.
- Clausewitz, C. V. (2015). *Savaş Üzerine*. İstanbul: Doruk Yayınları.
- Creswell, J. W. (2016). *Araştırma Deseni: Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*. Ankara: Eğiten Kitap.
- CSWE. (2010). *Advanced Social Work Practice in the Military*. Council on Social Work Education.
- Çifçi, E. G. ve Gönen, E. (2011). Sosyal Hizmet Uygulamalarında Etik Karar Verme Süreci. *Toplum ve Sosyal Hizmet, 22*(2), 149-160.
- Dahlgaard, S. M. ve Kondo, Y. (2000). Reconceptualization of Human Needs and Motivation for Quality. M. V. Sinha içinde, *The Best On Quality* (Cilt 11, s. 39-62). Milwaukee: ASQ Press.
- Daley, J. G. (2003). Military Social Work: A Multi-Country Comparison. *International Social Work, 46*(4), 437-448.

- Daley, J. G., Carlson, J. ve Evans, P. (2015). Military Social Work as an Exemplar in Teaching Social Work Competencies. *Journal of Social Work Education*, 76-55.
- Darwin, C. (1859). *On the Origin of Species*. London: John Murray.
- Duyan, V. (2010). *Sosyal Hizmet: Temelleri, Yaklaşımları, Müdahale Yöntemleri*. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayın No: 16.
- Erkan, A. R. ve Erkan, G. (1987). Darüleytamlar. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi*, 5(1), 61-68.
- Freedman, H. L. (1944). First Aid to Mental Casualties. *Mental Hygiene*, 186-213.
- Gibbs, J. J. (1961). Psychiatric Screening in Stockades. *Military Police*.
- Hale, W. (2014). *Türkiye'de Ordu ve Siyaset*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Harris, J. (2000). History of Army Social Work. J. G. Daley içinde, *Social Work Practice in the Military* (s. 3-22). New York: Routledge.
- Hassan, D. A. (2011, 07 20). The Training and Education of Military Social Workers. (J. Singer, Röportaj Yapan)
- ICRC. (1864, 8 22). Convention for the Amelioration of the Condition of the Wounded in Armies in the Field. Geneva.
- IFSW. (2012). *Statement of Ethical Principles*. 02 01, 2018 tarihinde <http://ifsw.org/policies/statement-of-ethical-principle> adresinden alındı
- IFSW. (2014). *Global Definition of Social Work*. 06 08, 2017 tarihinde International Federation of Social Workers: <http://ifsw.org/policies/definition-of-social-work/> adresinden alındı
- Karabekir, K. (2015). *Çocuk Davamız*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Karataş, K. (2002). Sosyal Hizmet Eğitiminin Dünü Bugünü ve Geleceği. K. Karataş içinde, *Değişen Türkiye'de İnsan Hakları Açısından Sosyal*

Hizmetler. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkez Yayınları.

Karataş, K. ve Erkan, G. (2002). Türkiye'de Sosyal Hizmet Eğitiminin Tarihçesi. *Sosyal Hizmet Sempozyumu*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu.

Karataş, K. ve Erkan, G. (2005). Türkiye'de Sosyal Hizmet Eğitiminin Tarihçesi. Ü. Onay içinde, *Sosyal Hizmet Sempozyumu 2002: Sosyal Hizmet Eğitiminde Yeni Yaklaşımlar* (s. 112-133). Ankara: Aydınlar Matbaası.

Karatay, A. (2007). Cumhuriyet Döneminde Korunmaya Muhtaç Çocuklara İlişkin Politikanın Oluşumu. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kayıran, M. (1989). Tekalif-i Milliye Emirleri ve Uygulanışı. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 639-664.

Kıranlar, S. (2005). Savaş Yıllarında Türkiye'de Sosyal Yardım Faaliyetleri (1914-1923). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.

Kisel, J. (1963). The Problem Soldier. *Infantry*, 57-58.

Koşar, N. ve Tufan, B. (1999). Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Tarihçesine Genel Bir Bakış. N. Koşar, & V. Duyan içinde, *Prof. Dr. Sema Kut'a Armağan: Yaşam Boyu Sosyal Hizmet* (s. 1-20). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayınları.

Köstüklü, N. (2006). *Kazım Karabekir ve Eğitim*. Konya: Çizgi Yayıncılık.

Kut, S. (1983). Sosyal Hizmet Eğitiminde 22 Yıl. *Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi*, 1(1), 1-12.

Loewenberg, F. M. (1992). Notes on Ethical Dilemmas in Wartime: Experiences of Israeli Social Workers During Operation Desert Shield. *International Social Work*, 35, 429-439.

- Maslow, A. H. (1943). A Theory of Human Motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370-396.
- Menninger, W. C. (1945). Psychiatry and the Military Offender. *Federal Probation*.
- Milli Savunma Bakanlığı. (2015, 07 22). *Milli Savunma Bakanlığı - Haklar*. 07 02, 2018 tarihinde Milli Savunma Bakanlığı: <http://www.msb.gov.tr/SehitGazi/icerik/haklar> adresinden alındı
- NASW. (1965). *Mental Health and Psychiatric Services*. New York: National Association of Social Workers.
- NASW. (2008). *Code of Ethics*. National Association of Social Workers.
- NASW. (2012). *NASW Standarts for Social Work Practice with Service Members, Veterans and Their Families*. NASW.
- Olson, M. D. (2015). Exploring Military Social Work From a Social Justice Perspective. *International Social Work*, 1-11.
- Organski, A. F. (1968). *World Politics*. New York: Knopf.
- Ornellas, A., Spolander, G. ve Engelbrecht, L. K. (2016). The Global Social Work Definition: Ontology, Implications and Challenges. *Journal of Social Work*, 0(0), 1-19.
- Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi. (2017). *ÖSYS Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu*. 07 04, 2018 tarihinde http://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2017/OSYS/LYS/TABLO-3_12072017.xls adresinden alındı
- Özaydın, Z. (1987). *Osmanlı Hilal-i Ahmer Salnamesi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Özbek, N. (2016). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Sosyal Devlet*. İstanbul: İletişim Yayınları.

- Özdemir, U. (2018). *Psikiyatrik Sosyal Hizmet*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Özger, Y. (2011). *Osmanlı Ordusunda Emeklilik Sistemi ve Askeri Tekaid Sandığı*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Payne, M. (2005). *The Origins of Social Work: Continuity and Change*. Macmillian Education UK.
- Polat, M. (2007). Hilal-i Ahmer Teşkilatının Kuruluşu ve Teşkilatlanması. Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Richmond, M. E. (1922). *What is Social Case Work?* New York: Russell Sage Foundation.
- Sheafor, B. W., & Horejsi, C. J. (2014). *Sosyal Hizmet Uygulaması*. Ankara: Nika Yayınevi.
- Simmons, C. A. ve Rycraft, J. R. (2010). Ethical Challenges of Military Social Workers Serving in a Combat Zone. *Social Work*, 55(1), 9-18.
- Sivaz, B. A., Yıldız, M. ve Tekin, M. (2009). Milli Mücadele Dönemi Doğu Cephesi'nde Kurulan Eğitim Kurumlarında Uygulanan Beden Eğitimi ve Spor Faaliyetleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(8), 445-451.
- Sosyal Hizmet Okulları Derneği. (2015). *Sosyal Hizmet Okulları Derneği*. 11 5, 2018 tarihinde <http://www.sosyalhizmetokullari.org/> adresinden alındı
- Spencer, H. (1851). *Social Statics: or, The Conditions Essential to Human Happiness Specified, and the First of Them Developed*. London: John Chapman.
- Şahin, F. (1999). Sosyal Hizmetin Doğası ve Paradigması. *Prof. Dr. Sema Kut'a Armağan: Yaşam Boyu Sosyal Hizmet* (s. 60-74). içinde Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayını.

- Şahin, F. (2000). *Sosyal Hizmet Uzmanlarının Sosyal Refah Politikası Süreçlerine Katılımı*. Ankara: Aydınlar Matbaası.
- Şen, B. (2016). Silahlı Kuvvetlerde Sosyal Hizmetin Önemi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 27(2), 131-151.
- Thompson, N. (2009). *Kuram ve Uygulamada Sosyal Hizmeti Anlamak*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Tomanbay, İ. (2005). 1960'lı Yıllardan 2000'li Yıllara Sosyal Hizmet Eğitimi. Ü. Onat içinde, *Sosyal Hizmet Sempozyumu 2002: Sosyal Hizmet Eğitiminde Yeni Yaklaşımlar* (s. 59-63). Ankara: Aydınlar Matbaası.
- TSK Elele Vakfı. (2014). *Faaliyetleri | TSK Elele Vakfı | Türkiye Gazileriyle Elele*. 06 30, 2018 tarihinde TSK Elele Vakfı | Türkiye Gazileriyle Elele: <https://www.elele.org.tr/hakkinda/faaliyetleri/> adresinden alındı
- Tufan, B., Sayar, Ö. Ö. ve Koçyıldırım, G. (2009). Sosyal Bir Hak Olarak Sosyal Hizmet. *Uluslararası Sosyal Haklar Sempozyumu Bildiri Kitabı*, (s. 76-86). Antalya.
- Tunaç, Ç. A. (2018). *Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Şehit Eşlerinin Yaşam Deneyimleri*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tuncay, T. ve İl, S. (2009). Sosyal Hizmet Uygulamasında Empatiyi Yeniden Düşünmek. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20(2), 39-59.
- Tuncay, T. ve Muşabak, İ. (2015). Problem-Focused Coping Strategies Predict Posttraumatic Growth in Veterans with Lower-Limb Aputations. *Journal of Social Service Research*, 41(1), 466-483.
- Türk Kızılayı. (2014). *Türk Kızılayı | Tarihçemiz*. 03 24, 2018 tarihinde Türk Kızılayı Kurumsal Sitesi: <https://www.kizilay.org.tr/Kurumsal/tarihcemiz> adresinden alındı
- Türk Silahlı Kuvvetleri. (2018). 4 1, 2018 tarihinde Türk Silahlı Kuvvetleri Genelkurmay Başkanlığı: <http://www.tsk.tr/> adresinden alındı

- Türk Silahlı Kuvvetleri Genelkurmay Başkanlığı. (2018, 01 24). 01 24, 2018 tarihinde Türk Silahlı Kuvvetleri Genelkurmay Başkanlığı: <http://www.tsk.tr/> adresinden alındı
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (1961, 01 04). Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu. Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (1968, 02 24). *İstiklal Madalyası Verilmiş Bulunanlara Vatani Hizmet Tertibinden Şeref Aylığı Bağlanması Hakkında Kanun*. Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi.
- Türkiye Muharip Gaziler Derneği. (2013). *Kıbrıs Barış Harekati Anlatım ve Fotoğrafları*. 05 09, 2018 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği: <http://muharipgaziler.org.tr/kibris-baris-harekati/> adresinden alındı
- Türkiye Yardım Sevenler Derneği. (2015). *Hakkımızda - TYSD*. 04 15, 2018 tarihinde Türkiye Yardım Sevenler Derneği: <http://www.tysd.org.tr/hakkimizda/tysd.html> adresinden alındı
- Umay, D. M. (2014). *Bir Devrimci Doktorun Anıları*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Uyar, M. ve Erickson, E. J. (2017). *Osmanlı Askeri Tarihi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- VA. (2017, 06 18). *History -VA History- About VA*. 01 28, 2018 tarihinde U.S. Department of Veterans Affairs: https://www.va.gov/about_va/vahistory.asp adresinden alındı
- Washington, D. (Yöneten). (2002). *Antwone Fisher* [Sinema Filmi].
- Washington, S. L. (1957). *The History and Function of Social Work in the Military Service*. Atlanta, Georgia: ETD Collection for AUC Robert W.Woodruff Library.
- Wright, Q. (1983). *A Study of War*. (L. L. Wright, Dü.) Chicago: The University of Chicago Press.

Yakar, Y. M. (2007). Kazım Karabekir'in Çocuk Edebiyatındaki Yeri ve Şarkılı İbret Eseri Üzerine Bir İnceleme. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yalçınkaya, H. (2008). *Savaş: Uluslararası İlişkilerde Güç Kullanımı*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Yücel, S. (2007). *Biz Kınalı Bacaksızlar*. İstanbul: Pozitif Yayınları.

Yükseköğretim Kurumu. (2012). *Öğretim Üyesi Yetiştirme Programı (ÖYP)*. 10 23, 2018 tarihinde <http://www.yok.gov.tr/web/oyp/oyp-tarihce> adresinden alındı

10. EKLER

10.1. EK 1: ANKET FORMU

Değerli Katılımcı;

Bu araştırma; Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Fatih Şahin'in danışmanlığında, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı çerçevesinde Hakan Sakarya tarafından yürütülmektedir.

Bu araştırmanın temel amacı, ülkemizdeki sosyal hizmet eğitim müfredatının önemli belirleyicileri olan ve orduda sosyal hizmet alanının gelişimi için önemli bilimsel katkılar sağlayabilecek olan sosyal hizmet akademisyenlerinin (öğretim üyeleri ve öğretim elemanları) orduda sosyal hizmete ilişkin görüş ve düşüncelerinin incelenmesidir. Araştırma gönüllü katılım esasına dayalı olarak gerçekleştirilmekte olup anket formuna vereceğiniz yanıtlar saklı tutulacak ve yalnızca bilimsel amaçlarla kullanılacaktır.

Araştırma sonuçlarının sağlıklı olabilmesi açısından soruları içten ve eksiksiz bir şekilde yanıtlamanız önemlidir. Sorulara vereceğiniz yanıtlar araştırmanın amaçları dışında kullanılmayacaktır ve hiçbir kimlik bilginiz istenmemektedir.

Araştırmaya katkı sağladığınız için şimdiden teşekkür ederim.

İletişim Bilgileri:

Sorumlu araştırmacı: Prof. Dr. Fatih ŞAHİN - fasahin57@gmail.com

Yardımcı araştırmacı: Hakan SAKARYA - hakansakarya5@gmail.com

1.Kaç yaşındasınız?

2.Cinsiyetiniz nedir?

Kadın Erkek

3.Medeni durumunuz nedir?

Evli Bekar Boşanmış Eşi vefat etmiş

4.Çocuğunuz var mı?

Evet Hayır (Cevabınız hayır ise 6.soruya geçebilirsiniz.)

5.Çocuklarımızın yaşı ve cinsiyeti nedir?

.....

.....

6.Kardeş(ler)iniz var mı? Varsa yaşı ve cinsiyeti nedir?

.....
.....

7.Zorunlu askerlik hizmetinizi gerçekleştirdiniz mi? (Bu soruyu yalnızca erkek katılımcılar cevaplandırmalıdır.)

- Evet, kısa dönem er olarak yaptım.
 Evet, uzun dönem yedek subay olarak yaptım.
 Evet, bedelli askerlik yaptım.
 Hayır, henüz yapmadım. (Tecilli)
 Hayır, çeşitli sebeplerle yapmadım.

8.Askerlik sürecinizi nasıl tanımlarsınız? (Bu soruyu yalnızca erkek katılımcılar cevaplandırmalıdır.)

.....
.....
.....

9.Askerlik kavramı ya da ordu ile ilgili görüşleriniz nedir?

.....
.....
.....

10.Hangi üniversitede çalışmaktasınız?

.....

11.Kaç yıldır çalışmaktasınız?

12.Akademik unvanınız nedir?

- Prof. Dr. Doç. Dr. Dr. Öğrt. Ü. Öğr. Gör. Dr.
 Öğr. Gör. Arş. Gör. Dr. Arş. Gör. Uzman

13.Halen çalışmakta olduğunuz akademik birimde idari göreviniz var mı?

- Bölüm Başkanı Bölüm Başkan Yardımcısı Yok

14.Lisans eğitiminizi sosyal hizmet anabilim dalında mı tamamladınız?

- Evet Hayır

15.Lisansüstü eğitiminizi sosyal hizmet anabilim dalında mı tamamladınız? (Birden fazla şık işaretleyebilirsiniz.)

- Evet, sosyal hizmet anabilim dalı yüksek lisans mezunuyum.
Evet, sosyal hizmet anabilim dalı doktora mezunuyum.
Evet, doçent unvanımı sosyal hizmet anabilim dalından aldım.
Hayır.

16.Lisans eğitiminiz sırasında orduda sosyal hizmete ilişkin bir ders bulunuyor muydu?

- Evet Hayır Fikrim yok

17.Lisansüstü eğitiminiz sırasında orduda sosyal hizmete ilişkin bir ders bulunuyor muydu?

- Evet, yüksek lisans programında vardı.
Evet, doktora programında vardı.
Hayır, yoktu.
Fikrim yok

18.Lisans eğitiminiz sırasında orduda sosyal hizmete ilişkin ders aldınız mı?

- Evet Hayır

19.Lisansüstü eğitiminiz sırasında orduda sosyal hizmete ilişkin ders aldınız mı?

- Evet, yüksek lisans programında aldım.
Evet, doktora programında aldım.
Hayır

20.Orduda sosyal hizmetin lisans ve lisansüstü eğitimde yer alması gerektiğini düşünüyor musunuz?

- Evet, kesinlikle olmalı. Evet, olabilir.
Fikrim yok. Hayır, olmamalı.

21.Halen çalışmakta olduğunuz bölümde lisans, yüksek lisans ya da doktora düzeyinde orduda sosyal hizmete ilişkin ders bulunuyor mu? (Birden fazla şık işaretleyebilirsiniz.)

- Evet, lisans programında var.
Evet, yüksek lisans programında var.
Evet, doktora programında var.

Hayır, hiçbir programda yok.

Fikrim yok

22.Halen çalışmakta olduğunuz bölümde lisans, yüksek lisans ya da doktora düzeyinde öğretim programlarına orduda sosyal hizmete ilişkin ders eklenmesi düşünülüyor mu? (Birden fazla şık işaretleyebilirsiniz.)

Evet, lisans programı için düşünülüyor.

Evet, yüksek lisans programı için düşünülüyor.

Evet, doktora programı için düşünülüyor.

Hayır, düşünülüyor.

Fikrim yok

23.Toplumun güvenlik ihtiyacının karşılanması ve toplumsal yaşamın sürdürülebilmesi açısından ordu kurumunun toplumlar için bir gereklilik olduğunu düşünüyor musunuz?

Evet Hayır

24.Türkiye'nin toplumsal yapısının şekillenmesinde ordunun rolünü nasıl görüyorsunuz?

Oldukça etkili olduğunu düşünüyorum.

Etkili olduğunu düşünüyorum.

Etkisi olmadığını düşünüyorum.

Önemli bir etkisi olmadığını düşünüyorum

Fikrim yok

25.Orduda sosyal hizmetin temel müdahale alanlarının hangileri olduğunu düşünüyorsunuz? (Birden fazla şık işaretleyebilirsiniz.)

Orduda tıbbi ve psikiyatrik uygulamalar

Askeri cezaevlerinde rehabilitasyon ve psikososyal destek hizmetleri

Şehit yakınları ve gaziler ile gerçekleştirilen uygulamalar

Asker aileleri ile gerçekleştirilen uygulamalar

Zorunlu askerlik hizmeti nedeniyle askeri birliklerde sosyal kişisel çalışma

Diğer (Lütfen belirtiniz.)

26.Ülkemizde orduda çalışan sosyal hizmet uzmanının mesleki rol ve işlevlerini etkin şekilde kullanabildiğini düşünüyor musunuz?

- Evet (Cevabınız evet ise 29.soruya geçiniz.) Hayır

27.Sizce ülkemizde orduda çalışan sosyal hizmet uzmanının mesleki rol ve işlevlerini etkin şekilde kullanmasını engelleyen etkenler nelerdir?

.....

.....

.....

28.Orduda çalışan sosyal hizmet uzmanlarının uygulamada etik sorunlarla karşılaşacağını düşünüyor musunuz?

- Evet Hayır (Cevabınız hayır ise 31.soruya geçiniz.)

29.Orduda sosyal hizmet uygulamalarında hangi etik sorunların var olabileceğini düşünüyorsunuz?

.....

.....

.....

30.Orduda sosyal hizmet uygulamasında yaşanabileceğini düşündüğünüz etik sorunların çözümüne yönelik düşünceleriniz nelerdir?

.....

.....

.....

31.Orduda çalışan sosyal hizmet uzmanlarının askeri kültür, askeri değerler ve iç dinamiklerle ilgili bilgi sahibi olmasını ne derecede önemli görüyorsunuz?

- Oldukça önemli olduğunu düşünüyorum.
- Kısmen önemli olduğunu düşünüyorum.
- Önemli olmadığını düşünüyorum.
- Hiçbir önemi olmadığını düşünüyorum.
- Fikrim yok

32.Orduda sosyal hizmet alanına ilişkin bilgi düzeyinizi hangi seviyede görüyorsunuz?

Yeterli bilgim yok

Kısmen bilgim var

Kapsamlı bilgim var

İleri düzeyde bilgim var

33.Orduda sosyal hizmet uygulamaları hakkında ne düşünüyorsunuz?

.....
.....
.....

34.Orduda sosyal hizmet konusunda daha önce çalışma yaptınız mı?

Evet (Cevabınız evet ise 37.soruya geçiniz.) Hayır

35.Orduda sosyal hizmet konusunda daha önce çalışma yapmayı düşündünüz mü?

Evet Hayır

36.Gelecekte orduda sosyal hizmet konusunda çalışma yapmayı düşünür müsünüz?

Evet Hayır

37.Orduda sosyal hizmeti önemli bir alan olarak görüyor musunuz? Neden?

Evet

Hayır

38.Orduda sosyal hizmet konusu kapsamında belirtmek istediğiniz herhangi bir şey var mı?

.....
.....
.....

10.2. EK 2: ETİK KOMİSYON İZNI

Evrak Tarihi ve Sayısı: 15/03/2018-E.24293

T.C.
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
Tıp Fakültesi Dekanlığı
Sağlık Bilimleri Etik Kurulu

Sayı : 20478486-050.04.04-
Konu : Etik Kurul Kararı - Fatih Şahin - Sosyal
hizmet

Sayın Prof. Dr. Fatih ŞAHİN

"Sosyal Hizmet Akademisyenlerinin Orduda Sosyal Hizmete İlişkin Görüş ve Düşüncelerinin İncelenmesi" başlıklı dosyanız görüşülmüş olup, Etik Kurul Karar Formu ektedir. Bilgilerinizi rica ederim.

e-İmzadır
Prof. Dr. Zeki ARI
Kurul Başkanı

Ek: Fatih ŞAHİN - Sosyal hizmet 14.03.2018 karar tutanağı (1 sayfa)

Adres: Manisa Celal Bayar Üniversitesi Uncubozköy Kampüsü Manisa
Telefon: (0 236) 2330586 Faks: (0 236) 2331466
E-Posta: tip@cbu.edu.tr Elektronik Ağı: <http://tip.cbu.edu.tr>

İlgi İçerilen Köşe
Üssun: Veri Hazırlama ve Kontrol İşletmeni

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununa göre Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

T.C.
Manisa Celal Bayar Üniversitesi
Tıp Fakültesi Sağlık Bilimleri Etik Kurulu
Karar Formu

KARAR TARİHİ / NO	14 / 03 / 2018 / 29.478.486-				
ARAŞTIRMANIN ADI	Sosyal Hizmet Akademisyenlerinin Orduda Sosyal Hizmetle İlgilin Görüş ve Düşüncelerinin İncelenmesi				
SORUMLU ARAŞTIRMACI	Prof. Dr. Feriit ŞAHİN - Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fak. Sosyal Hizmet Bölümü				
ARAŞTIRMA EĞİLİ	Hakani SAKARYA				
ARAŞTIRMANIN NİTELİĞİ	UZMANLIK TEZİ ☐	YÖNERGE UYUMLU-GEZİTİM TEZİ ☒	AKADEMİK AMAÇLI ☐		
DEĞERLENDİRİLEN BELGELER	12 / 02 / 2018 / Tarih ve 8799 sayılı araştırma dosyası				
KARAR BELGELERİ	Araştırma dosyası incelenmiş, bilimsel ve etik açıdan UYGUN olduğuna oy birliği ile karar verilmiştir.				
Ünvan/Adı/Birlik	Araştırma Etik Kurulu Üyesi	Değerlendirme Kurul üyesi	Ünvan/Adı/Birlik	Araştırma Etik Kurulu Üyesi	Değerlendirme Kurul üyesi
Prof. Dr. Zeki ARI Tıbbi Biyokimya AD	☐	☐	Doç. Dr. Serdar TOK Spor Bilimleri Fakültesi	☐	☐
Prof. Dr. Mehmet DEMET Poliyatri AD	☐	☐	Dr. Öğr. Üyesi .. Selim ALTAN Tıbbi Etik AD	☐	☐
Prof. Dr. Bekir ERSOY Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları AD	☐	☒	Dr. Öğr. Üyesi Nergül Güngör TAŞSAMI Sağlık Bilimleri Fakültesi Etik Kurulu	☐	☐
Doç. Dr. Beyhan Deniz ÖZPULUT Halk Sağlığı AD	☐	☐	Müdürler YUMADIR Ankara	☐	☐
Doç. Dr. Tuğba ÇAVUŞOĞLU Farmakoloji AD	☐	☐	İhsan AYOĞ Sivil Üye	☐	☐
<p>Etik Kurulumuzun kararı yukarıda belirtilmiştir. <u>Araştırmanız Her Hangi Bir Aşamada Etik Kurulumuzun "İzleme – Denetim” Görevi Gereği Lizans Halinde Haberli / Haberli Olarak Denetlenebilir, Araştırma Başvuru Formunun Taahhütname – Bölüm E kısmında belirtilmiş olan hususların dikkate alınarak istenilen bilgilerin Etik Kurulumuzun zamanında Bölüm E kısmında bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.</u></p>					
<p> Prof. Dr. Zeki ARI Başkan</p>					

10.3. EK 3: BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU

T.C.
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
TIP FAKÜLTESİ DEKANLIĞI
SAĞLIK BİLİMLERİ ETİK KURULU
BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU

CALISMANIN ADI :

Sosyal Hizmet Akademisyenlerinin Ordu'da Sosyal Hizmete İlişkin Görüş ve Düşüncelerinin İncelenmesi

Bir araştırma çalışmasına katılmaya istenmektedir. Çalışmaya katılıp katılmama kararı tamamen size aittir. Katılmak isteyip istemediğinizde karar vermeden önce araştırmanın neden yapıldığını bilginizin nasıl kullanılacağına ilişkin çalışmanın neleri içerdiğini ve olası yararlarını risklerini ve rahatsızlık verebilecek konuları anlamanız önemlidir. Lütfen aşağıdaki bilgileri dikkatlice okumak için zaman ayırınız. Eğer çalışmaya katılmaya karar vermeniz istenilmezse için size bu Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu verilecektir. Çalışmadan herhangi bir zamanda ayrılmalta özgürsünüz.

CALISMANIN KONUSU VE AMACI :

Bu tez çalışması ile Yükseköğretim Kurumu'na bağlı olarak en az lisans düzeyinde sosyal hizmet eğitimi veren üniversitelerde görev yapan sosyal hizmet akademisyenlerinin (öğretim üyeleri ve öğretim elemanları) ordu'da sosyal hizmete ilişkin görüş ve düşüncelerinin incelenmesi amaçlanmaktadır.

CALISMA İŞLEMLERİ:

Bu çalışma kapsamında katılımcılardan yalnızca araştırmacı tarafından hazırlanmış olan 38 soruluk görüşme formunu yanıtlamaları beklenmektedir.

CALISMAYA KATILMAMIN OLASI YARARLARI NELERDİR?

Bilimsel bilgi birikimine dolaylı olarak katkı sağlanmış olmanın yanı sıra katılımcıların bu çalışma ile oldukça önemli bir alan olan ordu'da sosyal hizmete ilişkin farkındalık kazanacakları da düşünülmektedir.

GÖNÜLLÜYE UYGULANACAK İŞLEMLERİN OLASI ZARARLARI NELERDİR?

Yapılan çalışmaya katılmın herhangi bir riski bulunmamaktadır.

KİŞİSEL BİLGİLERİN NASIL KULLANILACAK?

Kişisel bilgileriniz yalnızca araştırmanın amacı doğrultusunda bilimsel amaçlarla kullanılacak olup herhangi bir şekilde üçüncü şahıslarla ya da ticari amaçlarla paylaşılmayacaktır.

SORU VE PROBLEMLER İÇİN BASVURULACAK KİŞİLER :

Araştırmacı: Hakan SAKARYA, 0543 209 29 08, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü
Danışman: Prof. Dr. Fatih ŞAHİN, 0536 422 69 33, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü

Çalışmaya Katılma Onayı

Yukarıdaki bilgileri doktorumla ayrıntılı olarak tartışım ve kendisi bütün sorularımı cevapladı. Bu bilgilendirilmiş olur belgesini okudum ve anladım. Bu çalışmaya katılmayı kabul ediyorum ve bu onay belgesini kendi hür irademle imzalıyorum. Bu onay, ilgili hiçbir kurum ve yönetmeliği geçersiz kılmaz. Doktorum saklamam için bu belgenin bir kopyasını çalışmaya sırasında dikkat edeceğim noktaları da içerecek şekilde bana teslim etmiştir.

Gönüllü Adı Soyadı:		Tarih ve İmza:
Adres ve Telefon:		

10.4. EK 4: İNTİHAL TESPİT RAPORU

T.C.
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tez Adı: SOSYAL HİZMET AKADEMİSYENLERİNİN ORDUDA SOSYAL HİZMETE İLİŞKİN GÖRÜŞ VE DÜŞÜNCELERİNİN İNCELENMESİ

Tezime ilişkin 16/11/2018 tarihinde yapılan Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 4...'tür.

Belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

16.11.2018

Adı Soyadı : Hakan SAKARYA
Öğrenci No : 161358001
Anabilim Dalı : SOSYAL HİZMET
Programı : TEZLİ YÜKSEK LİSANS

DANIŞMAN ONAYI
UYGUNDUR.
(Prof. Dr. Fatih ŞAHİN)

Açıklamalar

1-Tez Çalışması Orijinallik Raporu (TÇOR), TURNITIN İntihal Tespit Programı kullanımı için kişisel hesap alma haberi bulunan tez danışmanları, Enstitülerde görevlendirilen personeller, Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı'nda görevlendirilen Kütüphane'den tarafından alınır.

2-Sayfa sayısı 400'den az olan tezler için tez savunmasından önce ve başarılı olması durumunda dönemlerden sonra olmak üzere 2 kez TÇOR alınır.400 sayfadan fazla olan tezler 400 ve fazla kelime içinde başarılı olarak Turnitin veri tabanına yüklenmesi gerekmektedir. Bu gibi durumlarda benzerlik oranının hesaplanmasına ilişkin detaylı formu, kütüphane web sayfasında bulunan Turnitin kullanım kılavuzunun altından erişilebilir.)

3-TÇOR, tezin yalnızca Kapak Sayfası, Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç bölümlerinden oluşan kısmın tek bir dosya olarak intihal tespit programına yüklenmesi ile alınır.

Programa yükleme yapılırken Dosya Başlığı (document title) olarak tez başlığının tamamı, Yazar Adı (author's first name) olarak öğrencinin adı, Yazar Soyadı (author's last name) olarak öğrencinin soyadı bilgisi yazılır.

4- TURNITIN İntihal tespit programına yüklenen dosyanın sürecekleme sürecinde, ilgili programdaki filtreleme seçenekleri aşağıdaki şekilde ayarlanır: - Kaynakça hariç, - Alıntılar hariç, - 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 5 words)

5-İsteğe bağlı ayarlar kısmından: "Ödevleri jüriye gönder?" seçeneği mutlaka DEPO YOK şeklinde işaretlenmesi gerekmektedir; aksi durumda aynı tezin ikinci kez yüklenmesi durumunda benzerlik %100 çıkacaktır ve depodan tezi silmek çok uzun süre gerektirecektir.

6- Raporlama işlemi tamamlandıktan sonra, kaydedilmiş olan dosyanın görüntüsünü sağ üst köşesinde yuzdalık sayı olarak belirtilen "benzerlik oranı" raporlamaya tabi tutulmuş olan dosyanın "toplam sayfa sayısı" ve raporlama işlemine yapıldığı "tarih" bilgisi, "Yüksek Lisans/Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu" formuna işlenir.

7- Benzerlik oranında tüm sorumluluk öğrenciye aittir.

8-Tez savunma sonucu sonrasında başarılı bulunan öğrenci, tez savunma sonucu tarihi sonrasında tezde yapılmış muhtemel değişiklikleri içeren dosya kullılarak alınan ikinci bir intihal raporundaki bilgiler kullanılarak hazırlanmış ve tez danışmanı tarafından onaylanarak (uzatılmayıp) ikinci bir "Yüksek Lisans/Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu"na Enstitüye teslim etmekte yükümlüdür.

9-Turnitin Hakkında Bilgiler: <http://kutuphane.cbu.edu.tr/turnitin.9570.tr.html>

10.5. EK 5: TEZ ÖNERİSİ ONAY FORMU

Evrak Tarih ve Sayısı: 10/01/2018-E.3160

T.C.
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : 28233352-302.14.01-
Konu : Tez Komusu Hk.

SBE SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Enstitümüz 16.11.2017 tarih ve 45/11 sayılı yönetim kurulu toplantısında, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı yüksek lisans programı öğrencileri 161358001 numaralı Hakan SAKARYA, 161358014 numaralı Merve ESMER, 161358012 NUMARALI Sakine KARABULUT GENÇAY, 161358002 numaralı Rukiye Duygu KURT, 161358006 numaralı Hüseyin AYDOĞAN ve 161358011 numaralı Alev ANAYURDU KESKİN'in tez konularının etik kurul onayı alınması kaydı ile aşağıdaki şekilde belirlenmesine OY BİRLİĞİ ile karar verildi.

Gereğini ve bilgilerinizi rica ederim.

Oğrencinin Adı Soyadı	Numarası	Tez Başlığı
Hakan SAKARYA	161358001	Sosyal Hizmet Akademisyenlerinin Ortamda Sosyal Hizmetle İlişkin Görüş ve Düşüncelerinin İncelenmesi
Merve ESMER	161358014	Evlat Edinmek İsteyen Ailelerin Evlat Edinme Sürecinde Yaşadıkları Sorunların Belirlenmesi; İzmir Örneği
Sakine KARABULUT GENÇAY	161358012	16-19 Yaş Arası Adolesan Kadımların Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Tutumlarının Değerlendirilmesi
Rukiye Duygu KURT	161358002	Yanıdoğan Tarım Programını Reddeden Ailelerin Tarım Programlarına İlişkin, Bilgi, Tutum ve Davranışları ile Ret Nedenlerinin Belirlenmesi
Hüseyin AYDOĞAN	161358006	Koruyucu Aile Yanında Kalan Çocukların Aile Aidiyet Duygularına Etki Eden Faktörlerin Değerlendirilmesi; İzmir Örneği
Alev ANAYURDU KESKİN	161358011	Sosyal Hizmet ve Basın Etiği İlişkisinde Adli Vakaların Medyada Temsili; İzmir Örneği

e-İmzalıdır
Prof. Dr. Ayşe AKTAŞ
Enstitü Müdürü

Adres: Tıp Fakültesi (Delioğlu) Zemin Kat Uluçsahibiyi Kampüsü Manisa
Telefon: (0 216) 2340989 Faks: (0 216) 2382158
E-Posta: saglik.akta@cbu.edu.tr Elektronik A: saglik@cbu.edu.tr

Bilgi İçin: Bilgi Sekreteri
Ünvan: Bilgi Sekreteri

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununa göre Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

10.6. EK 6: ÖZGEÇMİŞ

Adı	Hakan	Soyadı	SAKARYA
Doğum yeri	Altındağ	Doğum tarihi	14.04.1992
Uyruğu	T.C.	Tel	
E-posta	hakansakarya5@gmail.com		

Eğitim Düzeyi

	Mezun Olduğu Kurumun Adı	Mezuniyet Yılı
Doktora		
Yüksek Lisans		
Lisans	Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü	2016
Lise	Yahya Kemal Beyathı Lisesi	2010

İş Deneyimi

Görevi	Kurum	Süre(Yıl-Yıl)
Araştırma Görevlisi	Hacettepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü	2018 - ...
Sosyal Çalışmacı (ASDEP Kapsamında)	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Keçiören Sosyal Hizmet Merkezi	2017 - 2018

Yabancı Dilleri	Okuduğunu Anlama	Konuşma	Yazma
İngilizce	Çok İyi	İyi	Çok İyi

Yabancı Dil Sınav Notu

YDS (2016 Güz)	YÖKDİL	IELTS	TOEFL IBT	TOEFL PBT	TOEFL CBT	FCE	CAE	CPE
63,75	72,50							

	Sayısal	Eşit Ağırlık	Sözel
ALES Puanı (2016 Bahar)	88,48652	89,11205	75,56292

Yapmış Olduğu Çalışmalar

Sakarya, Hakan. (yayın aşamasında). Sistemler ve Ekolojik Uygulama (Çeviri Bölümü). İçinde: Payne, Malcolm. Modern Sosyal Hizmet Kuramı. Karataş, Kasım (Çeviri Editörü), Ankara: Nika Yayınevi.

Şahin, Fatih; Sakarya, Hakan. (2018). Silahlı Kuvvetlerde Sosyal Hizmetin Tarihi, Gelişimi ve İşlevleri. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 20(1), s. 81-98.

Sakarya, Hakan. (2017). Zorbalıkta Kişilerarası Şiddet (Çeviri Bölümü). İçinde: Webb, Nancy Boyd. Çocuklarla Sosyal Hizmet Uygulamaları. Erbay, Ercüment (Çeviri Editörü), s. 426-439. Ankara: Nika Yayınevi.

Sakarya, Hakan; Ayalp, Mustafa Çağrı. (2017). Uluslararası Sürdürülebilir Kalkınma için Yeni Yaklaşımlar ve Teknolojiler Kongresi, Toplumsal Kalkınma Açısından Türkiye'deki Sosyal ve Ekonomik Destek (SED) Hizmetinin Değerlendirilmesi, 21-24 Eylül 2017, Sözlü Bildiri.

Aygüler, Edip; Sakarya, Hakan. (2017). Uluslararası Sürdürülebilir Kalkınma için Yeni Yaklaşımlar ve Teknolojiler Kongresi, ASPB'nin Engellilere Yönelik Politika ve Hizmetlerinin Engelli Bireylerin Refahının Sürdürülmesi Açısından Değerlendirilmesi, 21-24 Eylül 2017, Sözlü Bildiri.